הלכה · משנה תורה · מפרשים · הר המוריה · ספר עבודה

# הר המוריה על משנה תורה, הלכות איסורי המזבח

רבי מאיר יונה ברנצקי

**ספריית אור ברסלב** · or-breslev.co.il

# הר המוריה על משנה תורה, הלכות איסורי המזבח

רבי מאיר יונה ברנצקי

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/הר-המוריה-על-משנה-תורה-הלכות-איסורי-המזבח/
הקובץ נוצר ב־18 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

# תוכן העניינים


**פרק א** ..... 5
הלכה א ..... 5
הלכה ב ..... 5
הלכה ג ..... 5
הלכה ד ..... 7
הלכה ה ..... 7
הלכה ז ..... 8
הלכה ח ..... 8
הלכה ט ..... 8
הלכה י ..... 8
הלכה יא ..... 9
הלכה יב ..... 14
**פרק ב** ..... 14
הלכה א ..... 14
הלכה ב ..... 14
הלכה ג ..... 19
הלכה ד ..... 19
הלכה ה ..... 21
הלכה ו ..... 23
הלכה ז ..... 23
הלכה ט ..... 23
הלכה י ..... 23
הלכה יא ..... 24
הלכה יב ..... 24
הלכה יג ..... 24
הלכה יד ..... 24
הלכה טו ..... 25
הלכה טז ..... 26
**פרק ג** ..... 26
הלכה א ..... 26
הלכה ב ..... 27
הלכה ג ..... 27
הלכה ד ..... 28
הלכה ה ..... 29
הלכה ו ..... 29
הלכה ז ..... 30
הלכה ח ..... 30
הלכה ט ..... 31
הלכה י ..... 31
הלכה יא ..... 34
הלכה יב ..... 34
הלכה יג ..... 35
הלכה יד ..... 36
הלכה טו ..... 36
**פרק ד** ..... 36
הלכה א ..... 36
הלכה ב ..... 37
הלכה ג ..... 37
הלכה ד ..... 38
הלכה ה ..... 39
הלכה ו ..... 40
הלכה ז ..... 43
הלכה ח ..... 44
הלכה ט ..... 46
הלכה י ..... 46
הלכה יא ..... 47
הלכה יב ..... 47
הלכה יג ..... 47
הלכה יד ..... 47
הלכה טו ..... 47
הלכה טז ..... 48
הלכה יז ..... 48

הלכה יח ..... 49
**פרק ה** ..... 50
הלכה א ..... 50
הלכה ב ..... 52
הלכה ג ..... 52
הלכה ד ..... 52
הלכה ה ..... 53
הלכה ו ..... 53
הלכה ז ..... 54
הלכה ח ..... 55
הלכה ט ..... 55
הלכה י ..... 57
הלכה יא ..... 58
הלכה יב ..... 59
הלכה יג ..... 60
**פרק ו** ..... 60
הלכה א ..... 60
הלכה ב ..... 60
הלכה ג ..... 61
הלכה ד ..... 61
הלכה ה ..... 62
הלכה ו ..... 63
הלכה ז ..... 63
הלכה ח ..... 63
הלכה ט ..... 64
הלכה י ..... 65
הלכה יא ..... 65
הלכה יג ..... 66
הלכה יד ..... 66
הלכה טו ..... 66
**פרק ז** ..... 66
הלכה א ..... 66
הלכה ב ..... 67
הלכה ג ..... 67
הלכה ד ..... 72
הלכה ה ..... 74
הלכה ו ..... 74
הלכה ז ..... 75
הלכה ח ..... 76
הלכה ט ..... 76
הלכה י ..... 77
הלכה יא ..... 77

# פרק א

## הלכה א

**להיות כל וכו'**. עי' תו"כ אמור פ"ו פרשה ז'.

**עובר בלא תעשה וכו'**. תמורה ה' ב', ו' ב'.

## הלכה ב

**אפי' הקדישו וכו'**. עיי"ש ז' א' ועי' מרן שתמה על תוס' שם בד"ה אפילו וכו' שכתב דה"ה הקדישו לדמי עולה יעו"ש והקשה מרן דהא כ"ש הוא מדמי נסכים יעו"ש היטיב ועי' לח"מ שיישב קצת ודבריו דחוקים ועוד הא שם איתא בהדיא לישנא אחרינא א"ל אפ"ה בזייא מילתא דדיקלא ליכא במינו לא לקי לאפוקי בע"מ דאיכא במינו לקי אלמא דהדבר תלוי באיכא במינו ודוחק לומר דרבא לא קאמר רק אליבא דלישנא קמא. אבל י"ל דהתוס' הוקשה להם כיון דבאמת שהדבר תלוי באיכא במינו א"כ קשה מנין למד רבא דהמקדיש לדמי נסכים דלקי הא ליכא במינו ראוי לנסכים, וע"כ נ"ל דהתוס' מפרשים כן דבדקל ליכא במינו דבר הראוי א"כ ליכא בזיון אבל בבע"מ דאיכא במינו דבר הראוי והוא מקדיש דבר שאינו ראוי א"כ מבזה דאין במינו ראוי כיון דמקדיש באותו המין דבר שאינו ראוי א"כ מבזה הקדשים שבאותו המין דאינם ראויים לכן לקי וא"כ לפי"ז אם מקדיש בע"מ לדמי נסכים משמע דאין באותו המין ראוי להקדיש לגופיה דאל"כ למה מקדיש דבר שאינו ראוי ורק לדמי נסכים לקדיש באותו המין דבר שראוי לגופיה וא"כ בזיון קדשים הוא אלא אפילו דמקדיש לדמי עולה דמשמע שימכר לצרכי עולה וא"כ מודה שיש באותו המין דבר שראוי לעולות א"כ הו"א דלא הוי בזיון כ"כ קמ"ל התוס' דאפ"ה הוי בזיון. ואולי לזה כיוון ג"כ הלח"מ.

**נסכים. כ"ה.** גי' מרן אבל הלח"מ אינו גורס תיבת נסכים יעו"ש.

## הלכה ג

**לומר שלמים וכו'**. עי' תרומות פ"ג מ"ח פסחים ס"ג א' ועי' תוס' ערכין ה' א' ד"ה אדם וכו' שכתב לחד תירוצא דמה שבלבו הוי קיים יעו"ש י"ל דלא כ"כ אלא אליבא דר' מאיר אבל לרבנן י"ל דליכא ולא מידי והוי חולין לגמרי.

**ה"ז קדוש וכו'**. כתב הראב"ד וז"ל א"א טעה בזה כי מי שדימה שמותר להקדיש בע"מ למזבח והקדיש אינו קדוש כלל שהוא הקדש טעות וה"ג בתמורה עשה שוגג כמזיד בתמורה ולא עשה שוגג כמזיד בקדשים ואמרינן בגמרא ה"ד שוגג כמזיד בתמורה אמר חזקיה כסבור מותר להמיר גבי קדשים דכוותה כסבור מותר להקדיש בע"מ למזבח גבי תמורה לקי גבי קדשים לא לקי פי' גבי תמורה קדוש והגוזז והעובד בו לוקה אבל

גבי קדשים לא לקי לפי שאינו קדוש מפני שהוא הקדש טעות וזה המחבר שדימה גבי קדשים לא לקי אבל קדוש הוי וגבי תמורה מלקי נמי לא לקי על שהמיר טעות גדולה טעה שלא מצינו לוקה על השוגג ואמר מותר שוגג קרי ליה ובהל' תמורה ג"כ טעה בזה עכ"ל. והנה מה שהשיג על מש"כ רבינו דהקדש הוא רק שאינו לוקה. עיין בתמורה י"ז א' ויש שם שתי גירסאות אמר חזקיה כסבור שהוא מותר להמיר גבי תמורה לקי גבי קדשים לא לקי לישנא אחרינא גבי תמורה קדוש גבי קדשים לא קדוש. וכתב שם רש"י וז"ל גבי קדשים דלא מצינו מלקות אלא במזיד והתראה עכ"ל והיינו כפי' רבינו ועיי"ש בתוס' ד"ה גבי תמורה וכו' ועי' בתוס' שם ב' א' ד"ה הא גופא וכו' יעו"ש היטיב והנה הדבר הזה בפשט הגמרא היא מחלוקת גדולה בין בעלי התוס'.

**והנה** לקמן פ"א מהל' תמורה ה"ב כתב רבינו וז"ל א' הממיר בזדון או הממיר בשגגה ה"ז עושה תמורה ולוקה כיצד המתכוין לומר ה"ז תמורת עולה שיש לי ואמר ה"ז תמורת שלמים שיש לי ה"ז תמורה ולוקה אבל אם דימה שמותר להמיר והמיר או שאמר אכנס בבית זה ואמיר מדעתי ונכנס ושכח והמיר שלא מדעתו ה"ז תמורה ואין לוקה עליו עכ"ל ולכאורה קשה הא לפי' רבינו בדברי חזקיה א"כ לוקין בתמורה ולמה כתב שם שאין לוקין ומרן כתב שם שס"ל לרבינו דר"י ור"ל פליגי עליה דחזקיה בהא ס"ל דלוקה בתמורה. והנה זה כוונת הראב"ד לדעתי דזה שכתב וז"ל וזה המחבר שדמה גבי קדשים לא לקי אבל קדוש הוי וגבי תמורה מלקי נמי לא לקי על שהמיר טעות גדולה טעה עכ"ל ור"ל לדידיה א"כ צריך לפסוק דבתמורה מילקי נמי לקי אבל דעת הראב"ד ז"ל דבכל ענין לא לקי. ולכאורה הייתי אומר דרבינו גריס כגירסא שלנו דבהא דחזקיה איכא ב' לשונות לישנא קמא לקי ולא לקי ולישנא בתרא קדיש ולא קדיש לכן לענין קדושה פסק דבקדשים נמי קדוש וכלישנא קמא ולענין מלקות פסק דבתמורה נמי לא לקי משא"כ המתכוין לומר תמורת עולה ואמר תמורת שלמים פסק דלקי שפיר. אבל א"כ הו"ל לפסוק דאינו קדוש רק מספיקא ועי' בלח"מ שם שתמה כזה על תירוצו שכתב הוא באופן אחר יעו"ש היטיב ובאמת כי הדבר עדיין אינו מיושב היטיב. והנה בזו הפיסקא בש"ס יען כי רבו בו הגירסאות ועיין ילקוט בחוקותי רמז תרע"ז יעו"ש היטיב משונה הגירסא מאד לכן אולי היה לרבינו איזו גירסא בזה שהיה מסכים לפסקו היטיב ומי יודע.

**וראיתי** לבעל מראה הפנים בירושלמי נזיר פ"ה ה"א וז"ל חזקיה אמר לשוגג בל"ת ולממיר בל"ת. כה"ג פליגי בתמורה י"ז א' אמר חזקיה כסבור שהוא מותר להמיר גבי תמורה לקי גבי קדשים לא לקי וכו' והרמב"ם ז"ל בפ"א מהל' תמורה נראה מדבריו שהוא גורס כגירסת התוס' שם גבי תמורה קדיש גבי קדשים לא קדיש יעו"ש היטיב

וצ"ע מה יפרנס ע"ז שכתב רבינו כאן (וע"ע שם מש"כ דמהירושלמי דשם משמע דאינו לוקה על מום עובר יעו"ש היטיב). והנה נבוך אני מאד בזה וה' יאיר עיני במאור תורתו להבין דעת רבינו.

## הלכה ד

**לוקה.** עי' מרן ומל"מ בענין אם עובר בקדשי בדה"ב יעו"ש היטיב ועי' יומא ס"ג ב' וזבחים קי"ג ב' ותמורה ו' ב' י"ג א' ועיי"ש ברש"י והבן היטיב.

**לא תקריבו אלה וכו'**. הוא ט"ס דהאי קרא קאי אשחיטה כמש"כ מתחלה וכן הוא בתמורה ו' ב' ובתו"כ אמור פ"ז יעו"ש היטיב אלא צ"ל לא תקריבו לה' והיינו פסוק דמעוך וכתות וגו' לא תקריבו לה' וכ"כ הלח"מ ורבינו קאים בשיטת לישנא קמא דשם ז' א' וללישנא בתרא שם מעל המזבח נפקא זריקה והא דכתיב לא תקריבו גבי ומעוך וכתות וגו' נפקא ליה לענין במת יחיד ומהא דכתיב לא תקריבו את לחם וגו' גבי ומיד בן נכר וגו' ילפינן למעוטי עכו"ם במזבח דידן ועיין ברש"י זבחים ק"כ א' שם כתב דמומין דאסירי בבמת יחיד משום דלא מצינו היתר בבמת יחיד יעו"ש ולא כתב דילפינן מלא תקריבו דכתיב גבי ומעוך וכתות וגו' מבואר דאזיל בשיטת לישנא קמא וכ"כ רש"י בחומש (ויקרא כ"ב פסוק כ"ב) יעו"ש וע"ע בקרבן אהרן אמור פ"ו ופ"ז יעו"ש היטיב (ומשמע שם קצת בפ"ז דהא דממעטין במת יחיד היינו נמי קרבן עכו"ם יעו"ש אבל אינו מוכרח) ועי' בלח"מ.

**לוקה ארבע וכו'**. שם ז' ב' פלוגתא דאביי ורבא ודע כי לפנינו בפסחים מ"א ב' ס"ל לאביי דאין לוקין על לאו שבכללות ורבא ס"ל דלוקין וכ"ה בב"מ קט"ו ב' וכ"ה במנחות נ"ח ב' אולם בנזיר ל"ח ב' איתא להיפך דאביי ס"ל דלוקין על לאו שבכללות ורבא ס"ל אין לוקין יעו"ש בתוס' דמנחות ותוס' דפסחים. והנה מרן כתב כאן דהעיקר שצ"ל כאן כמו בנזיר ועי' במרן פ"ה מהל' נזירות ה"ח ועי' לקמן סי' ק"ג סעי' ד' יעו"ש היטיב ומוכח מזו הסוגייא דחדא מיהא לקי וכמש"כ תוס' בד"ה אביי וכו' יעו"ש ובזה מיושב מה שתמה הרמב"ן על רבינו כמש"כ מרן לקמן פ"ח מהל' קרבן פסח ובפי"ח מהל' סנהדרין יעו"ש היטיב ועי' בשרש ט' לרבינו בס' המצות יעו"ש היטיב ואין להאריך עוד כאן מזה (ועי' תוספתא מכות פ"ד ותמורה פ"א יעו"ש).

## הלכה ה

**מפי השמועה וכו'**. עיין במרן. ועיין לעיל בהלכה ג' מש"כ בשם מראה הפנים בירושלמי נזיר יעו"ש.

## הלכה ז

**לוקה שהרי וכו'**. עי' בכורות ל"ג ב' ביצה כ"ז ב' מנחות נ"ו ב' ובתו"כ אמור פ"ו פרשה ז' יעו"ש.

**אבל בזה"ז וכו'**. עי' ע"ז י"ג ב' שם כתב רש"י דהאידנא ליכא אסורא דאורייתא וכמש"כ מרן ועי' רא"ש ב"מ פ"ז סי' ו' יעו"ש היטיב דקאי בשיטת רש"י ועי' תשובות חתם סופר חלק יו"ד סי' שי"ח מש"כ בזה. ומיושב היטיב מה שהקשה כאן בלח"מ דאמאי מטיל מום בבע"מ לא אסור מדאורייתא אף לרבינו אמנם לפי מש"כ אתי שפיר דהכא שמא יבנה ביהמ"ק והרי הוא חזי להקרבה משא"כ בבע"מ ובלא"ה לק"מ דעי' בתוס' בכורות ל"ג ב' בד"ה בע"מ וכו' שכתב דחמיר בכור בזה"ז שאסור להטיל בו מום מבע"מ שמותר להטיל בו מום יעו"ש היטיב. ועי' במל"מ מש"כ בענין מטיל מום בקדשי בדה"ב יעו"ש היטיב.

## הלכה ח

**השני אינו וכו'**. עיין מנחות נ"ו ב' ובכורות ל"ג ב' הא לכתחלה אסור להטיל מום בבע"מ ועי' בראש פ"ה דבכורות סי' ד' יעו"ש היטיב ועיין לקמן פ"ה מהל' בכורות הי"ג יעו"ש ושם אי"ה יבואר בזה.

## הלכה ט

**או בתמורתן וכו'**. כן משמע הא דתמורה כ"א א'.

**כמו שיתבאר וכו'**. לקמן פ"ג מהל' תמורה ה"א.

**בתשיעי וכו'**. שם בתמורה יעו"ש.

## הלכה י

**ה"ז נתקדשה וכו'**. בתמורה ה' ב' ועי' בכורות י"ד א' תוס' ד"ה כל הקדשים וכו'.

**בערך הכהן וכו'**. עיין במרן שכתב שתי תירוצים לתירוץ קמא ס"ל לרבינו דבע"מ מעיקרו בעי נמי העמדה והערכה ואם מתה בלא פדיה תקבר ופסק כלוי דס"ל כן בתמורה ל"ג א' ב' ובבכורות י"ד ב'. ובתירוץ שני כתב דרבינו ס"ל דבע"מ מעיקרו לא בעי העמדה והערכה וכשמתה מקודם תפדה ורק דמיירי כאן בעת שחי צריך הערכה ומביא ראיה מהלכה י"א יעו"ש ועי' בפ"ה מהל' ערכין וחרמין הי"ב שם כ"כ הראב"ד בהדיא יעו"ש וכן יש לדייק שם מרבינו שכתב שם בהי"א וז"ל המקדיש בהמה תמימה למזבח ונפל בה מום ונפסלה ה"ז נערכת ונפדית עכ"ל מבואר מזה דדווקא בנפל בה מום אח"כ אבל היה מום קבוע מעיקרו ל"צ העמדה והערכה ועוד כתב שם בהי"ב וז"ל כל המקדיש בהמה בחייה בין טהורה בין טמאה בין קדשי הבית בין קדשי מזבח שנפל בהן מום או תמימה

הראויה ליקרב כמו שיתבאר ה"ז צריכה העמדה בבי"ד עכ"ל ומדייק מרן מדכתב בין קדשי מזבח שנפל בהן מום וכו' דאם היתה בע"מ מעיקרו א"צ העמדה והערכה יעו"ש ומש"כ דבדק הבית בין טמאה בין טהורה וכו' בדק הבית שאני כמש"כ רש"י בתמורה ל"ב ב' בד"ה וד"ה וכו' ותוס' שם ד"ה וד"ה וכו' ושם ל"ג א' ד"ה הב"ע וכו' (והנה לא יכולתי להבין מש"כ רבינו שם או תמימה הראויה ליקרב וכו' ומשמע שלא נפל מום כלל וכיון דעדיין תמימה היא א"כ לא מהני ליה פדיון ואולי ה"ק שהקריבה לבדה"ב ולכן צריכה העמדה והערכה ותמכר לצורך גופה והדמים יפלו לבדה"ב כדאיתא שם ה"ה וקמ"ל דצריכה העמדה והערכה וצ"ע). וראיתי להלח"מ שכתב להקשות על תירוץ שני דמרן דא"כ למה אסיק בקושיא על לוי דהא כתיב אותה לימא דלוי מיירי בשעה שעדיין היא חיה יעו"ש לא ידעתי מאי קשה ליה הא שם ע"ב איתא בהדיא (וכ"ה בבכורות י"ד ב') זו דברי ר"ש וכו' אבל חכמים אומרים אפילו בע"מ מעיקרו היה בכלל העמדה והערכה וכו' מאן חכמים תנא דבי לוי יעו"ש מבואר מזה דללוי אם מת יקבר ולא מועיל פדיון. שוב ראיתי כאן במל"מ שתמה עליו בזה יעו"ש היטיב.

**בבהמת קדשים וכו'**. ר"ל דלא תימא דלא מועיל לפדיון רק בבע"מ מעיקרו אבל לא בהיתה תמימה מעיקרא קמ"ל דלא ומועיל לה פדיון ומ"מ לא דמי בדין הפדיון דאם היה בע"מ מעיקרא לא בעי העמדה משא"כ בנעשה בע"מ אח"כ דבעי העמדה והערכה וכמבואר לעיל בד"ה בערך הכהן ועי' בלח"מ פ"ה דערכין הי"ב שמדייק מכאן דבע"מ מעיקרו לא בעי העמדה מדכתב בבהמת קדשים שנפל בה מום יעו"ש תמוה הוא הא כאן לא מיירי מדין הפדיה ולא אתי אלא להשמיענו דמועיל בהם פדיון. שוב ראיתי כאן במל"מ שתמה עליו.

**לפדות קדשים וכו'**. מש"כ מרן להביא ראיה מבכורות ט"ו יעו"ש אין שום ראיה משם ויפה כתב הלח"מ עיי"ש וכ"ה בס' המצות לרבינו עשין פ"ו יעו"ש היטיב ועי' ספרי פרשת ראה פיסקא ע"א יעו"ש.

**בערכין**. פ"ה הי"א.

**בבע"מ שנפדו**. מנחות ק"א א' בכורות ל"ז ב' תמורה ל"ב ב' ובתו"כ פרשת בחוקותי פ"ט פרשה ד' יעו"ש היטיב.

## הלכה יא

**אם ילדה וכו'**. בכורות י"ד א' ב'. תמורה ל"ג ב' חולין ק"ל א' יעו"ש היטיב.

**נפדית אחר וכו'**. כתב רש"י בחולין שם וז"ל ואע"פ שאינה ראויה אלא לכלבים ואין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים כדפרישית לעיל ואכלת ולא לכלביך הנ"מ בקדשים

שקדם הקדישן את מומם אבל הני כדיקולא בעלמא נינהו ולא נחת להו קדושת הגוף ועוד אשמעינן דלא בעינן העמדה והערכה וקסבר קדשי בדה"ב לא היו בכלל העמדה והערכה דכתיב בפדיון קדשים שנסתאבו לאח"כ והעמיד את הבהמה וכיון דמתה א"א להעמיד עכ"ל והנה מש"כ דאתי מתניתין כמ"ד דקדשי בדה"ב לא היו בכלל העמדה והערכה ומשמע דלמ"ד דקדשי בדה"ב היו בכלל העמדה והערכה אין נפדין כשמתו וזה תמוה דהא בבכורות שם בעי למימר זו דברי ר' שמעון ומחלוקתו ורבנן ע"כ ס"ל דקדשי בה"ב היו בכלל העמדה והערכה ואפילו למאי דקאמר התם דרב ס"ל כריש לקיש דרבנן ס"ל דווקא קדשי בדה"ב היו בכלל העמדה והערכה ולא קדשי מזבח וא"כ מתניתין דס"ל דבקדשי מזבח בעינן העמדה והערכה לא אתיא כוותייהו יעו"ש ובתמורה שם. היינו מטעמא אחרינא דבקדשי מזבח לא בעו כלל העמדה והערכה אבל הא פשיטא דמאן דס"ל דקדשי בדה"ב בעי העמדה והערכה מ"מ בקדשי מזבח וקדם מומן להקדשן ס"ל דלא בעי העמדה והערכה וכן איתא שם בהדיא בריש סוגייא בתמורה דר' יוחנן דס"ל דאחד קדשי מזבח ואחד קדשי בדה"ב בעי העמדה והערכה ומ"מ ס"ל דבע"מ מעיקרו לא בעי העמדה והערכה יעו"ש וכן מוכח מכל הסוגיא. והנה אם נימא דלא ט"ס הוא אפ"ל דרש"י ז"ל דרכו לפרש על פי ס"ד דרב דאמר זו דר"ש אבל חכמים ס"ל דאפילו בע"מ מעיקרו בעי העמדה והערכה וצ"ע. שוב מצאתי להמל"מ לעיל בהלכה י' שעמד על דברי רש"י בזה ויותר נ"ל לומר כי ט"ס הוא מדסיים דכתיב בפדיון קדשים שנסתאבו אח"כ משמע דקודם מזה מיירי בקדשי מזבח שנסתאבו מקודם והיינו בע"מ מעיקרו. והא דכתב רש"י ז"ל דקדם מומן להקדישן פודין להאכילן לכלבים. וכן מוכח בתמורה ל"ג א' דאיתא שם א"ל ר' ירמיה לר' זירא לריש לקיש דאמר לרבנן קדשי מזבח לא היו בכלל העמדה והערכה וקתני קדשי מזבח בע"מ יפדו ומוקמינן לה בשקדם הקדשן את מומן ש"מ פודין את הקדשים להאכילן לכלבים ופירש"י שם בד"ה לר"ל וכו' בשלמא לר' יוחנן דמוקים לה בבע"מ מעיקרו לא איכפת לן אם נפדה לכלבים דהא לא נחתא מעולם קדושה לגופיה אלא לר"ל איכא למיבעי עכ"ל וכן מוכח נמי מבכורות ט"ו א' דמקשה שם ממאי דהאי מתו יקברו משום דבעי העמדה והערכה היא דילמא משום דאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים היא. ואם איתא א"כ אמאי ברישא בקדם מומן להקדישן אמאי יפדו הא אין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים אלא ודאי דבקדם מומן להקדישן פודין להאכילן לכלבים.

**ועי'** תוס' פסחים כ"ט א' ד"ה אין פודין וכו' (ומש"כ שם דהכי משמע בבכורות י"ד ב' ט"ס וצ"ל ט"ו א') ועי' תוס' שבועות י"א ב' ד"ה וכי פודין וכו' שכתב וז"ל ואע"ג

דפלוגתא בפ"ב דבכורות ט"ו ב' אפילו בקדם הקדישן למומם מ"מ סתם משנה התם י"ד א' ובחולין ק"ל א' כמ"ד אין פודין עכ"ל והנה דבריהם תמוהין במש"כ אפילו בקדם הקדישן למומן וכו' דמשמע דפליגי נמי בקדם מומן להקדישן וזה ליתא דלא פליגי רק בקדם הקדישן למומן אבל בקדם מומן להקדישן כו"ע לא פליגי דפודין (גם שם בד"ה א"ה וכו' כתב וז"ל וא"ת ואי קדשי בדה"ב היא היכי פריך בסמוך וכי פודין את הקדשים להאכילן לכלבים הא של בדה"ב וודאי פודין דהא דאין פודין נפקא לן מואכלת ולא לכלביך דכתיב בפסולי המוקדשין של מזבח כדמוכח בפ"ב דבכורות (ט"ו א') דמההוא קרא נפקא לן גיזה וחלב של קדשי בדה"ב מותרין ואפילו קדם הקדישן למומן תנן התם דמותרים לאחר פדיונן בגיזה ועבודה ובהדיא קתני התם אם מתו יפדו עכ"ל וכוונת דבריהם דהתם י"ד א' איתא טעמא דנפדו הא לא נפדו אסירי בגיזה ועבודה מסייע ליה לר' אלעזר דאמר קדשי בדה"ב אסורין בגיזה ועבודה ומשני לא קדושת דמים למזבח הוא דמיחלפא בקדושת הגוף למזבח גזרו בהו רבנן אבל קדשי בדה"ב לא. והנה מדחזינן דבקדשי בדה"ב מותר בגיזה ועבודה כ"ש דפודין לאכילת כלבים דמנא ידעינן דאין פודין להאכיל לכלבים מדכתיב תזבח ולא גיזה בשר ולא חלב ואכלת ולא לכלביך יעו"ש ט"ו ב' ובתמורה ל"א א' וא"כ כיון דבקדשי בדה"ב מותרין בגיזה ועבודה ה"נ דמותרין לפדות לכלבים והתם משמע דמיירי אפילו בקדם הקדישן למומן ור"ל וה"ה אפילו בלא היה כלל מום בקדשי בדה"ב שרי בגיזה ועבודה וזה שסיימו וכתבו ובהדיא קתני התם אם מתו יפדו והיינו בקדשי מזבח בקדם מומן להקדישן וכיון דהש"ס מדמה לזה קדשי בדה"ב אלמא דקדשי בדה"ב שרי לפדות לכלבים ואפילו בקדם הקדישן למומן וראיתי שם להרש"א שנדחק בזה וכתב שהעיקר שצ"ל מהמשנה דתמורה ל"ב א' יעו"ש היטיב ודבריו שם מגומגמים יעו"ש היטיב) ועוד מש"כ דסתם משנה שם ובחולין דאין פודין לא ידעתי אנא מצאו כן והא דאיתא התם דאם מתו יקברו ה"ט דבעינן העמדה והערכה אבל לא משום טעם דאין פודין יעו"ש כל הסוגיא בבכורות ובתמורה. לכן נ"ל דט"ס הוא וצ"ל במשנה תמורה ל' ב' יעו"ש וע"ע במעילה ט"ו א' ד"ה אפי' יעו"ש.

**והנה** מרבינו כאן מבואר ג"כ כך דבקדם מום קבוע להקדישן דפודין לכלבים מדכתב ואם מתה קודם שתפדה נפדית אחר שתמות אלמא דפודין להאכילן לכלבים והנה בתוס' שבועות שם ובפסחים שם מסקו דמדרבנן מיהת אסור לפדות יעו"ש וכ"ה בתוס' מעילה שם והנה חילקו בפסחים בין כלבים לשאר הנאות וכ"ה במעילה. וצ"ע א"כ מאי מקשה הש"ס בשבועות שם וכי פודין את הקדשים להאכילן לכלבים ודילמא מיירי שם לפדות לשאר הנאות ואולי פרה לא חזי לשארי דברים וצ"ע. ואם נימא דרבינו ס"ל כתוס' צ"ל

דמיירי הכא לשאר דברים ולא לכלבים ועי' תוס' ב"ק נ"ג ב' ד"ה לענין וכו' שכתב לתמוה דהא הוי שלו לשאר הנאות יעו"ש והנה לפי מש"כ בפסחים שם דדבר שקדוש קדושת הגוף אין לו פדיון לשום דבר ניחא ולק"מ וכבר העירותי בחי' שם (ועי' לקמן פ"ו מהל' מעילה ה"י במש"כ בזה) ועי' בפי' רבינו במשניות פ"ב דבכורות מבואר שם דבקדשי בדה"ב אין טעון העמדה והערכה יעו"ש וצ"ע.

**שהיא צריכה וכו'**. וה"ה דהו"מ למימר משום שאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים וכ"כ רש"י בחולין ק"ל א' יעו"ש הן אמת שצל"ע קצת על רש"י דהא בבכורות ט"ו א' הוכיח הש"ס דהטעם משום העמדה והערכה מדלא קתני אם נעשה טריפה יקבר יעו"ש אמנם לרבינו יש לעיין קצת אמאי לא נקט טעם דאין פודין לכלבים וע"ע תוס' תמורה ל"ב ב' בד"ה אלא לרשב"ל וכו' ובצאן קדשים שם. (ועיין ברע"ב בחולין פ"י וצ"ע שהוא נגד הש"ס הנ"ל דבכורות יעו"ש היטיב) ומצאתי בס' שעה"מ שהרגיש בזה יעו"ש מש"כ בזה ויש לי הרהורי דברים עליו ואכ"מ יעו"ש היטיב ודו"ק.

**בערכין**. שם פ"ה יעו"ש היטיב.

**נשחטה קודם וכו'**. כתב מרן וז"ל ומש"כ אם נשחטה קודם שתפדה ה"ז נפדית בפ"ק דמעילה (ט"ס והוא במעילה י"ט ב') קדשי מזבח תמימים ונעשו בע"מ ועבר ושחטן רבי אומר יקברו וחכ"א יפדו ומש"כ נפדית כ"ז שהיא מפרכסת בפ"ב דחולין ל' א' וכ"ת דבעי העמדה והערכה והתנן שחט בה שתים או רוב שתים ועדיין היא מפרכסת הרי היא כחיה לכל דבריה עכ"ל ושיעור דבריו בתחלה מייתי דאם נשחטה תפדה ואין כאן משום אין פודין קדשים להאכיל לכלבים כיון דנשחטה ה"ז מותרת לאכילה וכ"ה בתמורה ל"ג א' א"ל ר' ירמיה לר' זירא לריש לקיש דאמר לרבנן קדשי מזבח לא היו בכלל העמדה והערכה וקתני קדשי מזבח בע"מ יפדו ומוקמינן לה בשקדם הקדשן למומן ש"מ פודין את הקדשים להאכילן לכלבים הב"ע בשעבר ושחטן כדתניא כל הקדשים שנפל בהן מום ושחטן ר' מאיר אומר יקברו וחכ"א יפדו ועי' במעילה י"ט ב' ומדפליגי רבי ורבנן שם בשחטן ש"מ דס"ל אין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים ולא פליגי רק אי בעו העמדה והערכה בקדשי מזבח אלמא דבשחיטה לכו"ע פודין בדבר דלא בעי העמדה והערכה ואי משום דבעי העמדה והערכה ע"ז מייתי מרן דבחולין איתא דמפרכסת מיקרי עדיין העמדה והערכה וכן ראיתי להמל"מ לעיל ה"י ובהכי מיושב דברי מרן ממה שהקשה עליו הלח"מ יעו"ש היטיב ולפי מש"כ לק"מ ופשוט. ועי' בב"ק ע"ו א' ד"ה שחיטה וכו' יעו"ש היטיב דיש אומרים דישראל בטהורה לא חשיב כחיה וכ"כ התוס' בחולין שם ד"ה והתנן וכו' ושם פ"ד א' ד"ה בעינן וכו' ותוס' בכורות ל"ב א' ד"ה והא וכו' א"כ י"ל

דמיירי הכא שלא נשחט רוב שתים ודו"ק. אבל בפ"ה מהל' ערכין הי"ג כתב בהדיא דבנשחטה רוב שתים יעו"ש.

**ואם ילדה וכו'**. עי' בכורות ט"ו ב' ובתמורה י"ז ב' למאי הילכתא אמר שמואל ליקרב ואליבא דר' אליעזר דמהו דתימא כי קאמר ר"א עולה דאיכא שם עולה על אמו אבל הני וולדות לא קרבי קמ"ל בר פדא אמר לרעיה ואליבא דד"ה איתמר נמי רבא אמר ליקרב ואליבא דר"א רב פפא אמר לרעיה ואליבא דד"ה ומשמע מזה דהא דס"ל לשמואל ורבא דקדשי ליקרב דווקא אליבא דר"א אמרי הכי אבל אליבא דרבנן אה"נ דלא קדשי רק לרעיה וצ"ע ולמה פסק רבינו כשמואל ורבא וכן פסק לקמן פ"ד מהל' תמורה ה"ט יעו"ש ואילו שם הלכה ה' וכן בפ"ד מהל' פסולי המוקדשין הלכה י"ז פסק דלא כר"א וכן ראיתי להלח"מ כאן שתמה בזה. ובאמת לפענ"ד סוגייא ההיא תמוה מאד דא"כ לדינא לא פליגי שמואל ובר פדא דשניהם מודים דלר"א קרב ולרבנן לא קרב ולא פליגי רק כמאן אתיא ברייתא ועוד דקאמר לרעיה ואליבא דד"ה וכו' הא לר"א לא אתי דלר"א מיקרב נמי קרבי אף די"ל דר"א מודה בו דאינו קרב משום דעל כרחך לא קאמר רק גבי עולה דאיכא שם עולה על אמו וכמש"כ התוס' שם אמנם עם כל זה דחוק לשון הש"ס שם ובבכורות שם איתא בסתם לפני פדיונם מיפלג פליגי בהו איכא למ"ד קדשי ליקרב ואיכא למ"ד קדשי לרעיה ומשמע מזה לכאורה דפליגי אליבא דדינא ואולי אפשר ע"ז סמך רבינו. ואין לומר דס"ל לרבינו כאידך דרשא דנפקא מאידך קרא מקדשיך אשר יהיו לך תשא ובאת שם בתמורה י"ז ב' ושם מבואר דקאי להקרבה זה אינו דהא ההוא קרא לא מיירי רק מתמימים ולא מבע"מ ונפקא ליה בע"מ מהך קרא דאם זכר או נקבה כמבואר שם י"ח א' יעו"ש היטיב. והנה עלה על דעתי לומר דרבינו מתוך האי סוגייא דבכורות דמשמע דפליגי לדינא מתוך כך מפרש הך סוגיא דתמורה דה"ק חד אמר ליקרב והנה לכאורה זה ניחא לרבנן דס"ל בולד עולה ירעה עד שיסתאב ולכן בעי קרא דולד בע"מ קרב וה"ט דעולת נקבה מעולם לא חזי להקרבה משא"כ ולד בע"מ כיון דקודם שהוממה היתה קאי להקרבה ולכן גם וולדה קרב משא"כ לר"א דס"ל דולד עולת נקבה קרב עולה א"כ קשה למה בעי קרא בולד בע"מ ע"ז אמר אפילו לר"א ניחא דהו"א דולד עולת נקבה טפי עדיף משום דאיכא שם עולה על אמו משא"כ הכא לכן בעי קרא אבל לרבנן פשיטא דניחא טפי דבעי קרא ומ"ד דקדשי לרעיה א"כ ס"ל דבעי קרא לכו"ע לר"א פשיטא דבעי קרא דלא נימא דהך דומה לוולד עולת נקבה וקדוש ליקרב קמ"ל ולרבנן נמי ניחא דנימא דלא קדוש כלל כיון דנחית דרגא מולד עולת נקבה לר"א והו"א דלדידהו ג"כ נחית דרגא קמ"ל דלא ואכתי צ"ע בזה וה' יאיר עיני וע"ע בקרבן אהרן ויקרא פט"ז יעו"ש היטיב ומצאתי

בלח"מ פ"ד מהל' תמורה ה"ט שכתב כמו שכתבתי שוב מצאתי בס' שער המלך לקמן פ"ד מהל' קרבן פסח ה"ה מש"כ בזה דבר נחמד דלרבינו דפסק בכמה דוכתי דבע"ח אינם נדחים רק במקום דדחינהו בידים משא"כ הכא והסוגיא דתמורה אזלא אליבא דמ"ד בע"ח נדחים יעו"ש היטיב.

**סמוך לפדיון וכו'**. כ"ה דעת ר' חנינא שם בבכורות ט"ו ב' יעו"ש היטיב ודלא כרב הונא דס"ל כונסן לכיפה והן מתין יעו"ש היטיב והלכה כר' חנינא חדא כמש"כ מרן דרבינא ורב ששת ס"ל כוותיה דמתפיסן לשם אותו זבח דווקא ועוד דברייתא דשם אתיא כוותיה ואע"ג דר"ה משני שם שינוייא דחיקא היא ופשטא משמע כוותיה דר' חנינא עי' מרן.

## הלכה יב

**מותר לשוחטן וכו'**. עי' ביצה כ"ח א' ובכורות ל"א א' ל"ג ב' תמורה ח' א' כ"א א'.

**חוץ מן הבכור וכו'**. שם ושם וחולין מ"ד ב' וזבחים ע"ה ב' ושם בד"ה התפיס וכו' כתב דמדאורייתא הוא יעו"ש היטיב וברש"י דלא ס"ל כן יעו"ש היטיב ועי' תוס' בכורות כ"א ב' ד"ה אכילה וכו' ול"א א' ד"ה חוץ וכו'.

**כמו שיתבאר וכו'**. לקמן פ"א מהל' בכורות הי"ז ושם פ"ו ה"ד וה"ה.

**אפילו התפיס וכו'**. שם בזבחים יעו"ש ועיי"ש בתוס' ד"ה הפדו לי וכו' דלכאורה קושייתם אין לה מובן דהא קדשי בדה"ב שפיר מותרין בגיזה ועבודה ומייתי שפיר ראיה כמו דלא מהני לענין שישתרו לגיזה ועבודה ה"נ לא מהני ההתפסה לענין שישתרו לענין שימכור באטליז והצאן קדשים תיקן קצת דהכי מקשו וכי מועיל כלל הפדיון יעו"ש היטיב ולא ידעתי כוונתו דלענין מה יועיל הפדיון עוד דהא אפילו בלא פדיון הוי חולין גמור רק דאינו נגזז ונעבד ואינו נמכר באטליז. ויש לעיין בזה.

# פרק ב

## הלכה א

**וכבר נמנו**. פ"ז מהל' ביאת מקדש יעו"ש.

## הלכה ב

**גלגל עינה וכו'**. שם בבכורות מ' א' אסיקנא דמיירי בכל מושב העין אבל השחור דרכו להיות כך וכן איתא בנדה כ"ג א' יעו"ש היטיב ורבינו לא ביאר זה וכבר הרגיש זה בלח"מ ותירץ תירוץ יפה דטעם דר' מאיר דמטמא בבהמה חיה ועופות לא משום דגלגל עיניהם עגול כשל אדם אלא משום דכתיב לשון יצירה אצלם עיי"ש בנדה יעו"ש היטיב ואני מוסיף על דבריו עי' רש"י כריתות ז' ב' בד"ה כמין וכו' יעו"ש וכ"כ שם הרע"ב ועוד

י"ל משום דר' ינאי ס"ל דהטעם דר"מ משום דעיניהם הולכות לפניהם כשל אדם וידוע דהלכה כר' ינאי לגביה דר' יוחנן ובפרט דהברייתא מסייע ליה שם יעו"ש היטיב. ואף דזה אמר אילא ביבנה ולא הודו לו חכמים מ"מ הלכה כוותיה דבי"ד של אחריהן אמרו דה"ז מום ועי' לעיל פ"ז מהל' ביאת מקדש ה"ז (ודע דהרא"ש והטור (ביו"ד סי' ש"ט) פסקו לחלק בין אוכמא לציהרא יעו"ש היטיב ומשמע שם מהב"י דרבינו מודה לזה וסתר דבריו שבכ"מ כאן יעו"ש היטיב. (ודע כי מש"כ מרן דשחור אינו עגול ובית מושב הלבן עגול יעו"ש בשם רש"י לפנינו בש"ס הוגה איפכא וכמו שפי' בנדה כ"ג א'.

**עינה אחת וכו'**. שם מ' ב' ושם ג' ב' יעו"ש היטיב ועיי"ש ברש"י דמשמע דאו או נקט וכאן משמע דבעינן דווקא שניהם יעו"ש. ועי' מרן דכתב וז"ל וכ"ש אם עינו אחת גדולה והשניה קטנה דאף בבהמה פסול (ור"ל דכ"ש באדם דפסול) וראיתי מי שתמה ע"ז הא רבינו כתב כן בהדיא לעיל פ"ח מהל' ביאת מקדש או אחת קטנה ואחת גדולה דהואיל ויש בין שתיהן שינוי מ"מ פסול עכ"ל והנה לבד שאין קושיא כלל די"ל דמרן כוונתו לומר דמכאן למד הרמב"ם דינו (אבל באמת דחוק הוא דדין רבינו שם מהא דהזגדום וכמש"כ שם) ובלא"ה לק"מ די"ל דשם כתב רבינו לענין דהוי פסול לפי שאינו שוה בזרעו של אהרן אמנם בעינו אחת גדולה כעגל והשניה קטנה כשל אווז פסול ומחלי עבודה וה"ק מרן כ"ש דהוי מום באדם וא"כ הרי שוה בבהמה ובאדם ומחלל עבודה נמי. אך אי קשיא לי הא קשיא לי א"כ למה כתב רבינו מום זה רק בבהמה ולא באדם ואי תימא דאין שייך זה באדם א"כ למה כתב זה מרן. אך כיון ששני עיניו דומות לשל עגל או ששתי עיניו דומות לשל אווז יש כן באדם כמש"כ רבינו שם א"כ אמאי אין יכול להיות באדם עינו אחד כשל עגל ואחד כשל אווז א"כ דברי מרן שרירין וקיימין ודברי רבינו צ"ע.

**אזן גדולה וכו'**. כן מפרש רבינו הך ורבנן עד כמה תניא אחרים אומרים אפילו אינה לשניה אלא כפול כשרה. אמנם רש"י ז"ל מפרש דקאי אהא דאיתא התם ר' יהודה אומר שתי ביציו אחת גדולה כשתים שבחבירתה ולא הודו לו חכמים ע"ז קאי אבל באזן אחת גדולה ואחת קטנה אה"נ דפסול ואע"פ דר"ח בן אנטיגנוס קאמר לה מ"מ הא איתא שם מ"א א' דאף על הא דתני יחידאה שוחטין עליו ועי' תוספתא פ"ד שם וז"ל או אין לה אלא ביצה אחת ה"ז ישחט היה לה שתים אע"פ שאין בשניה אלא כפול ה"ז לא ישחט (כצ"ל) וכ"כ המפרש שם אלמא דהעיקר כרש"י וכן מבואר שם ברא"ש דז"ל שם (בסי' ה') ולא הודו לו חכמים ועד כמה תניא אחרים אומרים אפי' אינה לשניה אלא כפול כשרה עכ"ל אלמא דקאי על פלוגתא דר"י ורבנן וכ"כ הטור ביו"ד דאזנו אחת גדולה ואחת קטנה ה"ז

מום יעו"ש היטיב ובב"י ודברי מרן שבכאן שכתב דלכן פסק רבינו בעינו אחת גדולה ואחת קטנה משום דמשמע דרבנן מודו ליה בזה. יש לעיין דהא מבואר שם מ"א א' דהלכה כוותיה דר"ח בן אנטיגנוס ועוד מה יענה בשאר מומין שפסק רבינו כוותיה. וגם הלח"מ תמה על רבינו ופירושו יעו"ש היטיב. (ועי' בפי' המשניות לרבינו שכתב וז"ל ולדעת חכמים אפילו אזנו אחת כפולה כשר עכ"ל ט"ס הוא וצ"ל כפול וק"ל).

**עינה יבלת וכו'**. בזה יש מקום עיון היטיב דבמשנה מ' ב' איתא את שיבלת בעינו הוי מום ופריך מהא דאיתא לקמן מ"א א' יבלת לא הוי מומא ואינו נשחט לא במקדש ולא במדינה ופריך והא כתיב יבלת בקרא ומשני דהא בגופו לא הוי מום ובעינו הוה מום ופריך הא קרא סתמא כתיב ומה לי בגופו מה לי בעינו אלא לא קשיא דקרא מיירי ביש בה עצם ולא שנא בין גופו בין עינו ומתניתין מיירי דלית ביה עצם ולכן בעינו הוי מום ולא בגופו ופריך כיון דלית ביה עצם א"כ גם בעינו כשר ומשני לא קשיא אידי ואידי בעינו והא בשחור והא בלבן. ר"ל הא דקתני ה"ז מום ונשחט במדינה והא דנקט דאינו נשחט לא במקדש ולא במדינה מיירי הכל בעין ואין בה עצם (דאי אית ביה עצם אפילו בגוף הוי מום לישחט עליו) והא דנשחט במדינה מיירי בשחור והא דאינו נשחט לא במקדש ולא במדינה מיירי בלבן ופריך הא אין מומין בלבן ואמאי אינו נשחט במקדש ומשני דאידי ואידי מיירי בלבן ולא קשיא הא דאית ביה שער הא דלית ביה שער ופירש"י הא דאין מומין בלבן מיירי בלית ביה שער והא דאין שוחטין במקדש והמדינה מיירי באית ביה שער והא דמתניתין דה"ז מום ונשחט במדינה מיירי בשחור והא דקרא מיירי ביש בה עצם ונשחט בין בגופו בין בעינו כ"ה לפירש"י. ותוס' גרסי אלא אידי ואידי בשחור ור"ל הא דהוי מום ונשחט במדינה מיירי בשחור ויש בה שער והא דנקט לא הוי מום לישחט לא במקדש ולא במדינה מיירי בלית בה שער אבל בלבן בכל ענין אין בו משום מום ונשחט במקדש נמי וכ"כ הרא"ש (סי' ו') וז"ל ופסקינן היכא דאית ביה עצם הוי מומא בין בגופא בין בעינא ואי לית ביה עצם בגופו לא הוי מום בעינו אית ביה שער הוי מום לית ביה שער לא הוי מום לישחט עליו עכ"ל ועל כרחך בשחור מיירי דבלבן בלית בה שער שוחטין במקדש נמי ולמה כתב לית ביה שער לא הוי מום לישחט עליו דמשמע דמ"מ אין שוחטין עליו במקדש והא אין מומין בלבן וכ"ה דעת הטור שם.

**וראיתי** להב"י שכתב שם וז"ל ולכל הפירושים והגירסאות מפליג תלמודא בין שחור ללבן והרא"ש דלא מפליג ביניהו איפשר שלא היה גורס אידי ואידי בלבן אלא כך היה גורס והא אין מומין בלבן אלא לא קשיא הא דאית ביה שער וכו' כלומר דהשתא הדר ביה ממאי דמפליג בין שחור ללבן ולא מפליג אלא בין אית בה שער ללית בה דבין שחור

בין לבן אי אית בה שער הוי מום ואי לא לא וההיא דאין מומין בלבן בדלית בה שער היא ומיהו אכתי קשה דאי לית בה שער מאי אין מומין בלבן דנקט הא בשחור נמי לא הוי מומא וצ"ע עכ"ל ובאמת זה לק"מ דהאי אין מומין בלבן לא משום האי לחודא מיתנא רק דיש שאר דברים דבשחור הוי מום ובלבן לא הוי מומא ולכן נקט דבלבן לא הוי מומא אף דברים שבשחור הוי מום אבל מ"מ קשה הא בלבן ולית ביה שער לא הוי מום כלל ונשחט אף במקדש ואמאי קא חשיב שם מ"א א' בין הדברים שאין נשחטים לא במקדש ולא במדינה וכמו שהקשה מתחלה והא אין מומין בלבן.

**לכן** נ"ל כמש"כ מתחלה והא דלא חילק בין שחור ללבן י"ל דסמיך אמש"כ מתחלה בסי' א' דאין מומין בלבן והטור העתיק את דברי אביו הרא"ש. כן נראה לענ"ד בשיטת הרא"ש דהולך בשיטת התוס' כדרכו (והנה אח"כ מצאתי כן במעדני יו"ט ונהניתי). אולם רבינו כתב כאן דבלובן העין אם יש יבלת שיש בה שער ה"ז מום לשחוט עליו ולקמן הלכה ח' כתב מי שבלובן עינו יבלת שאין בו שער ה"ז אין שוחטין עליו לא במקדש ולא במדינה ולכאורה תמוה מאד כיון שאין בה שער ובלובן היא הרי אין מומין בלבן וכן תמה הלח"מ יעו"ש עוד מש"כ בזה והנה הב"י הבין בדברי רבינו שמחמיר בלבן יותר מבשחור יעו"ש היטיב ולפי"ז אפ"ל דרבינו מפרש אידי ואידי בעינו ולא קשיא כאן בשחור כאן בלבן ר"ל בלבן הוי מום גמור ונשחט במדינה ובשחור אינו נשחט לא במקדש ולא במדינה ומקשה איך איפשר דבלבן הוי מום גמור ונשחט במדינה והא אין מומין בלבן ובשלמא לענין דאינו נשחט לא במקדש ולא במדינה אתי שפיר דאף דאין מומין בלבן מ"מ לענין זה יש מומין בלבן אבל לדידך דאוקמת הא דנשחט במדינה בלבן לענין זה וודאי אין מומין בלבן ומשני אלא אידי ואידי בלבן ולא קשיא הא דאית בה שער נשחט במדינה אבל אם אין בה שער אינו נשחט לא במקדש ולא במדינה ולענין זה אין שייך לומר דאין מומין בלבן. אמנם מרן כתב כאן לפרש דכוונת רבינו דכ"ש דבשחור הוי מום וכ"ה בפי' משניות לרבינו יעו"ש היטיב שכתב וז"ל יבלת ידוע וכל זמן שתהא יבלת ואפילו בלובן העין ויהיה בו שער ה"ז מום לד"ה יעו"ש היטיב ולכן נ"ל לפרש דזהו באמת שתירץ התרצן דהא דאמר אין מומין בלבן ה"מ לענין פסול לגמרי ולהיות נשחט במדינה אבל להיות בע"מ במקדש אה"נ דהוה ורק שכן כיון דהא דאמר אין מומין בלבן אינו בהחלט רק באופנים שונים דאף ששאר מומין כשרים בלבן אפילו במקדש כיון דלא חשבה המשנה שם מ"א א' א"כ חזינן דיבלת חמור לענין זה א"כ י"ל דגם לענין זה חמיר דביש בה שער הוי מום גמור ונשחט במדינה א"נ כך שיעור דברי הש"ס הא דאמרת אין מומין בלבן לאו בכל מיני מומין קאמר דהא ר"ל ס"ל דאפילו מום

גמור הוי ונשחט במדינה ביש בה שער וא"כ לענין זה חמיר נמי באין בה שער להיות נפסל במקדש והכל עולה לענין אחד.

**והנה** על משנה שם מ"א א' כתב רבינו וז"ל ויבלת ידועה ועל מנת שיהא בהם עצם ואם אין בהם עצם הרי הם נקראים דלדולים עכ"ל והנה הלח"מ כתב וז"ל קשה דזהו היפך דברי הגמרא דיבלת שבגופו הוי מום קבוע ולא הוו אלא בעיניה ולית בה שער עכ"ל והנה באמת זה וודאי אינו קושייא דהא דאסיק הש"ס דמום שבגופו הוי מום קבוע זה אינו אלא ביש בה עצם אבל אם אין בה עצם לא הוי מום קבוע. ורק אי קשיא הא קשיא דהא אסיק בגמרא דאם אין בה עצם ובגופו הוא דלדול בעלמא ונשחט במקדש נמי וא"כ על כרחך מתניתין דקאמרה דאין שוחטין עליו לא במקדש ולא במדינה לא מיירי בגופו רק בעינו וא"כ האיך כתב רבינו דיבלת מיירי שבגופו. אבל באמת כד דייקת בדברי רבינו לק"מ דה"ק דיבלת דקרא דהוי מום ושוחטין עליו במדינה מיירי ביש בה עצם אבל באין בהם עצם הרי הוא דלדול בעלמא וכשר לישחט במקדש ורק אם בעינו ואין בה שער לא נשחט לא במקדש ולא במדינה ואם יש בה שער הרי הוא נשחט במדינה ואף דלא כתב כן רבינו בהדיא הרי הוא בכלל מאמרו הרי הם נקראים דלדולים ולא מהם מיירי קרא וממילא הדרא לדין מתניתין והבן כי ברור הוא בעזר ה'.

**ניקב העור וכו'**. עי' לעיל הל' ביאת מקדש פ"ז ה"ו מש"כ בזה.

**פיה דומה וכו'**. שם מ' א' והיינו כפירוש השני שברש"י יעו"ש היטיב ועיי"ש בגמרא על המשנה שאחריה מאי תנא דקתני ומעשה משום דתנן פי' דומה לחזיר ופליגי רבנן עליה דרבי וקאמרינן כי פליגי רבנן עליה דרבי בשפתו עליונה עודפת על התחתונה אבל שהתחתונה עודפת על העליונה ה"ז מום והנה ראיתי בתוספתא פ"ד דאיתא שם וז"ל שפתו התחתונה עודפת על העליונה ה"ז מום רשב"ג אומר אם היתה העליונה עודפת על התחתונה כשל חזיר ה"ז מום עכ"ל וזהו היפך דברי הש"ס דבש"ס עסקינן דרשב"ג מיירי מתחתונה עודפת על העליונה ולא מעליונה עודפת על תחתונה והנה במשנתנו הגירסא שאל רבן גמליאל לחכמים וי"ל דר"ג לחוד ורשב"ג לחוד ורשב"ג קאי בשיטת אילא אולם בגמרא שם הגי' רשב"ג יעו"ש והמפרש כתב שם וז"ל בגמרא מבואר דשאל ר"ג לחכמים בשפתו התחתונה עודפת וא"ל הוי מום ובעליונה עודפת לכו"ע הוי מום עכ"ל ולא ידעתי מהו סח דהא בש"ס איפכא מסקינן דבעליונה עודפת פלוגתא הוי ובתחתונה עודפת לכו"ע הוי מום (ודע כי הך רבי הנזכר בש"ס לא ידעתי היכן נזכר ואולי ט"ס וצ"ל ר' אילא וכ"ה בראש וכ"ה ברמב"ן שוב ראיתי כי גם הב"ח הגיה כן). ושמענו מזה כי הך פיה דומה לשל חזיר היינו בשפתו העליונה עודפת על התחתונה.

וראיתי להדברי חמודות אות ט' שהעלה דרבינו אף דפסק כאילא מ"מ בהא דפיו דומה לחזיר לא פסק כוותיה יעו"ש היטיב ובמחילת כת"ר אישתמיטתיה למש"כ רבינו כאן יעו"ש היטיב ודוק היטיב דבזה אזיל לגמרי כל מש"כ שם. אבל יש לעיין מש"כ לעיל פ"ז מהל' ביאת מקדש ה"ז דשם משמע כדעת הדברי חמודות ויש לעיין היטיב בזה. ועי' לקמן הל' ה' ד"ה נגממו טלפיה.

## הלכה ג

**חטיה החיצונות וכו'**. שם ל"ט א' וכתב רבינו שם בפי' המשניות וז"ל הם שני החוטים הבולטים בגופו של חיך קרוב לשיפוי כובע והם נראין לעין בשעה שפותח פיו וחוטים הפנימות הם הפיקות והן הנה שקורא ר' חנינא מתאימות מפני שהן מזדווגות וי"א חיטיו שיניו וחיטין הפנימיות הטוחנות עכ"ל אמנם רש"י ז"ל פי' החוטין לפי שבבהמה אין שינים ונראים החוטים משא"כ באדם עיי"ש מ"ג א'. ומש"כ שניקבו עיין מרן.

**ודע** דשם מביא ברייתא וז"ל ת"ר תיומת איזהו תיומת מן התיומת ולפנים ותיומת עצמה כלפנים ר' יהושע בן קפוצאי אומר אין שוחטין אלא על החיצוניות בלבד ר' חנינא בן אנטיגנוס אומר אין משגיחין על התיומת כל עיקר ומסיק שם דה"ק איזהו הפנימיות מן התיומת ולפנים ותיומת עצמה כלפנים בד"א שנפגמו ושנגממו אבל נעקרו שוחטין ר' יהושע בן קפוצאי אומר אין שוחטין אלא על החיצוניות אבל פנימיות שנעקרו מישחט עלייהו לא שחטינן אבל איפסולי מיפסל רחב"א אומר אין משגיחין על התיומת כל עיקר ואפילו איפסולי לא מיפסל נמצא מבואר מזה שלת"ק שוחטין על הפנימית שנעקרו וכמבואר ג"כ במשנה ומש"כ רש"י בד"ה ותיומת וכו' ואין שוחטין עליו עכ"ל היינו בנפגמו ונגממו אבל בנעקרו שפיר שוחטין. וכתבתי זה יען שראיתי להק"א בת"כ אמור פ"ו וז"ל ומשם ולפנים אינו נחשב מום אליבא דכו"ע והמחלוקת הוא במתאימות עצמן שלת"ק אם נעקרו לגמרי הוי מום ור"ח אמר שהן עצמם כלפנים והוי מום שבסתר ואינו מום אפילו שנעקרו עכ"ל ולא ידעתי מנין לקח זה דלכו"ע בפנים לא הוי מום אפילו בנעקרו וזהו היפך דברי הש"ס ורבינו (גם מש"כ שם בפי' חוטין בשם רבינו הלל יעו"ש צ"ע דהלא הם דברי רש"י עצמו שם מ"ג א' יעו"ש).

**שהרי בעת וכו'**. שם ל"ה א' וכמש"כ המל"מ.

## הלכה ד

**וזכרותן עמהם וכו'**. שם מ"ד א' ותוספתא פ"ד ובפ"א דפרה.

**נקבה שיש וכו'**. שם. אבל יש לעיין למה לא כתב דין עז שאין לה קרניים וכמו שתמה מרן ע"ז ועוד דהוו"ל לפרושי איזה נקבה מיירי והיינו דרחל דווקא וכמבואר בש"ס שם

(דפרה ועז אף נקבות צריך להיות להם קרניים) ועוד מאי מקומו לכאן ועוד דל"ל לרבינו למינקט מאי דכשר הא ממילא נדע דכשר כיון שלא כתב דהוי מום ולא נדע פסולו א"כ ממילא נדע דכשר הוא. לכן נראה לענ"ד דכצ"ל אבל נקבה שיש להקרנים (מלה חדא) וה"פ אבל אם ניטלו הנקבות שיש בקרנים כשר ושוחטין במקדש כמבואר שם בש"ס גבי פרה דיגוד מעילוי זכרות והרי היא כשרה.

**נפגם העור וכו'**. שם ל"ט ב' ובתוספתא פ"ד יעו"ש ומש"כ מרן למה לא כתב רבינו דניטל הזובן כשר וכן נפגם הגיד כשר יעו"ש לא ידעתי מאי תימה כיון שלא הזכיר את הפיסול ממילא ידעינן דלאו מום הוא וכמש"כ בס"ק י"ח יעו"ש.

**נפגמה הערוה וכו'**. שם.

**נפגם הזנב וכו'**. שם. וז"ל רש"י אם נפגם בין הפרקים מעלה ארוכה אם לא נחתך כל הזנב אלא נפגם מעט עכ"ל ובתוספתא שם פ"ד הגירסא נחתכה זנב מן העצם יעו"ש ובמפרש שהרגיש בזה.

**ראש הזנב וכו'**. שם ורש"י שם פי' דנקלף העור והבשר ונשאר ראש הזנב מגולה אולם תוס' מפרשים כפי' רבינו ומייתו ראיה מהתוספתא יעו"ש ועיקר הגירסא שם במשנה או שראש זנב מפציל את העצם עכ"ל והשאר שבנתים נמחק וכ"ה ברש"י ותוס' שם.

**היו בין חוליא וכו'**. שם. והיינו כרוחב גודל של כל אדם יעו"ש בש"ס.

**הזנב וכו'**. **בגדי וכו'**. שם מ' ב' מסקנת הש"ס וכ"ה בתוספתא שם פ"ד ר' חנינא בן גמליאל אומר זנב הרחל שיש בה שלש חוליות לא ישחט שתים ישחט עכ"ל.

**רך ומדולדל וכו'**. כתב הראב"ד וז"ל א"א דומה שהוא גורס דרכיכא וקטינא ולא היא אלא דכריכא וקטינא פי' עגולה וקטינא דקה וזנב הגדי אע"פ שהיא קצרה הרי היא רחבה וגסה עכ"ל והנה מבואר ממנו כי כן היתה גי' שם בש"ס לא תימא דקטינא אלא דכריכא וקטינא ולרבינו הגירסא לא תימא דקטינא אלא דרכיכא וקטינא אמנם ברא"ש הגי' לא תימא דכריכא וקטינא אלא דכריכא אע"ג דאלימא יעו"ש היטיב ודע כי בהלכות הרמב"ן איתא וז"ל לא תימא דרכיכא ואלימא אלא דרכיכא אע"ג דלא אלימא עכ"ל משמע מזה דאלימא הוא יותר מום מקטינא וצ"ע דהוא היפך כל הפוסקים.

**נשבר עצם וכו'**. עי' מש"כ מרן ע"ז ועי' תו"כ אמור פ"ו וז"ל שבור מה ת"ל לפי שנאמר שבר רגל או שבר יד שיכול אין לי אלא שנשברה ידו או נשברה רגלו מנין לרבות שבר זנב ת"ל או שבור יכול שאני מרבה שבר צלע ת"ל שבר יד או שבר רגל מה אלו מיוחדים שמומן בגלוי ואין חוזרים יצא שבר צלע שאין מומו בגלוי עכ"ל הרי שלך לפניך וע"ע לעיל פ"ז מהל' ביאת מקדש הי"א יעו"ש.

## הלכה ה

**חמש רגלים וכו'**. שם מ' א' ועי' חולין נ"ח ב' ושם. ושם איתא אמר רב הונא לא שנו אלא שחסר ויתר ביד אבל חסר ויתר ברגל טריפה נמי הוי יעו"ש וא"כ יש לתמוה על רבינו שהשמיט זה החילוק ולא ביאר בהדיא ואולי סמך עצמו על מש"כ בהל' שחיטה. והיינו דווקא למעלה מראש עצם התחתון אבל משם ולמטה כשר כמו שמבואר כל זה ביו"ד סי' נ"ה בטור ושו"ע שם ועיי"ש בט"ז שהאריך בזה דלרש"י טריפה יעו"ש ולכאורה יש להביא ראיה לרש"י דאל"כ ל"ל לאוקמה ביד לוקמה ברגל ולמטה מארכובה (ולפי שאין כאן מקומו של זה אקצר כאן ואי"ה במקו"א יבואר מזה).

**אחד מרגליו**. שם ובגמרא.

**קלוטה כשל וכו'**. לכאורה משמע דלא היתה עגולה רק שמחובר פרסותיה יחד ה"ז מום ולא ידעתי מניין לקח זה הא במשנה שם מבואר ושרגליו קלוטות כשל חמור ועלה קאי רב פפא ואמר לא תימא עגולן ולא סדיקן אלא כיון דעגילן אע"ג דסדיקן. א"כ מפרש דזהו פי' של קלוטות שיהיו עגולות ולא דבר אחר וא"כ מנ"ל דלא סדיקן לבד ולא עגולות דהוי מום ואי מהא דברייתא שם קלוט שרגליו קלוטות כשל חמור וכשל סוס עכ"ל הא גם במשנה איתא לשון קלוטות ומפרש לה ר"פ דהיינו עגולות א"כ כך תפרש ג"כ לשון הברייתא וכן מפרש באמת הקרבן אהרן אותו לשון בתו"כ פרשת אמור פ"ז יעו"ש היטיב ועוד אי הא דמחובר לבד מיקרי קלוט א"כ מאי האי דאיתא שם מ"ג א' דקלוט ליתא באדם ואיתא בבהמה הא קלוט כזה איתא נמי באדם כדלעיל פ"ו מהל' ביאת מקדש הי"א והי"ג יעו"ש לכן מכל הלין טעמי נ"ל כי הוא הכל דבר אחד עם הא דלעיל וכן שיעור דבריו דאם היו אחד מידיו ורגליו פרסתה עגולה כשל חמור אע"פ שהיא סדוקה ופרוסה רק שהיתה ידו או רגלו קלוטה (ר"ל עגולה) ה"ז מום וזהו קלוט האמור בתורה כן נראה לענ"ד ברור.

**נגממו טלפיה וכו'**. כן הוא שם מ"ד א' ועי' מרן לעיל הלכה ד' שהביא כל הסוגיא. והנה כ"ג מומין המיוחדין לבהמה אלו הם (א) גלגל עינה עגול (ב) עינה אחת גדולה ואחת קטנה (ג) בלובן עינה יבלת שיש בה שער (ד) אם ניקב העור שבין שני חוטמיה במקום הנראה (ה) פיה דומה לחזיר (ו) חיטיה החיצונות שניקבו (ז) או נפגמו (ח) או שנגממו (ט) אם נעקרו חיטיה הפנימים (י) ניטלו קרניה וזכרותן עמהן (יא) נפגם העור שחופה את הגיד (יב) נפגמה הערוה של נקבה (יג) נפגמה הזנב מן העצם (יד) היתה ראש הזנב מפוצל לשתים (טו) אם היה בין חוליא לחוליא מלא אצבע בשר (טז) הזנב קצר בגדי (יז) ובטלה (יח) זנב הגדי שהוא דומה לשל חזיר (יט) נשבר הזנב (כ) בעל חמש רגלים (כא)

או אין לה אלא שלש (כב) עגולה כשל חמור ידו או רגלו (כג) נגממו טלפיה וזכרותן עמהם. ומכאן ראיה למש"כ לעיל בד"ה קלוטה דהך אם היתה ידו או רגלו קלוטה כשל חמור לאו דבר בפ"ע הוא אלא הוא ביאור למה שקדם.

**והנה** לשלימות המלאכה אמרתי להעיר במה שראיתי בב"ח ביו"ד סי' ש"ט ואבא על סדר סעיפיו בקצרה. בסעי' ג' דיבשה אזנו היינו דווקא סחוס ולא העור יעו"ש ועי' לעיל פ"ז מהל' ביאת מקדש ה"ג שלא משמע כן. בהלכה ז' כתב וז"ל ותימה שהרי משמעות התלמוד דלאיפסולי אפי' איגום איגומי דהיינו דלא נשאר במקומו גומא נמי פסול וכפירש"י להדיא עכ"ל ולא ידעתי על מה תמה אם על הטור הלא הטור לא הביא רק דינים הנוהגים בזה"ז ולישחט עליהם במדינה ומה לו להביא דין דפסולים במקדש ורבינו ביאר דין זה היטיב לענין מום גמור דפודין עליהם בהלכה ד' ולענין לאיפסולי במקדש לקמן סעי' ח' לכן לא הבנתי תמיהתו כל עיקר.

**שם** סעיף ח'. הבין דרבינו פסק דלא כאילא בהיה פיו דומה לחזיר וכבר חשב כן הדברי חמודות והשגתי עליו לעיל בה"ב דאיך לא ראו מש"כ כאן והנה כתב הב"ח דדווקא באיכא עצם בשפתו העליונה שרי לאילא יעו"ש וכן דעת הדברי חמודות וכמש"כ למעלה ורמזתי ע"ז. והנה נ"ל בזה דבשפתו העליונה עודפת על התחתונה אפילו בלא עצם רק כל שדומה לחזיר וזה א"א להיות באדם לכן מנאו רבינו במומין המיוחדין בבהמה והא דאיתא בש"ס דבבהמה בעינן עצם דווקא היינו דווקא בשפתו התחתונה עודפת על העליונה שבזה שוים אדם ובהמה ובעינן בבהמה עצם דווקא ובאדם פסול אפילו בלא עצם וכן בשפתו העליונה עודפת על התחתונה באדם הוי מומא ובבהמה לא ורק בפי' דומה לחזיר וזה א"א רק בבהמה ולא באדם ויכול להיות דבזה אפילו אין עצם פסול ואם היה שפתו העליונה עודפת ואינו דומה לחזיר י"ל דשפיר בעינן עצם בבהמה או אפ"ל דכל דעודפת אפילו בלא עצם ה"ז דומה לחזיר משא"כ באדם או אפשר דבעודפת העליונה ואינו דומה לחזיר כשר אף ביש בה עצם.

**שם** סעיף י"ב. לא ירד לסוף דעת הב"י במה שתמה על הטור בניטלו הטלפים. י"ל שהב"י הבין שנטלו הטלפים עם קצת בשר שתחובים בו אמנם אם לא ניטלו לגמרי ומקצת מהם נשאר דבוק בבשר לא הוי מום והא כאן אף באיגום איגומי הוי נמי מום גמור והב"ח הבין דמש"כ הטור עם הבשר שבהן היינו זכרותן אבל המעיין ברש"י בכורות מ"ד א' יראה כי הזכרות הוא עצם ולא בשר. ויש לעיין בזה. שם בסעיף י"ז וי"ח. דבריו קשים המה עיין לעיל הלכה ד' בלח"מ. ומש"כ בסעיף י"ח לענין יבלת שיש בה שער וכו' בדבריו לא העלה ארוכה וכבר הארכתי בזה לעיל ס"ק ה' יעו"ש.

## הלכה ו

**משלשים ושבעים וכו'**. ט"ס וצ"ל משלשה ושבעים. והיינו הכ"ג המנויין כאן והחמשים שנמנו לעיל פ"ז מהל' ביאת מקדש יעו"ש.

**תפדה ותצא וכו'**. עיין זה בבכורות מ"א א' והיינו דווקא בשאר הקדשים ולא בבכור דאין לו פדיון ועיין רש"י מ"ד א' בד"ה ואין נפדית וכו' שכתב וז"ל אם בהמת שאר קדשים שאינה בכור וכו' דאילו בכור אין לו פדיון וזה דלא כהב"י שהבין מרש"י דבכור שפיר נפדה עליהן עי' יו"ד סי' ש"ט וכבר הושג ע"ז מהמעדני יו"ט יעו"ש היטיב.

**חוץ מזקן וכו'**. שם. ומה שחקר המל"מ אם עבר והקריבן אם פסולין אם כשרים יעו"ש עיין זבחים נ"ט א' דמשם מוכח דפסולים דאל"כ מאי מקשה והא אזקין להו יעו"ש והא נפק"מ אם עבר והקריבן דאם הטעם משום זקנה הרי מרוצה בדיעבד אבל הם פסולים מטעם דאידחו. והבן ומה שביאר בשיעור הזקנה יתבאר זה אי"ה לקמן פ"א ממעשה הקרבנות (שוב מצאתי בס' שער המלך ראיה זו).

**וכן בהמת וכו'**. שם ל"ז ב' תמורה ל"ג א' מנחות ק"א א' ובתו"כ פרשת בחוקותי פ"ט פרשה ד' יעו"ש.

## הלכה ז

**מומין עוברים וכו'**. עיי"ש בבכורות מ"א א'.

**שאין בו וכו'**. שם וכדמוקמינן שם מ' ב' וכמש"כ לעיל בהלכה ב'.

**נגממו קרניו וכו'**. שם מ"ד א' ועי' לעיל הלכה ד'.

**נפגמו חיטיו וכו'**. שם מ"א א'.

**יראה לי וכו'**. משום דהטעם דלכתחלה לא משום דכתיב מבחר נדריך וכו' וזה אינו אלא לכתחלה ועי' בסוף הלכות הללו (היינו בסוף הל' איסורי מזבח) ועי' בהל' תרומות פ"ה ה"ג יעו"ש היטיב.

## הלכה ט

**שנעבדה בה וכו'**. היינו שהיתה רובע או נרבע ועיי"ש במשנה מ"א א' ועיין תמורה כ"ח ב' וע"ע זבחים ע"א א' וב"ק מ' ב' נדה מ"א א' וע"ע תו"כ ויקרא פ"ב יעו"ש היטיב.

## הלכה י

**מן הטרפיות וכו'**. עיין כל הסוגיא דמנחות ה' ב' ו' א' ותמורה כ"ט א' וכ"ח א' וזבחים נ' ב' ס"ט א' פ"ד א' ובכורות נ"ז א' נ"ח ב' ובתו"כ ויקרא פ"ב יעו"ש ובפרשת צו פ"א יעו"ש.

**הרי הוא וכו'**. וכ"כ רבינו בפי' המשניות בזבחים ס"ט א' וצ"ע הרי הוא נלמד מתלתא קראי דכתיב ממשקה ישראל וכתיב אשר יעבור תחת השבט וכתיב מן הבקר (תניינא.

דקדמא אתי לאפוקי נעבד עיין כל זה תמורה כ"ח ב' כ"ט א' מנחות ו' ב') ולמה לרבינו לבחור לו דרך בפ"ע מחוץ לדעת רז"ל ועיין מש"כ מרן בזה וכ"ז לא נוח לי וה' יאיר עיני בזה ועיין לקמן פ"ג ה"א מש"כ בזה יעו"ש.

**שאין פודין וכו'**. עיין בכורות ט"ו יעו"ש היטיב ובתמורה י"ז א' ול' ב' יעו"ש היטיב ודו"ק. ועי' מש"כ לעיל פ"א הי"א. ועיין תמורה כ"ח ב' איתא שם דאין פודים עליהם דהרי הן כמום עובר עד שיפול בהן מום קבוע ויפדה י"ל דאגב אחריני תנייה ולא אגב טריפה א"נ י"ל דהאי תנא ס"ל כמ"ד פודין את הקדשים להאכילן לכלבים עיין תמורה ל"א א' ובכורות ט"ו ב' יעו"ש היטיב.

## הלכה יא

**ונמצאת טריפה וכו'**. עי' זבחים ק"ג ב' ק"ד א' ועי' תוס' יו"ט שם שתמה על דברי רבינו דכאן יעו"ש היטיב ואי"ה יבואר במקו"א מזה.

**שנמצאת בכוליא וכו'**. עי' בכורות ל"ט א' ובתו"כ ויקרא פי"ז פרשה י"ד יעו"ש היטיב. ומשמע בש"ס דבחסר מתחלת ברייתה כו"ע לא פליגי דכשר ולא פליגי רק אם יש בריה באחת או לא יעו"ש היטיב. אבל להלכה י"ל דליכא כלל בריה באחת וודאי נחסר אח"כ יעו"ש היטיב ובקרבן אהרן שם. ומדכתב כאן דיתר כחסר משמע כחסר שנחסר אח"כ דאם הוי כחסר מתחלת ברייתו היו כשר ועיין יו"ד סי' נ"ד ש"ך ס"ק ט' והבאתיו לעיל פ"ח מהל' ביאת מקדש הי"א יעו"ש היטיב וצ"ל דמש"כ דיתר כנטול היינו כחסר ר"ל כמו שנחסר אח"כ מעצמו ולא כחסר מתחלת ברייתו וצ"ע בזה ועי' ביו"ד סי' נ"א ובסי' כ"ט דמשמע שם דיש חסר מתחלת ברייתו ואפ"ה טריפה וי"ל ג"כ דתולין שנחסר אח"כ.

## הלכה יב

**כל ששהה וכו'**. כסתם משנה ל"ח ב' וכר"י דהלכה כמותו לגבי ר"מ שם בברייתא.

**שבעה ועשרים וכו'**. כן הוא שיטת רש"י שם ל"ט א' אמנם תוס' כתבו שם שיהיה בראש השמונים ובאמצע דהיינו ביום ארבעים וביום סוף השמונים יעו"ש. וצ"ל ומונים לו וכו'.

## הלכה יג

**לחים מראש וכו'**. שם ל"ח ב' איבעיא ולא איפשיטא ואזלינן לחומרא ולכן פסק דבעינן לח בזמן הלח ויבש בזמן היבש. לקמן בהלכה י"ד (ועיין בש"ס שם מה שהעירותי שם בהגליון על רש"י במשנה שם.

## הלכה יד

**כגרוגרות או וכו'**. פסק כאת"ל דבסעודה אחת וכיון דלא איפשיטא אי קודם אכילה אי לאחר אכילה לכן פסק דבעינן קודם אכילה דזה וודאי מעלי.

**וצריך שתאכל וכו'**. שם איבעיא לה קודם שתיה או לאחר שתיה וקודם שתיה וודאי מעלי לה כשערי לאחר שתיה מאי. ולפי"ז היה לנו לפסוק דקודם שתיה ולמיזל לחומרא. ורבינו פסק להיפך דלאחר שתיה מעלי לה וקודם שתיה פסק בהלכה ט"ו דהוי ספק לכן על כרחך לא ימלט שהיתה לו גי' אחרת וכ"כ מרן.

**ותהיה מותרת וכו'**. שם ל"ט א' בעיות דלא איפשיטו וכן הא דלא תהיה לבדה אלא היא ובהמה אחרת עמה הכל שם בעיות דלא איפשיטו ופסק לחומרא.

**ואם חסר וכו'**. כתב מרן דאם לא היה בסעודה ראשונה ודאי דאינו מום דכל את"ל פשיטותא היא יעו"ש היטיב והלח"מ כתב די"ל דרבינו מפרש דהכי היה איבעיא אי סגי בסעודה ראשונה אי בעינן בכל סעודה וסעודה ופשיט באת"ל דסגי בסעודה ראשונה ולפי"ז לא שייך כלל ע"ז דאם חסר אחד מכל אלו וכו' דאם לא עשה כן רק עשה בכל סעודה וסעודה וודאי דמהני יעו"ש היטיב וכן נראה דרבינו מפרש כן מדכתב בפי' המשניות דבכל סעודה וסעודה ודווקא קודם אכילה ואם נימא דמפרש בכל סעודה וסעודה היינו באיזה סעודה שיהיה א"כ האיך שייך לומר קודם אכילה דווקא וכמש"כ רש"י שם אלא ודאי מפרש דבעינן בכל סעודה וסעודה דווקא וא"כ שפיר יכול להיות דקודם סעודה הראשונה בעינן (אך צ"ע הא כיון דבעינן בכל סעודה וסעודה והתם אין שייך קודם אכילה וה"ה בסעודה הראשונה נמי אין קפידא בזה ויש לעיין בזה).

## הלכה טו

**ואכלה אחריו וכו'**. רש"י ז"ל פי' דעשב הלח הוא שגדל בזמן הלח דהוא אדר וניסן ויבש הוא הגדל באלול ותשרי שאז יבושת על פני האדמה אמנם רבינו כתב בפי' המשניות וז"ל ולפיכך אמר אם אכל העשב הלח והיבש בזמן הקור ולא הבריא או אכלה העשב הלח והיבש שצומח בארצות הציה (היינו בית השלחין שבגמרא שם) ולא הבריא או אכל העשב היבש שבזמן הקיץ ואח"כ אכל העשב הלח שצומח אח"כ בתחלת החום ולא הבריא הרי הוא לא יהא בע"מ עם כל זה לפי שלא נקבע המום עדיין ואפשר שיבריא ואם אכל עשב לח החם עד אדר וניסן ועמד בענין זה שלא ראה ואכל אח"כ יתר העשב שיבש בארץ בזמן החורף אלול וחצי תשרי ולא הבריא הרי אלו מים קבועים עכ"ל הנה מדבריו נראה כי הוא מפרש שהעשב הצומח באלול ותשרי מיקרי לח וחם והצומח בקיץ מיקרי יבש ולכן בעינן שיאכל הלח בזמן הקור והיבש בזמן החום שהוא אלול ותשרי ומש"כ בזמן החורף אלול וחצי תשרי ט"ס וצ"ל בזמן החום אלול וכו' עי' ב"מ ק"ו ב' יעו"ש היטיב וע"ע מדרש רבה פרשת נח פ' ל"ד. וצ"ל דרבינו מפרש מאי דקאמר שם בש"ס אדר וחצי ניסן לח היינו שיאכל אז לח שגדל באלול ותשרי עד ר"ח אדר. וכן אלול

וחצי תשרי יבש היינו שיאכל אז יבש שגדל בכל הקיץ עד חדש אלול ולא קאי חדשים אלו על זמן הצמיחה כמו לרש"י רק קאי על זמן האכילה שיאכל אז העשב שגדל עד זמן הזה וכן צריך לפרש שם על דרך זה כל הסוגיא יעו"ש היטיב וק"ל.

### הלכה טז

**ונהנה באותו וכו'**. שם ל"ט א' בעיא דלא איפשיטא. ומשמע מדברי רבינו לכאורה דאם נהנה קודם שנתייאשו מרפואתה ה"ז לא מעל וודאי אבל אין זה מוכרח די"ל דלרבותא כ"כ אע"ג דנהנה בשעה שידעו בוודאי דזה מום מ"מ ה"ז ספק דשמא לא חל על אותו פדיון שום קדושה אבל רש"י ז"ל כתב שם בד"ה למימעל וכו' וז"ל והפריש מיד פדיונם ואמר הרי הן מחוללות על מעות הללו ואח"כ בדקו וקודם שתכלה זמן בדיקתו שלשה חדשים נהנה מן הפדיון עכ"ל משמע מזה הא אם נהנה לאחר שנתייאשו ממנה ה"ז מעל בוודאי וצ"ע בזה.

**כמו שיתבאר וכו'**. לקמן פ"א מהל' מעילה ה"ד וה"ח.

**כתומי** לבאר סי' הזה אמרתי להעיר בדבר אחד מה שנ"ל שצ"ע על התוס' שכתבו בבכורות ל"ח ב' בד"ה וסימניך וכו' וז"ל ומיהו יש לדקדק מיבלת דכתיבא והיא מום כדלקמן ותנן בעירובין ק"ג א' חותכין יבלת במקדש וכן (בפסחים ס"ה ב') חותכין יבלת בפסח ואין להעמידה דלית בה עצם דתלתולי בעלמא הוא כדלקמן (מ' ב') ומיהו יש להעמידה ביבלת שבעין ודלית בה שער דאין שוחטין עליו לא במקדש ולא במדינה עכ"ל וצ"ע מאי שעלה על דעתם לומר דחותכין יבלת היינו ביבלת שיש בה עצם דהא מפורש בתוספתא בפ"ד דבכורות וז"ל היתה בו יבלת וחתכה אם יש בו עצם ישחט ואם לאו לא ישחוט עכ"ל אלמא דביבלת שיש בה עצם לא מהני חתיכה אבל יש לעיין דא"כ למה אמר ואם לאו לא ישחוט בחתכה הא אפילו בלא חתכה אין זה מום ואולי לא היתה בגירסתם וחתכה ויש לעיין בזה. ודע כי לרבינו יש שם פי' אחר ביבלת והוא דקאי על כהן המקריב יעו"ש היטיב ויש ידים לזה מהמבואר בירושלמי שם ושם.

## פרק ג

### הלכה א

**אלא בבהמה וכו'**. קדושין כ"ד ב' חולין כ"ג א' זבחים קט"ז א' מנחות ו' א' כ"ה א' תמורה י"ד א' ל' ב' פסחים צ' א' ותוספתא תמורה פ"א ירושלמי שקלים פ"ד ה"ד ועיין מעילה י"ב א' ובתו"כ ויקרא פ"ז פרשה ו' יעו"ש.

**שיבש גפו וכו'**. שם בקדושין ובתו"כ שם ועיין תוס' זבחים ל"ה ב' בד"ה אלא וכו' ושם ס"ח ב' ד"ה ושנסמית וכו' ותוס' חולין שם ד"ה תמות וכו' יעו"ש היטיב. ובזבחים ל"ה ב' הראה רש"י מקום לבכורות יעו"ש ולא ידעתי מקומו איה.

**א' מן הטרפיות וכו'**. זה מיירי רק בעוף ועיין זבחים ס"ט יעו"ש ויש לעיין לכאורה הא טריפה נפקא לן מן הבקר כדאיתא במנחות ה' ב' ובתמורה כ"ט ב' וא"כ מנין לנו בעוף קרא לאסור טרפה ואולי דלכן כתב רבינו בסי' הקודם הלכה י' דהטעם משום הקריבהו נא לפחתך וגו' ואע"ג דבבהמה לא אצטריך מ"מ נקט קרא הכולל לבהמה ולעוף ועי' תוס' ע"ז ו' א' בד"ה תמים וכו' שם משמע דטריפה אינה ממועטת מדכתיב הקריבהו לפחתך וגו' יעו"ש היטיב והא דממעיט עוף טרפה י"ל דהיינו טעמא מדכתיב ממשקה ישראל וגו' וכמש"כ תוס' במנחות ו' א' ד"ה כתב וכו' יעו"ש היטיב. ועיין בתוס' חולין ק"מ א' ד"ה טריפות וכו' שכתב דמקרא דמשקה ישראל לא ממעטינן רק דבר שלא היה לה שעת הכושר יעו"ש ובאמת הוא נגד דעת התוס' דמנחות הנ"ל וכבר הרגיש בזה בגליון הש"ס במנחות שם ועיין בירושלמי ספ"ד דסוכה דמבואר שם דממעטין ממשקה ישראל אפילו דבר שהיה לו שעת הכושר. ואולי אפ"ל דכוונת התוס' דחולין דממשקה ישראל לא שמעינן רק היכא דנתקדשה באיסור כגון שלקחם לציפורי מצורע אחר שנעשית עיר הנדחת דמעולם לא היה שעת הכושר משעה שנזדמנו לציפרי מצורע אבל באמת אם הזמינם לציפרי מצורע קודם שנעשו עיר הנדחת כשרים הם כיון דבשעה שהוזמנו לציפרי מצורע היו להם שעת הכושר אז וכן בנעבד בתמורה ע"כ הא דממעיט מהבקר להוציא את הנעבד היינו ג"כ שנעבד קודם שהוקדש עיי"ש ברש"י ותוס' ד"ה איצטריך יעו"ש היטיב. ומ"מ צ"ע בזה שוב ראיתי להמל"מ לקמן בהלכה ו' שתמה בזה על התוס' (יעו"ש ומש"כ בזה) וכן מצאתי בתשובות חתם סופר באו"ח סי' ק"פ יעו"ש מש"כ בזה ועוד מצאתי בס' נר תמיד בכריתות כ"ה א' יעו"ש היטיב מש"כ בזה וע"ע בברכי יוסף יו"ד סי' קמ"ו.

## הלכה ב

**קטנים פסולים וכו'**. עיין כל זה בחולין כ"ב א' ובתו"כ ויקרא פ"ח פרשה ו'.

**שעוקר כנף וכו'**. שם חולין כ"ב ב' יעו"ש.

## הלכה ג

**אע"פ שאין וכו'**. ר"ל לגבי המזבח והו"א דאינם פסולים לגבי המזבח רק בבהמה דבעל מום פסול בהם אבל לא בעוף דכשר בו בע"מ לכן אמר דיש בו עוד פסול דלא הוי ג"כ נקבה א"כ פסול בעופות ג"כ דלכל הפחות בעופות אף דזכרות לא מעכבא מ"מ בעינן

דיהא נקבה ודאית משא"כ בטומטום ואנדרוגינוס ואע"ג דטומטום ספיקא היא מ"מ לענין הקרבה למזבח לא מהני ועיין בזבחים פ"ה ב' וביבמות פ"ג ב' ובבכורות מ"ב א' יעו"ש היטיב וברש"י. ומרן כתב וז"ל ואע"ג דתניא בתו"כ העוף שלא נאמר בו זכר ונקבה אין טומטום ואנדרוגינוס פוסלין בו לא חש לה רבינו משום דס"ל דר"א היא ולא קי"ל כוותיה עכ"ל ולפנינו בת"כ ויקרא פ"ז פרשה ו' איתא בהדיא וז"ל ר' אליעזר אומר כל מקום שנאמר זכר ונקבה טומטום ואנדרוגינוס פוסלין בו העוף שלא נאמר בו זכר ונקבה אין טומטום ואנדרוגינוס פוסלין בו עכ"ל הרי מבואר דר"א הוא דקאמר לה. ובכל מקום ס"ל לרבינו כרב חסדא בבכורות שם מ"א ב' דטומטום ספיקא הוא וקדוש מספיקא ורק כאן לענין הקרבה ס"ל דבטומטום נמי פסול למזבח דבעינן זכר וודאי ונקבה וודאית ועיין תוס' יבמות פ"ג ב' בד"ה לא לכל וכו' ובתמורה כ"ד ב' ד"ה קסבר יעו"ש היטיב וע"ע בכורות נ"ז א' (ובמרן ז"ל יש ט"ס במש"כ בשם המשנה דבכורות וחכ"א אין מום גדול מזה ובאמת איתא זה בשם ר' ישמעאל יעו"ש) וע"ע בלח"מ מש"כ מזה יעו"ש היטיב.

## הלכה ד

**הכלאים ויוצא וכו'**. עיין ב"ק ע"ז ב' חולין ל"ח ב' בכורות י"ב א' י"ז א' נ"ז א' נדה מ"א א' ובתו"כ פרשת אמור פ"ז פרשה ח' יעו"ש ומבואר שם בב"ק דמאו יתירה קדריש ועיין תוס' חולין שם. וי"ל דכוונת רבינו גם כן לזה מדכתיב או על כל אחד לחלק בא דיהא שור או כשב או עז אבל לא יהא בא מן הכלאים. ויש לעיין קצת.

**ליתום שנולד וכו'**. מרן תמה למה לא כתב רבינו שמתה אמו יעו"ש וי"ל לפי מש"כ תוס' בחולין שם דבמתה ע"י מלאך המות הוולד מיית ברישא ולא יכול להיות חי אחר מיתת אמו רק בשנשחטה או נהרגה ע"י אדם יעו"ש היטיב אף דבתוס' ב"ב קמ"ב ב' ד"ה דהוא וכו' כתב דהיכא דנעקר הוולד לצאת יכול לחיות אחר מיתת אמו יעו"ש י"ל דרבינו לא ס"ל כן אמנם עיין בערכין ז' א' דאיתא התם דאשה שישבה על המשבר ומתה דמביאין סכין וקורעין את בטנה להוציא את הוולד ופירש"י התם דזמנין דהיא מייתא ברישא יעו"ש היטיב אמנם י"ל דרבינו מילתא דפסיקא והוה ורגיל להיות נקט ועיין ברש"י חולין נ"א ב' ד"ה דרך דופן וכו' מש"כ שם וקצ"ע יעו"ש היטיב וע"ע תוס' נדה מ"ד א' ד"ה איהו וכו'. והאי שנולד אחר שנשחטה אמו לאו לאחר השחיטה ממש נולד דא"כ היינו יוצא דופן אלא מיירי בזה פירש למיתה וזה פירש לחיים וכדאיתא שם בחולין יעו"ש היטיב ועיין לקמן פ"ו מהל' בכורות הי"ד שם כתב רבינו מתה אמו ג"כ יעו"ש וע"ע מכילתא פרשת בא פי"ח ובמיצוי המדות שם יעו"ש היטיב מש"כ בזה שלדעת

רבינו חמור בכור מקדשים וס"ל דבקדשים אינו פסול רק שנולד אחר שחיטה ולא בזה פירש למיתה וזה לחיים יעו"ש היטיב.

## הלכה ה

**כבע"מ קבוע וכו'**. עיי"ש בכל המקומות הנ"ל ובבכורות ג' ב' דהוי מום קבוע כיון דאישתני ועיין מרן מש"כ בשם תוס' פ' בתרא דכריתות (דנדמה הוא בכלל כלאים) יעו"ש ט"ס הוא וצ"ל בפ' בתרא דבכורות נ"ז א' ד"ה חוץ וכו' יעו"ש ודברי התוס' מוכרחים שם דהא שם במעשר איתא בבע"מ ומ"מ נדמה לאו היינו משום דנכלל בכלל כלאים אע"ג דנדמה קיל טפי מכלאים כמבואר שם בב"ק מ"מ דומה קצת לכלאים וזה שביארו התוס' שם. ועיין כאן מל"מ ובלח"מ לקמן הלכה י"א יעו"ש היטיב וע"ע בתמורה כ"ד ב' תוס' ד"ה קסבר וכו' ועיין רדב"ז ח"ה סי' ק"ב.

## הלכה ו

**הרובע והנרבע וכו'**. עיין תמורה כ"ח א' דמן הבהמה להוציא רובע ונרבע מן הבקר להוציא את הנעבד מן הצאן להוציא את המוקצה ומן הצאן להוציא את הנוגח והאי דרשא דמייתי רבינו הוא כתנא דבי ר' ישמעאל דהתם ובתו"כ ויקרא פ"ב פרשה ב' מייתי דרשא דמן הבהמה יעו"ש היטיב וא"כ יש לעיין למה לא הביא רבינו דרשא זו דמן הבהמה ובחר בדרשא זו דמשחתם וי"ל לפי מש"כ התוס' בחולין כ"ג א' ד"ה כי משחתם וכו' דכו"ע ס"ל הא דמשחתם וכו' ונפק"מ לענין מעשר בהמה וכמו דאיתא בבכורות נ"ז א' ועיי"ש בבכורות תוס' ד"ה כל שהמום וכו' יעו"ש לכן תפס רבינו דרשא זו הפשוטה לכו"ע ועוד דנפק"מ לענין מעשר בהמה ולענין פרה כמו דאיתא בע"ז כ"ג ב' וי"ל דלענין זה קאמר תנא דבי ר' ישמעאל כל שהמום פוסל בהן דבר ערוה וע"ז פוסלין וכו' דהתוס' בתמורה שם בד"ה כל שהמום וכו' השאירו זה בצ"ע ל"ל הקישא דהא מגוף הקרא מבואר דערוה וע"ז פוסל כמו שביאר שם הצאן קדשים אמנם לפי מש"כ לק"מ דאגב אורחיה קמ"ל דאיתקשו להדדי לענין דאין דבר ערוה וע"ז פוסל רק בדבר שהמום פוסל ובזה מיושב ג"כ מה שהקשו שם בתמורה בד"ה והאי תנא וכו' יעו"ש היטיב ודוק וע"ע בתוס' ב"ק מ' ב' ד"ה מן הבהמה וכו' יעו"ש היטיב. (וע"ע שדבר זה נזכר בזבחים ע"א א' ושם פ"ד א' קי"ב א' יעו"ש).

**כי שחת וכו'**. ובש"ס שם בתמורה ובחולין ובע"ז ובבכורות ובסנהדרין מייתי קרא פן תשחיתון ועשיתם לכם פסל תמונת כל סמל והא דלא מייתי הך קרא המוקדם משום די"ל דשם היו גילוי עריות ג"כ כמו דכתיב ויקומו העם לצחק כנודע מדרשתם ז"ל לכן מייתי הך קרא ורבינו ז"ל אולי לא חייש לדרשתם ז"ל בזה ויש לעיין בזה.

**בהמה ועוף שהרגו וכו'**. לפי שמחד קרא ממעטין לתרווייהו מדכתיב ומן הצאן כמש"כ לעיל ס"ק י' לכן אקישונהו רבינו ועיין ב"ק מ' ב' ובתמורה שם ובתו"כ. (ועיין מל"מ מש"כ בשם התוס' דחולין. הוא בתוס' שם ק"מ א' ד"ה למעוטי וכו' וד"ה לציפרים וכו' ומה שהקשה ע"ז עיין מש"כ לעיל בהלכה א' ועיין תוס' חולין קט"ו א' ד"ה מדאסר וכו' יעו"ש היטיב) ומה שהקשיתי שם מנלן לאסור בעוף טריפה דיליף ממן הבקר ראיתי כי לק"מ דהא נרבע ונעבד ג"כ לא אימעיט רק בהמה ומ"מ ידעינן בעוף ג"כ אי לאו דהו"א ממשחתם וכו' דכל דאין המום פוסל אין דבר ערוה וע"ז פוסל וכדאיתא בחולין כ"ג א' והבן.

## הלכה ז

**שאע"פ שאין וכו'**. עי' בחולין פ' ב' שם משמע דלוקין על כל האיסורים לבד ממחוסר זמן ואולי רבינו ס"ל דכל השקלא וטריא דשמעתא שם קאי הכל על מחוסר זמן דכתיב בהדיא בתורה והלאו דלא ירצה קאי ע"ז הוי כאילו כתיב בהדיא לאו בזה אבל שאר איסורין דאתו רק מדרשא בעלמא וע"ז קאי ג"כ לאו דלא ירצה מ"מ לא נתפרשה אזהרתן בתורה בהדיא וזה שכתב ויראה לי וכו' כי כל שאר האיסורים לא נתפרש בש"ס איך דינם ומיושב בזה מה שהקשה וקהה מרן והלח"מ ודוק היטיב כי במש"כ נתיישב היטיב ויצא לרבינו זה אולי מפני שכל הלאוין מחוייבי מלקות למדין מלאו דחסימה כמו דאיתא בפסחים ע"א ב' (וש"נ) ושם מפורש הלאו בתורה אבל כל שאין הלאו מפורש בתורה אין לוקין עליו אבל בתוספתא פ"א דתמורה איתא וז"ל המקדיש רובע ונרבע מוקצה ונעבד אתנן ומחיר שרוע וקלוט עובר משום שמות הללו ועיין בתוספתא דמכות פ"ד יעו"ש ואולי לא פסק כהתוספתא זו משום דמשמע התם בחולין דלא כוותה דאינו עובר רק משום בל ירצה לחוד. וצ"ע בזה.

## הלכה ח

**וכל שבעת וכו'**. אפילו בידוע שכלו חדשיו אסור כמבואר בר"ה ו' ב' ועי' תוס' ב"ק י"א ב' מנחות ל"ז ב' ועיין במל"מ שהביאה ג"כ וע"ע בחולין ע"ה א' בד"ה מידי דהוה וכו' ברש"י שם (שוב ראיתי בשער המלך שהרגיש מזה) וביתר דברי המל"מ עי' בפמ"ג ליו"ד סי' ט"ו במשבצות שם יעו"ש ולא רציתי להאריך בזה. ומה שתמה המל"מ למה לא כתב רבינו דאסור להקדיש מחוסר זמן יעו"ש והביא ראיה מיומא ס"ג ב' וכן בבכורות כ"א ב' ומתוך כך תמה על הסוגיא דמעילה י"א א' ועיי"ש שהעלה לאיסור מהך דזבחים י"ב א' יעו"ש היטיב והנה מאי דמייתי מיומא. לכאורה י"ל דהא דיומא לאו לענין איסור קאמר רק דה"ק דאינו מועיל ההקדש קודם זמנו והכי משמע ברש"י בבכורות שם וזה כבר כתב

רבינו בהלכה י' ויבואר להלן אי"ה מזה ומש"כ מהא דזבחים י"ב א' דלילה לקדושה אבל קודם לכן לא י"ל דה"ק דבלילה מהני קדושתו אבל קודם לכן לא מהני קדושתו. הן אמת דהתוס' בזבחים קי"ד ב' ד"ה היתר וכו' כתב דבדיעבד קדוש לאחר זמנו ורק דאיסור הוא לכתחלה להקדיש לפני זמנו וכ"כ בתמורה י"ט ב' בד"ה אף מחוסר זמן וכו' אבל לרש"י דכתב בהדיא בבכורות דבדיעבד לא קדוש א"כ אין ראיה מכאן והא דאיתא בתמורה שם תירצו שם תוס' דהיינו במעשר בהמה דווקא ולא בשאר כל הקדשים יעו"ש א"כ אין ראיה דאסור להקדיש וכנ"ל וע"ע בתוס' תמורה י' ב' בד"ה ואזדא וכו' בסופו וכו' וע"ע בתוס' זבחים י"ב א' ד"ה לילה וכו' יעו"ש היטיב (וע"ע בקרבן אהרן בתו"כ אמור פ"ז פרשה ח' יעו"ש) והא דמייתי המל"מ ראיה מהראב"ד רפ"א דפרה אדומה יעו"ש היטיב י"ל ג"כ דהתם מיירי לענין דאין הקדושה חלה עליו יעו"ש היטיב הן אמת דבזבחים קי"ב ב' מבואר דס"ל דקדוש שפיר י"ל דהתם ר"ש הוא דקאי לשיטתיה בתמורה י"ט ב' אולם לרבנן דפליגי עליה אה"נ דאין חל עליהם קדושה בדיעבד אבל לכתחלה אין איסור בזה וע"ע ירושלמי פ"א דר"ה ה"א משמע שם כהמל"מ דאסור להקדיש מחוסר זמן יעו"ש היטיב ויש לדחות ודו"ק ועיין לקמן הלכה י' ומש"כ שם. ועיין מעילה י"ב א' משמע כתוס' דבדיעבד חל עליו קדושה יעו"ש ומיהו י"ל לענין מעילה שאני ומידי דהוה המקדיש בע"מ קבוע עיין בכורות ט"ו ב' וצ"ע.

**מפני שהוא וכו'**. כן הוא הלשון בחולין פ"א א'.

## הלכה ט

**שלא הגיע וכו'**. זבחים קי"ב ב' מעילה י"א א'.

**הכל כבע"מ וכו'**. י"ל אע"פ שדינם כבע"מ בבהמה מ"מ אין לוקין עליהם אע"ג דהעשה דמיום השמיני והלאה ירצה לא קאי עלייהו מ"מ אין לוקין כיון שאין אזהרה מפורשת בהן וכנ"ל בהלכה ז' וכמש"כ מרן כאן.

## הלכה י

**טומטום ואנדרוגינוס וכו'**. עיין תמורה י"ז א' ושם י"א א' ובכורות מ"ב א' ויבמות פ"ד א'. וכתב רבינו בפי' המשניות דהלכה כוותיה משום דלא מצינו חולק עליו והובא במרן. והנה בטריפה שמואל גופיה ס"ל דקדושה חלה עליה למות יעו"ש ומקשה עליו מדר' אליעזר ומשני דר"א ס"ל דכל היכא דלא חזיא לגופיה לא נחתא ליה קדושת הגוף ואיהו ס"ל כרבנן דפליגי עליו יעו"ש היטיב ומבואר מזה דרבנן פליגי עליה דר"א יעו"ש היטיב. ועי' תמורה כ"ח ב' איתא שם וז"ל הרובע והנרבע וכו' הם כקדשים שקדם מום עובר להקדישן וצריכין מום קבוע לפדות עליהן וכו' והאי וכו' משמע דקאי על שאר פסולין

ובילקוט ויקרא רמז תל"ו איתא וז"ל הרובע והנרבע והמוקצה והנעבד והמחיר והכלאים והטריפה הרי הן כקדשים שקדם מום עובר להקדישן וכו' יעו"ש היטיב אלמא דכלאים וטריפה יש בהן פלוגתא מפורשת וע"ע בתוספתא פ"ק דתמורה וז"ל עושין תמורה ברובע ונרבע במוקצה ובנעבד באתנן ומחיר וכלאים וטריפה וביוצא דופן ר' אליעזר אומר הכלאים והטריפה ויוצא דופן וטומטום ואנדרוגינוס לא קדושין ולא מקדישין עכ"ל הרי לפניך מחלוקת מפורשת וע"ע שם וז"ל רובע ונרבע מוקצה ונעבד אתנן ומחיר שרוע וקלוט עובר משום שמות הללו והרי הן כבע"מ שקדם הקדישן את מומן ואין יוצאין לחולין אלא על מום קבוע בלבד עכ"ל והנה י"ל שרבינו גורס בתמורה כ"ח ב' כהתוספתא זו השניה ואינו גורס בה כלאים וטריפה אך קושייא הראשונה קשיא ואולי כוונתו דלא מצינו במשנה מי שחולק עליו וכ"מ קצת ממה דכתב שם דהלכה נמי כר' יוסי בר' יהודה דעשה שוגג כמזיד בתמורה וכתב שם דהלכה כוותיה דאין חולק עליו בזה יעו"ש והמעיין שם י"ג א' משמע קצת דר"י פליג עליו וס"ל דיהיה לרבות הוולדות יעו"ש היטיב (שוב מצאתי במרן ולח"מ פ"א מהל' תמורה הט"ז כדברי ונהניתי שכוונתי לדעתם) וע"ע בתוס' יו"ט שם אבל לדינא דברי רבינו נכונים היטיב דהלכה כר"א וק"ל.

**ומה** שיש לעיין עוד בזה מש"כ רבינו טומטום והא לרב חסדא דס"ל בבכורות מ"א ב' דספיקא הוא וקדש מספיקא ופסק רבינו לקמן פ"ב מהל' בכורות ה"ה ומסקינן שם בבכורות מ"ב א' דסמי מכאן טומטום ועייל תחתיו יתום יעו"ש היטיב ואיך כתב רבינו כאן טומטום. והנה לפי מש"כ התוס' התם בבכורות בד"ה אבל טומטום וכו' דאף לר"ח אין קדושת הפה חלה עליהן ורק דחלה עליהם קדושת אמם אם היו וולדות קדשים יעו"ש א"כ אתי שפיר דבשלמא התם בש"ס דקאמר דלא מקדישין בתמורה ואקשינן התם אם אינם קדושים היאך מקדישין ואוקימנא בוולדות קדשים יעו"ש וא"כ שפיר קאמר הש"ס דסמי מכאן טומטום אמנם רבינו דמיירי כאן בקדושת פה שפיר כתב דטומטום נמי אינו קדוש והא דקאמר בתמורה כ"ה א' קסבר רשב"ג וולדות קדשים בהוייתן הם קדושים דאי ס"ד ממעי אמן הם קדושים אמאי אין קדושה חלה עליהן הא תפסינהו קדושה דאימייהו וכו' וס"ל שם דאין קדושה חל עלייהו כלל אפילו קדושה דאימייהו וכמש"כ רש"י כבר כתבו התוס' שם כ"ד ב' ד"ה קסבר וכו' דזה לא אתי כר"ח יעו"ש היטיב וע"ע לקמן סוף פט"ו יעו"ש היטיב.

**ואינן כבע"מ וכו'**. כתב הראב"ד וז"ל א"א מדקאמר ויביא בדמיהן כל קרבן שירצה ולא אמר שיעשה מהן כל מה שירצה אלמא בשאמר הרי אלו למזבח מיירי ולא בשאמר הרי אלו קרבן דאילו אמר הכי לא קדשי כלל וא"כ בע"מ נמי כה"ג הוי דתנן בתמורה

אמר על בהמה טמאה ועל בע"מ הרי אלו עולה לא אמר כלום הרי אלו לעולה ימכרו ויביא בדמיהן עולות (והוא בתמורה כ"ז ב') עכ"ל והנה פשוט שכוונתו להשיג על רבינו שכתב דאינו דומה לבע"מ והא לענין זה דומה ממש לבע"מ והא דאיתא בש"ס דאינו דומה לבע"מ היינו לענין להתקדש ע"י תמורה דבע"מ נתקדש ע"י תמורה משא"כ דברים אלו דהם דומים ממש לבע"מ דאם אמר הרי אלו קרבן אין זה כלום ואם אמר הרי אלו לעולה ימכרו לצרכי עולה ולכן לקמן פ"א מהל' תמורה הי"ז לא השיג הראב"ד על רבינו וכמש"כ הלח"מ (ויש שם ט"ס וצ"ל ובמש"כ רבינו חילוק זה גבי תמורה בפ"ב מהל' תמורה (ט"ס וצ"ל בפ"א) לא השיג שם הר"א וכו' וק"ל) ומש"כ מרן דרבינו יהיב טעמא למה אין לוקין ע"ז יעו"ש באמת הוא תמוה דהא כבר יהיב רבינו טעמא בהלכה ז' לפי שלא נתפרשה אזהרתן בתורה וכן השיגו הלח"מ יעו"ש היטיב.

**ולכאורה** הייתי אומר כי רבינו כתב שאין דומה לבע"מ כוונתו למה דאיתא בבכורות י"ד א' וחולין ק"ל א' דכל זמן שלא נפדו פטורין מבכורה וממתנות ואסורין בגיזה ועבודה קודם פדיון משא"כ המקדיש דברים אלו הם חולין ממש וחייבין בבכורה ומתנות אפילו קודם שנפדו ומותרין בגיזה ועבודה וזה שכתב דאינו דומה לבע"מ דבע"מ יש במינן קרב משא"כ בדברים אלו אבל יש לעיין דהא בפ"ה מהל' מעילה הי"ג איתא שם דהקדיש חמור ותרנגולת למזבח מועלין בהם ובביצתן ובחלבן יעו"ש והא גם שם אין במינו קרב למזבח. אבל אי מהא לא איריא דהא קדשי בדק הבית מותרין בגיזה ועבודה מן התורה ורק מדרבנן אסור כמבואר לקמן בפ"א מהל' מעילה הי"ב יעו"ש ומ"מ מבואר שם בפ"ה דבקדשי בדה"ב מועלין בגידוליהן וכן איתא לקמן פ"ב מהל' קרבן פסח הי"ג יעו"ש וא"כ ה"נ י"ל דמותרין בגיזה ועבודה אף דמועלין בגידוליהן ואי"ה יבואר זה במקום אחר (וע"ע לקמן בלח"מ בפ"א מהל' תמורה שסתר דבריו שבכאן יעו"ש). אבל יש לעיין על השגת הראב"ד במה שהקדים מדכתב רבינו ויביא בדמיהם כל קרבן שירצה אלמא דמיירי בדאמר הרי אלו למזבח. הא אפילו אם היה רבינו כותב דיעשה בדמיהם כל מה שירצה ע"כ היה מיירי בדאמר הרי אלו עולה וא"כ ה"ה בבע"מ נמי הכי הוי והיה ג"כ מקום לקושייתו ואין לומר דאם היה כותב כן הו"א דבכל ענין הדין כן אפילו באומר הרי אלו למזבח ובזה נשתנה דינם מדין בע"מ דבבע"מ כה"ג חל הקדש על דמיהם. הא על כרחך זה אינו דהא כל עיקר הטעם דהקדושה לא חל עליהם היינו משום דהוי כבהמה טמאה וכמו דאיתא בתמורה שם י"ז א' והא בכה"ג חל קדושת דמים אפילו בבהמה טמאה כמו שמבואר שם בתמורה כ"ז ב' יעו"ש היטיב וכמו שהובא בראב"ד עצמו וצ"ע בזה (שוב מצאתי לקמן בהל' תמורה שם הי"ז שהרגיש בזה).

**רובע ונרבע וכו'**. תמורה כ"ח ב' ובתוספתא שם פ"א וכמש"כ למעלה ס"ק י"ח.
**כמקדיש בע"מ וכו'**. טעמו דיש במינו קרב ואינו דומה לטומטום ואנדרוגינוס דשם מין אחר הוא משא"כ הכא ומבואר מרבינו שלא ס"ל כהתוס' שהבאתי לעיל בהלכה ח' דס"ל דבדיעבד חל קדושה אמחוסר זמן יעו"ש ומשמע שם דקדוש כשאר דבר לגמרי ורק לכתחלה אסור להקדיש כמו שהארכתי שם קצת מזה.
**שבארנו**. ור"ל אע"ג דדינו כמקדיש בע"מ עובר והתם לוקה כמש"כ בפ"א ה"ה מ"מ כאן אינו לוקה מהטעם שנתבאר בהלכה ח' יעו"ש.

## הלכה יא

**בע"מ**. לעיל פרק א'.
**ושאינו מן המובחר**. לעיל פ"ב ה"ח: **ומחוסר אבר מבפנים וטריפה**. שם הלכה י"א: **וכלאים ויוצא דופן**. בפרק זה הלכה ד': **ורובע וכו' עד המוקצה**. כאן הלכה ו': **האתנן המחיר**. כאן הלכה ז': **מחוסר זמן**. כאן הלכה ד'.
**וכתב** הראב"ד וז"ל **ונרבע א"א מ"ט לא תני יתום שנולד אחר שנשחטה אמו** עכ"ל וכתב מרן ע"ז וז"ל ומשמע דקאי למש"כ אבל המקדיש רובע ונרבע וכו' ה"ז כבע"מ עובר אמאי לא תני בהדייהו יתום עכ"ל אבל לא ידעתי א"כ מאי תירץ ע"ז בשם הר"י קורקוס דהוא בכלל יוצא דופן הא יוצא דופן אין קדושה חלה עליו. ואם נימא שזה באמת תירוצו שאין דינו כרובע ונרבע רק כיוצא דופן א"כ אכתי מה תירץ בזה דדינו כיוצא דופן א"כ הו"ל למיחשביה בהדי יוצא דופן דאין קדושה חלה עליו לכן נ"ל ברור כי ר"י קורקוס קאי בשיטת הלח"מ והמל"מ דהשגתו היו אמאי לא חשיב יתום בהדי הנך הי"ד פסולים וע"ז תירץ דהוא בכלל יוצא דופן וכבר חשביה. ועיין תוס' בחולין ל"ח ב' ד"ה אלא זה וכו' שכתב דלמ"ד דא"א לצמצם בידי שמים א"א להיות דין זה אלא באם יבא אליהו ויאמר שנצמצמו יחד יעו"ש וע"ע תוס' עירובין ט"ו ב' ד"ה פרוץ וכו' ותוס' סוכה ט"ו א' ד"ה פרוץ וכו' ותוס' בכורות י"ז ב' ד"ה אפשר וכו' יעו"ש היטיב.

## הלכה יב

**אוסרין בכל וכו'**. עיין זבחים ריש פ"ח ובתמורה ריש פ"ו והטעם דבע"ח חשיבי ולא בטלי יעו"ש כל הסוגייא בזבחים.
**וכולן וולדותיהן וכו'**. ע"ז מ"ו ב' ותמורה ל' ב' ודלא כר' אליעזר.
**חוץ מוולד וכו'**. הא דוולד נרבעת ושהמית את האדם מבואר בסנהדרין פ' א' ובע"ז כ"ד א' ובתמורה ל' ב' יעו"ש היטיב והא דנעבד ומוקצה שם בתמורה וכאיכא דאמרי התם דולד מוקצה ונעבד אסור מ"ט דניחא ליה בנפחיה.

## הלכה יג

**אבל אם וכו'**. כתב מרן וז"ל שם פלוגתא דאמוראי ופסק כרבא דאמר הכי עכ"ל ולא ידעתי למה הוצרך לזה דרב נחמן ס"ל דלא נחלקו רק בשעיברו ולבסוף נרבעו דר' אליעזר ס"ל דעובר ירך אמו ורבנן ס"ל לאו ירך אמו אבל בנרבעו ולבסוף עיברו ד"ה מותרים דזה וזה גורם מותר (בדבר האסור רק לגבוה לבד כמש"כ שם תוס' בד"ה אבל וכו' ועיין בפסחים כ"ז א' ד"ה וכן הי' וכו' יעו"ש היטיב שנשארו בתימה וע"ע סנהדרין פ' ב' בד"ה אלא וכו') ורבא ס"ל דמחלוקת בשנרבעו ולבסוף עיברו ופליגי בזה וזה גורם אבל עיברו ולבסוף נרבעו ד"ה אסורים דהיא וולדה נגחו והיא וולדה נרבעו יעו"ש והלכה כרבנן. נמצא דלר"נ כ"ש דכשר אם נתעברה ואח"כ נעבדה בה עבירה ודו"ק ואין להקשות איך יתכן שיהיה נתעבר אחר שנרבעה כבר תירצו התוס' שם בע"ז מ"ו ב' דגבול יש לה יעו"ש וכבר דברתי מזה בב"ק מ"ז א' יעו"ש היטיב. ומש"כ רבינו דבעיברה ואח"כ נרבעת אסורה דהוי כמו אבר מאבריה משמע דס"ל דהטעם דהוי כעובר ירך אמו ועיין תוס' סנהדרין פ' ב' ד"ה עובר וכו' יעו"ש היטיב שהאריך בזה וע"ע בתוס' ב"ק מ"ז א' ד"ה מ"ט וכו' (ושם בחי' כתבתי מזה).

**ואצ"ל אם וכו'**. כתב מרן וז"ל שם מימרא דרב נחמן ואית בה תרי לישני ופסק כלישנא קמא עכ"ל והכי איתא בתמורה שם דרב הונא בר חיננא אמר ר"נ מחלוקת בשנרבעו כשהן מוקדשין אבל בשנרבעו כשהן חולין ד"ה מותרין ורבא אמר ר"נ מחלוקת כשהן חולין אבל בנרבעו כשהן מוקדשין ד"ה אסורים יעו"ש היטיב ובע"ז כ"ד א' איתא להיפך (ועי' במנחות נ"ח ב' תוס' ד"ה ואיכא דאמרי וכו') דרבא אמר ר"נ ס"ל דמחלוקת בנרבעו כשהן מוקדשים אבל בנרבעו כשהן חולין ד"ה מותרים ור"ה ב"ח אר"נ ס"ל דמחלוקת בשנרבעו כשהן חולין אבל בנרבעו כשהן מוקדשין ד"ה אסורין עיי"ש ובעין משפט מציין שם בדברי ר"ה ב"ח יעו"ש ובאמת רבינו לא פסק כן) ודע דיש לכאורה לעיין במש"כ התוס' בע"ז שם ד"ה ישראל וכו' וז"ל ותימא לאב נמי אמאי אינם צריכים לשמור דאליבא דר"א קיימינן דאית ליה זה וזה גורם אסור וי"ל כיון דטעמא דאמר נמי אינו אלא משום דבזיא מילתא כדאמרינן בסוף תמורה ומה"ט אמרינן דנרבעו כשהן חולין מותרין דכיון דאישתנו לא בזיא מילתא ה"נ בנרבע האב לא מינכרא ולא בזיא מילתא עכ"ל ויש לעיין קצת הא הכא קיימינן אליבא דמ"ד דס"ל דלא נחלקו רק בשנרבעו כשהן חולין אבל בנרבעו כשהן מוקדשין לכו"ע אסור והנה צ"ל על כרחך דה"פ כיון דחזינן דיש מ"ד דס"ל דלא נחלקו רק כשנרבעו כשהן מוקדשין אבל כשנרבעו והן חולין לכו"ע מותרין ולכן אף אותו מ"ד דפליג וס"ל דלא נחלקו רק כשהן חולין נרבעו כשהן מוקדשין לכו"ע אסורים

מ"מ היינו דווקא באם ולא באב דבאב מודה דלא בזיא מילתא. אבל לפענ"ד בלא"ה יש ליישב קושיית התוס' דכו"ע ס"ל זוז"ג שרי כאן ולא נחלקו אלא בבזיא מילתא אבל כו"ע ס"ל זוז"ג שרי מטעם שכתב התוס' בתמורה ל' ב' בד"ה אבל וכו' ואולי י"ל כי זהו כוונת התוס' בתרוצם והבן.

**וכן ביצת וכו'**. שם בתמורה ל"א א' מסקינן דאפי' לר"א דאוסר בולד טריפה שרי באפרוח ביצת טריפה יעו"ש היטיב ולפי"ז יש לעיין על הרב ביו"ד סי' פ"ו סעיף ז' דכתב דיש ליזהר באפרוח שנולד מביצת טריפה והא בסי' ע"ט סעיף ג' פסק בפשיטות להתיר בעגל הנולד מן הטריפה שמותר יעו"ש היטיב והנה לפי מש"כ הט"ז יש לחלק קצת דיש לחוש שמא יחזיק הביצה להניחה תחת התרנגולת יעו"ש אבל בוולד טריפה אינו שייך זה אבל יש לעיין דא"כ יש לחוש שיחזיק הטריפה עד שתלד ועיי"ש באחרונים. ואין להאריך כאן בזה.

## הלכה יד

**שהרי נשתנו וכו'**. אע"ג דולד נעבד ומוקצה אסור כדלעיל הלכה י"ב שם ה"ט דהולד לא נשתנה ודשא הוא דאחיד באפיה הכא מעיקרא חיטי והשתא קימחא כן הוא בע"ז מ"ז א' יעו"ש והובא במרן אע"ג דלענין אתנן קיל וולד משינוי דבוולדות כו"ע מודו משא"כ בשינייהן פליג ב"ש. עיין תוס' ע"ז שם ד"ה הכא וכו' ותמורה שם ד"ה דניחא ליה וכו' יעו"ש היטיב.

**שפטמה וכו'**. עיין תמורה כ"ט א' ול"א א' יעו"ש היטיב ועי' ביו"ד סי' ס' ובאחרונים שם שהאריכו בזה ועי' בביאורי הגר"א שם יעו"ש היטיב ועיין בתוס' שם בתמורה ספ"ו יעו"ש היטיב.

## הלכה טו

**ואין חוששין וכו'**. ע"ז כ"ב ב' ובתוספתא שם פ"ב.

**הרי הוא וכו'**. שם כ"ד ב' (ושאר הראיות הודחו משא"כ הראיה הזאת אף דר"א אסיק שם מאי מיטב דמי מיטב מ"מ פשטא דקרא משמע כרבנן).

# פרק ד

## הלכה א

**וא' העוף וכו'**. עיין זבחים פ"ה ב' יבמות פ"ג ב' בכורות מ"ב א' ועי' חולין כ"ג א' ולענין המית את האדם י"ל כיון דלענין סקילה שוה כשור עיין ברכות כ"ז א' וש"נ וה"ה לענין קרבן.

## הלכה ב

**אם היו וכו'**. עיי"ש תמורה כ"א א' בכורות מ"א א' זבחים ע"א א' ובתו"כ פרשת קדושים ועיין בתרגום יונתן בקדושים וצ"ע.

**והבעלים מכחישין וכו'**. קדושין ס"ו א' וצריכא וכו' ואי אשמעינן הא משום דקא מפסיד ליה בימי טהרתו אבל שורו נרבע מימר אמר כל השוורים לאו לגבי מזבח קיימי (ופירש"י ז"ל ולא איכפת ליה להכחישו והודאה מיהא לא הוי ומותר להקרבה) צריכא. מבואר מזה דאי הוה מכחיש ליה בפירוש כשר להקרבה וזה כלל גדול בדין דע"א בהכחשה לאו כלום.

## הלכה ג

**והגיחוה עד וכו'**. ב"ק ל"ט א' (ועיין מש"כ בחי' שם כ"ג ב').

**מפני שהיא וכו'**. פסק כרב שם מ' ב' ועיין תמורה כ"ח ב' ובתו"כ ויקרא פ"ב פרשה ב' יעו"ש ומרש"י שם בתמורה משמע דפוסק כשמואל יעו"ש ואולי י"ל דכתב כן אליבא דכו"ע (יעו"ש בד"ה נוגח לא וכו') והא דאיתא בפרק שלמעלה הל' י"ב דוולד נוגחת אסורה למזבח. י"ל היינו טעמא משום דהוי עובר ירך אמו וכמש"כ שם ס"ק ל"ג ואף להמפרשים דס"ל דלאו ירך אמו הוא והטעם משום דהיא וולדה נגחו. י"ל דלעולם ס"ל כשמואל דגם באונס אסורה. ועוד י"ל דלא חשיב אונס רק כשנלחם עמו אדם להורגו וכמש"כ התוס' ב"ק כ"ד ב' ד"ה המשסה וכו' וכמו שהארכתי בזה בחי' שם יעו"ש היטיב.

**בן תשע וכו'**. סנהדרין נ"ה ב' נדה מ"ה א'.

**ישראל בין וכו'**. עבד פשיטא כיון דחייב במצות והרי איכא תקלה וקלון ובעכו"ם היא איבעיא דלא איפשיטא בסנהדרין שם ואע"ג דפסק רבינו בפ"ט מה' מלכים ה"ו דאינה נהרגת על ידו מ"מ הא מספיקא אסורה למזבח ועוד מבואר כן בע"ז כ"ב ב' כ"ד א' דלר"א דחייש לרביעה פסולה בהמתם לקרבן ועי' בפרק דלמעלה הלכה ט"ו דאין חוששין בבהמת עכו"ם הא בידוע שרבעה פסולה לכו"ע ופשוט וברור.

**שלש וכו'**. **תשע וכו'**. כתב הראב"ד וז"ל א"א זה המחבר דימה איסור מזבח לאיסור סקילה ואולי אין מדמין כן שהרי נרבע על פי הבעלים או על פי עד אחד שאינו במיתה ופסול להקרבה הואיל ונעבדה בו עבירה מפני שהוא מאוס ואם הבהמה נרבעה בוודאי בעינן שיהא הרובע בן תשע שנים ויום אחד לפי שאין לה הנאה ממנו והיא אנוסה ומתניתין היא במס' נדה אבל כשהבהמה רובעת שנהנית מן העבירה נפסלת מ"מ עכ"ל והנה לענין מיתה מודה הראב"ד שאינו חייב הבהמה הרובע את הקטן פחות מבן תשע ויום אחד או פחותה מבת שלש ויום אחד ולא נחלק רק לענין קרבן ועיין סנהדרין נ"ה

ב' מבואר בש"ס דהאשה הנרבעת מבהמה אין הבהמה נסקלת רק שתהא האשה בת שלש שנים ויום אחד. וכתבתי זה לפי שמלשון הלח"מ משמע קצת דגם לענין סקילה כן דעתו דכל שנהנה הבהמה מהביאה נסקלת אף שהאשה פחותה מבת שלש שנים ויום אחד מדכתיב הלח"מ וז"ל וגבי מתניתין דבת שלש שנים ויום אחד לא אמרו שם ג"כ ופוסלת את הבהמה מע"ג המזבח ונסקלת על ידה כמו שאמרו גבי בן תשע שנים ויום אחד וכו' יעו"ש היטיב ומשמע קצת מלשון זה דה"ה לענין סקילה לא בעינן שתהיה בת שלש שנים וזה וודאי ליתא וגם הראב"ד מודה בזה וכמו שמבואר מלשונו. ונ"ל כי גם הלח"מ לא כיוון לזה וכל עיקר דבריו לענין לפסול לגבי המזבח וכמו שמבואר מלשונו שכפל ושילש הכל לענין פסול והא דכתב ונסקלת על ידה אגב שיטפיה כ"כ. ודע כי מלשון התוס' שם בסנהדרין סד"ה וחייבין וכו' מבואר דקיימי בשיטת רבינו והא דלא נקט בקטנה והבהמה נפסלת ע"י למזבח ונסקל על ידו לפי שהוא נכלל בכלל ואם בא עליה אחד מכל העריות האמורות בתורה מומתין ע"י יעו"ש וה"ה לענין פסול לגבי המזבח דהכל אחד (וע"ע בתוס' יבמות נ"ז ב' ד"ה וחייבין וכו' ובקדושין י' א' ד"ה וחייבין וכו') יעו"ש היטיב. שוב ראיתי להמל"מ שרמז להתוס' הזה ונהניתי כי כוונתי לדעתו הרמה ועיין להגר"א באליה רבא בנדה שם שכתב די"ל דבקטנה אפילו בבת שלש ויום אחד אין הבהמה נסקלת על ידה יעו"ש היטיב.

(**ודרך** אגב באתי להעיר על התוס' יו"ט במש"כ בפ"ה דנדה מ"ד ד"ה והיא פטורה וכו' שהקשה על רש"י דערכין ז' א' שכתב דר' יאשיה ס"ל דאם אחד מהם קטן גם הגדול פטור והקשה התוס' יו"ט דאמאי לא פי' לענין מעשה חידודין יעו"ש במה שהאריך בזה ומסיק דא"כ לא הוי פליג עליו ר' יונתן יעו"ש היטיב. ולא ידעתי איך נעלם מעינו הבדולח הסוגיא דסנהדרין ס"ו ב' דאיתא שם וז"ל כתנאי ומתו גם שניהם עד שיהו שניהם שוין דברי ר' יאשיה ר' יונתן אומר ומת האיש אשר שכב עמה לבדו ואידך ההיא ומתו גם שניהם מאי דריש ביה אמר רבא למעוטי מעשה חדודים ואידך מעשה חידודים לאו כלום היא וכו' יעו"ש א"כ קושייתו מעיקרא לק"מ. וצ"ל כי הסוגיא דערכין מייתי רישא דברייתא וה"נ לר' יונתן בעינן גם שניהם לענין מעשה חדודים והבן) ועיין ספרי תצא פיסקא רמ"א ושם איתא גם לרבות הבאים אחריהם עיי"ש בז"א מש"כ בזה ונ"ל דהיינו הבנים שהיא מעוברת מהן ע"ד הבאים אחריך בהמה ירעו (מגילה כ"ח א') .

## הלכה ד

**משיעשו בהן וכו'**. עיין בראב"ד שכתב ע"ז וז"ל א"א יש בספרים שלנו נוסחא אחרינא אין מוקצה אסור אלא עד שעה שיגוזו או שיעבדו בו כלל דמשעה שיגוזו אותו כבר

בטלה הקצאתו וחללוהו ולעולם בהקצאה לא בעינן מעשה הואיל והקצאתו גופו להיותו ע"ז עכ"ל ועיין בתמורה כ"ט א' ויש שם שתי לשונות ברש"י ועיי"ש בתוס' ד"ה אלא עד וכו' שהסכימו לדעת הראב"ד אבל בתוספתא שם פ"ד איתא וז"ל מאימתי נקרא מוקצה משעת מעשה שעבד וכו' אבל אמר שור זה לע"ז ובית זה לע"ז לא אמר כלום שאין הקדש לע"ז עכ"ל וה"ז כדעת רבינו ועיין ע"ז מ"ד ב' שם הובא הא דאין הקדש לע"ז וכ"כ תוס' בהדיא בע"ז כ"ב ב' בד"ה מוקצה וכו' ואייתו ג"כ ראיה מהא דתמורה דכאן והיינו כדעת רבינו וכלשון ראשון שברש"י והבן. עיין תמורה ל"א ע"ב ברש"י ד"ה ה"נ וכו' דשם כתב כלשון ראשון יעו"ש. ובאמת לשון הראב"ד ופירושו קשה מאד מהא וע"ע בתוספתא פ"ו דע"ז יעו"ש היטיב וע"ע בתוס' ב"ב קכ"ט ב' יעו"ש היטיב ובחי' הרמב"ן שם ובשיטה מקובצת יעו"ש היטיב והנה מדברי התוס' דב"ב שם מיושבים דברי הראב"ד ג"כ יעו"ש היטיב. הא קמן דפלוגתא היא ביני רבוותא אבות העולם. מ"מ חזינן דדעת רבינו יש לה מקום גדול וק"ל.

**ובזה** מה שפסק רבינו כגון שיגזזו אותה או יעבדו בה וכו' עיין מש"כ מרן בזה יעו"ש היטיב. ויש לעיין למה לא הביא רבינו הא דאיתא שם בתמורה כ"ח ב' אין איסור מוקצה אלא לשבע שנים וכו' יעו"ש ואפשר לומר דמפרש כפי' השני שברש"י שם דמכאן ואילך מישרא שרי ומייתי ראיה מדכתיב ופר השני וגו' יעו"ש היטיב אבל יש לעיין הא מסיק התם דשמונה דברים התירו באותה לילה וחשיב שם מוקצה ונעבד יעו"ש וללשון זה אמאי חשיב מוקצה הא מוקצה לא הוי ונ"ל לפרש דללשון זה ה"פ הסוגיא דר"ל ס"ל דלאחר שבע שנים לא מיקרי מוקצה ומייתי ראיה מדהותר להקרבה ופריך וכי מוקצה בלבד הוי נעבד נמי הוה וא"כ אכתי אסור משום נעבד ומשני רב אחא בר יעקב דהי' מוקצה לעבוד ולא עבדוהו לכן מחמת נעבד לא נאסר ולא נשאר רק מחמת מוקצה בלחוד וכיון שהיה אחר שבע שנים הותר ורבא תירץ לעולם נעבד ממש וחידוש הוא ולפי"ז י"ל דלעולם לאחר שבע שנים ג"כ מוקצה הוא ורק חידוש הוא שחדשו אז הוראת שעה אבל לעולם י"ל דלאחר שבע שנים הוא ג"כ מוקצה וזהו ברור לענ"ד דעת רבינו לכן לא הביא כלל הך דמוקצה שבע שנים לא לאיסור ולא להיתר והבן ועיי"ש בחי' הרמב"ן ובשיטה מקובצת שהסכימו ג"כ ללשון זה אולם דעת תוס' בב"ב שם כלשון הראשון שברש"י יעו"ש היטיב ודו"ק.

## הלכה ה

**בין שהיתה וכו'**. כ"ז מבואר בתוספתא פ"ד דתמורה וכן משמע בבכורות מ"א א' ובתמורה כ"ח א' ובזבחים ע"א א' דנאסרת אף ע"י אחר שאינו בעה"ב שלה וכן משמע

בקדושין ס"ו א' וסנהדרין י' א' וע"ז כ"ב ב' יעו"ש היטיב כל הסוגייא. והא דבין באונס ובין ברצון עיין ב"ק מ' ב' ותמורה כ"ח ב' ועיין תוס' ב"ק שם ד"ה רובע וכו' יעו"ש. והא דבין לפני הקדשה בין לאחר הקדשה עי' נדה מ"א א' וע"ז נ"ד א' וחולין מ' א' יעו"ש כל הסוגיא וזבחים קי"ד א'.

**אם היא וכו'**. שם בתוספתא איתא וז"ל מוקצה שלו אסור ושל חבירו מותר מאימתי נקרא מוקצה משעת מעשה שעבד בין משלו ובין משל חבירו בין לפני הקדשו ובין לאחר הקדשו בין בשוגג בין במזיד פסול לגבי מזבח באונס כשר ברצון פסול עכ"ל ובאמת הוא תמוה מאד דהתחיל ואמר של חבירו מותר ושוב אמר בין משלו ובין משל חבירו וכו' ובין לאחר הקדשו וכו' לכן נ"ל ברור דט"ס יש כאן וכצ"ל מאימתי נקרא מוקצה משעת מעשה נעבד בין משלו בין משל חבירו וכו' אבל מוקצה דווקא משלו ולא משל חבירו. ועיין תמורה כ"ט א' ברש"י ותוס' ד"ה איצטריך וכו' יעו"ש היטיב שכתב שלאחר שהקדישו אין כאן מוקצה יעו"ש היטיב וכ"נ מתוספתא שלא כתוב במוקצה בין קודם שהקדישו בין לאחר הקדישו. והא דבנדה מ"א א' איתא התם תרי קראי למוקצה על כרחך היינו כר' יוסי הגלילי דס"ל קדשים קלים ממון בעלים הם וכמש"כ התוס' בתמורה שם והיא גמרא מפורשת בזבחים קי"ד א' וכ"כ התוס' בזבחים שם פ"ד ב' ד"ה ומוציא וכו' יעו"ש היטיב. ויש לעיין קצת לפי מש"כ תוס' בחולין מ"א א' ד"ה כיון וכו' דהא דאוקימנא שם בקדשים קלים ואליבא דריה"ג היינו לר"ה דס"ל בחולין שם דחטאת אע"פ דקנייה לכפרה לאו כדידיה דמי אבל לאמוראי אחריני היינו רב נחמן ורב עמרם ורבי יצחק דס"ל שם דחטאת כיון דקנייה לכפרה בדידיה דמי א"כ בכל הקדשים יכול לאסור במוקצה ונעבד יעו"ש היטיב וא"כ צ"ע הא רבינו ס"ל גם כן בהך סברא דכיון דקנייה לכפרה כדידיה דמי וכמבואר לקמן פ"ד מהל' שגגות ה"א יעו"ש היטיב ובלח"מ שם בד"ה כיצד וכו' א"כ יכול להיות במוקצה ונעבד בכל הקרבנות לאחר שהקדישו ובשלמא על רש"י דתמורה י"ל דאפילו ס"ל כתוס' שם מ"מ כתב דמוקצה ונעבד ליכא באחר הקדש משום דהתם קאי אליבא דר"פ ומשמע התם בחולין מ' ב' דס"ל כרב הונא יעו"ש אולם לרבינו קשה ועיין מה שאכתוב עוד אי"ה בהלכה ו' מזה.

## הלכה ו

**בין שעבד וכו'**. כבר העתקתי בס"ק א' לשון התוספתא דפ"ד דתמורה וכתוב שם עוד וז"ל איזה נעבד כל שעובדין אותו בין באונס בין ברצון עכ"ל והנה סותרת עצמה תוך כדי דיבור דמתחלה נקט באונס כשר וברצון פסול ושוב נקט דבין באונס ובין ברצון פסול ואולי לזה כיוון מרן במש"כ בהלכה ה' שאפשר שחסרון וט"ס יש בתוספתא שבידינו.

ועיין בע"ז נ"ד א' שם מייתי הש"ס התוספתא ושם איתא כמש"כ רבינו דבין באונס ובין ברצון אסור. וכתב הראב"ד וז"ל א"א במס' ע"ז אוקמיה כשנעשה בה מעשה עכ"ל וכתב מרן ע"ז וז"ל ולדעת רבינו י"ל דהתם לאסרה להדיוט אבל לגבוה אע"פ שלא עשה בה מעשה נאסרת וכדתנן בתמורה כ"ח א' גבי מוקצה ונעבד שאסורים למזבח וזה וזה מותרין באכילה עכ"ל והנה דבריו תמוהים דא"כ בנעבד שלו דלא בעינן מעשה מיירי ג"כ להדיוט והא נעבד שרי להדיוט כמבואר בתמורה כ"ח א' והן אמת דזה מצי לתרוצי דאע"ג דשלו בדלא עביד מעשה מיירי לגבוה דווקא מ"מ הא דשל אחרים ובדעביד מעשה להדיוט נמי אסור וכמש"כ רש"י בחולין ע' א'. יעו"ש היטיב אמנם דא עקא הא מקשה התם אהא דתנא נעבד שלו אסור ושל חבירו מותר אהך ברייתא דקתני בה של חבירו נמי אסור ומשני דהברייתא מיירי בדעביד בה מעשה והך דנקט דשל חבירו מותר מיירי בדלא עביד מעשה והתם על כרחך מיירי לגבוה וכמש"כ רש"י שם וכן מוכרח דהא דשלו אסור על כרחך מיירי לגבוה א"כ הא דשל חבירו מותר נמי מיירי בלגבוה וכן ראיתי שוב להלח"מ כאן שהשיג עליו בזה. והנה הלח"מ האריך בכאן ומסיק דכוונת רבינו דמיירי הכא בשעשה מעשה ואף דרבינו ס"ל דלא כעולא דפסק דעושה מעשה אוסר בשל חבירו י"ל דהיינו דווקא להדיוט לית הלכתא הכי אבל לגבוה הלכה כוותיה יעו"ש היטיב שנתלבט בזה ומ"מ נשאר בקושיא דהו"ל לרבינו לבאר זה דמיירי בעשה בה מעשה יעו"ש היטיב.

**והנ"ל** לומר לכאורה דבר נאה ומתקבל ולומר דרבינו והראב"ד אזלי לשיטתייהו והוא דבש"ס שם משמע דהברייתא דמייתי בש"ס דבין באונס ובין ברצון אסורה היא עיקרית מדמקשה מינה על התנא דנעבד שלו אסור ושל חבירו מותר והנה תירוץ הראשון דמייתי דמיירי באנסוהו גוים והשתחוה לבהמה דידיה משמע דלית הלכתא כוותיה מדאייתו רבנן סייעתא לסברת רבא ודחי לה רבא וקאמר דילמא מיירי במומר ורב אשי אמר לא תימא אימר במומר אלא ודאי במומר יעו"ש משמע דמסרי נפשייהו לדחות הסייעתא משום דלית הלכתא כוותה. ושוב תירץ הש"ס דמיירי הברייתא בשעשה בה מעשה וכדעולא דאמר עשה מעשה בבהמת חבירו אסרה יעו"ש היטיב. והנה זה ניחא לעולא ולרב הונא דס"ל כן אולם לר"נ ורב יצחק ורב עמרם בחולין מ' ב' דס"ל אין אדם אוסר דבר שאינו שלו אפילו במעשה א"כ שוב אידחי הך תירוצא ועל כרחך צ"ל דס"ל להברייתא דנעבד אסור בכל ענין בין דידיה בין חבירו והלכה כהך ברייתא ולא כדעת התנא דנעבד שלו אסור ושל חבירו מותר וע"כ צ"ל דהכי גזיה"כ או דהלכתא גמירא לה הכי ולכן פסק רבינו בסתם דאוסר בשל חבירו ואע"ג דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו אפילו

בנעבד כדאיתא שם נ"ג ב' י"ל דהיינו דווקא להדיוט אבל לגבוה בכל ענין אוסר בנעבד ולכן פסק רבינו כן. והכי היה ס"ד דגמרא בתחלה כשמקשה ורמינהו וכו' אלמא דס"ד דהברייתא מיירי בכל ענין. אולם הראב"ד דפוסק כעולא ור"ה דאדם אוסר של חבירו במעשה כמו דאיתא בפ"ח מהל' ע"ז ולכן הדרא תירוץ הש"ס דכאן לדוכתה דהכא מיירי בעביד בה מעשה ולכן פסק כן ואזלי כל חד לשיטתייהו. ועיין ירושלמי כלאים פ"ז ה"ג וע"ז פ"ג ה"ה. והיינו דווקא בנעבד אבל במוקצה לא מצינו שום גילוי דעת בש"ס שיאסור חבירו במעשה ועוד הלא בתוספתא גופא שהחמיר בנעבד לא החמיר במוקצה לכן פסק רבינו במוקצה דאין אוסר דבר שאין שלו אפילו במעשה ועוד דהא הך מוקצה א"א אלא במעשה וכמש"כ בהלכה ד' יעו"ש (וגם הלח"מ הרגיש כעין זה יעו"ש) והא דבזבחים קי"ד א' אוקמה הש"ס במוקצה ונעבד דמיירי בקדשים קלים ואליבא דריה"ג מבואר מזה דבקדשי קדשים אינו יכול לאסור אף בנעבד וכמו שהקשה מזה הלח"מ ג"כ. אבל לפי"ז ניחא די"ל דהסוגיא ההיא אתיא אליבא דר"ה אבל לדידן א"כ י"ל דבנעבד בלא"ה שפיר דמי וע"כ מוכח כן לשיטת תוס' בחולין א' ד"ה כיון וכו' וכמש"כ למעלה בהלכה ה'. ועוד י"ל משום מוקצה דלא שייך תירוץ זה לכן נקט תירוץ השוה לשניהם וכ"כ הלח"מ לתרץ לדעת רבינו אמאי לא תירץ הש"ס דמיירי בעבד מעשה ותירץ משום דלמוקצה לא ניחא בזה יעו"ש היטיב.

**והדרינא** לכללין דיפה פסק רבינו כדעת התוספתא דאין עליו סתירה בגמרא ואדרבה מצינו לה סעד גדול מהגמרא דידן ודע דהגירסא בתוספתא דע"ז היא כך מוקצה שלו אסור ושל חבירו מותר לפני הקדישו אסור לאחר הקדישו מותר (ובזה אזדא מש"כ מרן בהלכה ה' וז"ל אלא שמש"כ רבינו שאם הקצה אחר הקדישו מותר לא מצאתיו בתוספתא עכ"ל והנה כבר הראיתי מקורו מש"ס (לעיל ס"ק י"א) אמנם הרי לפניך שתוספתא מפורשת היא) מאימתי נקרא מוקצה משנעשה בו מעשה איזהו נעבד כל שעובדין אותו בין בשגגה בין במזיד איזהו מוקצה מקצה לעכו"ם אבל אמר שור זה לעכו"ם לא אמר כלום לפי שאין הקדש לעכו"ם עכ"ל רק שיש להוסיף עלה מש"כ בגמרא דע"ז שם וכצ"ל בין בשגגה בין במזיד בין באונס בין ברצון וכו' ונ"ל דזה עיקר הגירסא והגירסא שבתמורה שם היא מגומגם ויתירה וט"ס יש בה. ודבריה מאירים וברורים ורבינו נמשך אחריה.

**והנה** לפי גי' זו שוב אין לנו מקום למש"כ רבינו בין לאחר הקדש וכו' דזה אינו בתוספתא וללמוד מהא דשל חבירו יש לדחות דשאני דשל גבוה דאינו יכול לאסור וכמש"כ הלח"מ לסברת הראב"ד דבמוקצה לא מהני זה לאחר הקדש אפילו בעשה מעשה יעו"ש היטיב

והנה לפי מש"כ לעיל י"ל דלמד זה מהא דר"נ ור"י ורב עמרם דס"ל בחולין מ"א א' כיון דקניא לכפרה כדידיה דמיא ומ"מ זה אינו מועיל רק בנעבד ולא במוקצה דנעבד חמיר ממוקצה וכנ"ל ועוד דנעבד שאינו בע"ח נאסר גם בהנאה משא"כ במוקצה ודוק היטיב בכל מש"כ כי נכון הוא בעזר ה'.

**כמו שבארנו**. לעיל פ"ג ה"י יעו"ש.

**שכל ציפוי וכו'**. תמורה כ"ח ב' ותו"כ ויקרא פ"ב פרשתא ב' ועיי"ש תוס' ד"ה נעבד וכו' וד"ה ת"ל וכו' יעו"ש היטיב דאפילו להדיוט אסור וע"ע תוס' חולין מ' א' ד"ה הא דאמר וכו' שדבריהם מגומגמין טובא יעו"ש היטיב.

**ומה שעליה וכו'**. שם בתמורה.

## הלכה ז

**אבניו אסורין וכו'**. ע"ז מ"ו ב'.

**המשתחוה למעיין וכו'**. דאל"כ מים של רבים אין נאסרין שם מ"ז א' ונ"ט א' יעו"ש היטיב ומש"כ מרן בשם ר"י קורקוס דמיירי שאינם יוצאות מחוץ לשדהו כמש"כ התוס'. כן הוא בתוס' שם ד"ה לא צריכא וכו' יעו"ש היטיב וע"ע בתוס' שם נ"ט א' ד"ה הא דיחיד וכו' עוד תירץ דמיירי הכא בחפר בור והתם מיירי במעיין שיצא מעצמו וכ"כ בתוס' ב"ק פ"א א' ד"ה ומעיין וכו' יעו"ש היטיב ומש"כ הר"י קורקוס דלהכי לא כתב מארצם במ"ם כלשון הגמרא עכ"ל לא ידעתי כוונתו דהא בש"ס הגירסא דנבעי מארעיה יעו"ש ועוד דאם בגמרא הגי' דנבעי מארעם א"כ הדרא קושיית התוס' לדוכתיה וצ"ל דה"ק כלשון הגמרא דאיתא שם דנבעי מארעא דווקא אבל לא מארעם (ויותר נ"ל שצ"ל דלא כתב מארצו במ"ם כלשון הגמרא רק כתב הנובע בארצו והחילוק ביניהם פשוט והבן) ועיין בפ"ה מהל' נזקי ממון ה"ג שם משמע שרבינו ס"ל כתירוץ התוס' שכתב מרן בשם הר"י קורקוס יעו"ש היטיב וכבר דברתי מזה בחי' בב"ק שם יעו"ש היטיב.

**אשרה שבטלה וכו'**. עיין מרן שכתב דנפקא ליה מהא דע"ז מ"ז א' דדקל שנבטל לולבו מהו למצוה יעו"ש היטיב. ואני אומר לפענ"ד דא"צ לזה דלגבוה פשיטא דפסול דהתם למצוה מיבעיא ליה אם יש דיחוי אצל מצות או לא והא לגבוה פשיטא דיש דיחוי כדאיתא בחולין פ"ז ב' יעו"ש היטיב ונ"ל דה"ט דהירושלמי דפ"ק דבכורים שהובא במל"מ יעו"ש היטיב דז"ל הכל מודים באשרה שבטלה שאין מביאין ממנה גזרים למערכה רשב"ל בעי מהו שיביא ממנה ללולב יעו"ש.

**צמר שלה וכו'**. ולא דמי למשתחוה לקמה דחטי' מותרים למנחות כדלעיל פ"ג הי"ד עיין מרן ולח"מ יעו"ש היטיב. ויש לעיין הא כל הנך הם איבעיות דלא איפשיטא בש"ס

והו"ל לאוקמה אחזקה קמייתא ולאכשורינהו ומכאן ראיה דבבעיא דלא איפשיטא לא אזלינן בתר חזקה וכמש"כ השפתי דעת בדיני ס"ס אות כ"ח יעו"ש היטיב ומכאן ראיה מוכחת. ועיין בלח"מ שהקשה למה לא כתב רבינו דבהשתחוה לנהר דמימיו פסולין לנסכין דבדיעבד אם נסך הורצה יעו"ש היטיב.

## הלכה ח

**לא יעשה וכו'**. הנה מרן לא כתב כלום בזה ולא ידעתי מה הוסיף על הקודם שכבר ביאר רבינו זה כל הדברים היטיב וצ"ע. ואולי הוא נתינת טעם להקודם.

**הא ליך וכו'**. תמורה כ"ט א'.

**אחד זונה וכו'**. דעת רבינו ברורה היא דאין אתנן נאסר אא"כ היתה ביאת עבירה כמו דאיתא בתמורה ל' א' והא שפחה לעבד מישראל שרי וכו' יעו"ש כל הסוגיא וזה אליבא דכו"ע ולא פליגי אביי ורבא שם כ"ט א' רק אי בעינן ביאת ערוה שאין תופסת בה קדושין דווקא או אפילו בתופסת בה קידושין והלכה כרבא דאפילו בתופסת בה קדושין נמי מיקרי זונה (ועי' תוס' בכורות נ"ו ב' ד"ה זונה וכו') לכן פסק כן רבינו ואפילו אם נימא דרבא לא דריש כלל תועבה וס"ל דכל שהיא זונה מעיקרא ואף דכעת ביאת היתר היא אסורה משום אתנן י"ל דרבינו לא ס"ל כוותיה בהא וס"ל דבעינן ביאת עבירה דווקא וכפשטה דסוגיא דד' ל' א' שם. ועיין בתוספתא פ"ד דתמורה ז"ל האומר לחבירו הא ליך טלה זה ותלין שפחתך אצל עבדי רבי אומר אתנן ר' יוסי ב"ר יהודה אומר אין אתנן שאין אתנן אלא מן העריות שביאתן בעבירה וכו' איזהו אתנן רבי אומר מן העריות שביאתן בעבירה אבל הנותן לאשתו בנדתה או שנתנה לו היא או שנתן לה שכר פקעתה הרי אלו מותרין וכו' יעו"ש היטיב.

**ולכאורה** רבי סותר דברי עצמו שאמר מתחלה שאפילו אין ביאתן בעבירה ה"ז אתנן והנה לפי הנתבאר בש"ס דשם ל' א' דשם מיירי באין לו אשה ובנים וכל שאין לו אשה ובנים אין רבו מוסר לו שפחה כנענית א"כ ה"ז ביאתו בעבירה ור' יוסי בר' יהודה ס"ל דרבו מוסר לו שפחה כנענית אבל זה מודו כו"ע דבעינן שיהא ביאתו בעבירה ומתוך התוספתא זו ק"ל על מאי דאיתא בש"ס שם דרבי ס"ל דאינו אתנן דשפחה לעבד מישראל שרי וזהו היפך התוספתא והנה במשנה שם כ"ט א' הגירסא ר' מאיר אומר אינו אתנן יעו"ש אמנם במשנה שבמשניות איתא רבי וכן הוא בש"ס שם על הגליון יעו"ש היטיב וכ"ה בספרי אמנם בתוס' ב"ק ע' ב' ד"ה אתנן וכו' וכן הוא בפי' המשניות לרבינו דהגירסא הוא ר"מ יעו"ש וכנ"ל עיקר מהך דתוספתא יעו"ש והנה עיין בתוס' ב"ק שם ובב"מ צ"א א' ד"ה אתנן וכו' שכתב דעיקר אתנן בעריות כתיב יעו"ש היטיב והא

התם כ"כ אליבא דרבא אלמא דרבא נמי דרש דתועבה אתא לדרשא דעריות דווקא ומ"מ נפקא ליה דה"ה דחייבי לאוין נמי אבל מ"מ ביאתו בעבירה מיהא בעינן והא דפריך הש"ס בתמורה כ"ט ב' ולרבא מ"ש דקתני כגון אלמנה לכה"ג וכו' אולי דלא הוו גרסי לה (ועיין לח"מ) וזה דלא כדבריהם שם בתמורה בתוס' ד"ה גי' הראשונה וכו' יעו"ש היטיב. ובהכי ניחא נמי הא דפסק רבינו דאשתו נדה אתננה מותר כרב משום דרבי ס"ל כוותי' והא דקאמר התם ורב האי תועבה מאי עביד ליה מיבעי ליה כדאביי וכו' לאו דוקא כאביי בלחוד אלא כרבא נמי דרבא נמי דריש הך תועבה ולפי"ז א"צ לדוחק מרן שכתב דלרב אתי תועבה לרבות את הזכור יעו"ש דלפי מש"כ אתי שפיר בפשיטות טפי ועיין מש"כ בזה הלח"מ. ומה שנראה לענ"ד כתבתי.

**ודע** דלרש"י ותוס' בתמורה דלרבא הוי אתנן אע"ג דהבעילה לא היתה באיסור רק כל שהיתה זונה מעיקרא י"ל דהם מפרשים הך דרבי והך דתוספתא דבעינן כל שהיה שום עבירה באיזה ביאה בין בביאה דמעיקרא ובין בביאה דבעת האתנן באיזה ביאה שיהיה או זה או זה והא דמקשה התם ל' א' והא שפחה לעבד מישרא שרי יעו"ש היינו משום דלא היו שם שום ביאה באיסור יעו"ש ואם כי דוחק הוא קצת ודברי רבינו נוחין יותר. ומה שהקשה המזרחי על שיטת הסוברים דאין זונה אלא מחייבי כריתות והא מכאן מבואר להיפך דקאמר דבזונה כותית אין כהן לוקה עליה לאביי ולרבא לוקין עליה יעו"ש מבואר מזה דבישראלית והיא מחייבי לאוין לכו"ע כהן לוקה עליה יעו"ש והובא בלח"מ. לא ידעתי מאי קשיא ליה דהא דעת אביי דאינו לוקה על זונה כותית משום דאין זרעו מתייחס אחריו אבל בזונה ישראלית אע"פ שהיא מחייבי כריתות מ"מ הזרע מתייחס אחריו ואינו דומה לפלוגתת אביי ורבא באתנן דחייבי כריתות דומה לכותית דהתם טעמא אחרינא הוא דבעינן שיהא קדושין אינן תופסין בה ולענין זה דומה חייבי כריתות לכותית משא"כ בהא דכהן לוקה עליה טעמא אחרינא הוא שיהא זרעו מתייחס אחריו ולענין זה חייבי כריתות דומין לישראלית ולא לכותית וזה ברור ודברי הראשונים קיימין ודו"ק היטיב (ועיין תוס' יבמות מ"ד ב' ד"ה הכא נמי וכו' יעו"ש היטיב) והא דמייתו ראיה מהך דאביי ולא מרבא י"ל כמש"כ בשם התוס' דב"ק ודב"מ דגם רבא ס"ל דתועבה אתי לעריות דלא תפסי בהו קדושין ורק דילפינן חדא מחבירתה וכנ"ל והבן היטיב בכל מש"כ כי נכון הוא בעזר ה'.

**אבל הפנויה וכו'**. דלית הלכתא כר"א דס"ל פנוי הבא על הפנויה עשאה זונה יעו"ש היטיב בתמורה.

**וכן אשתו וכו'**. שם כרבי ומשום דהיא מותרת לו לאחר זמן והנה בעבד עברי שאין לו אשה ובנים הבא על השפחה הוי אתנן וכדפסק לקמן הלכה י' והא גם שם מותר כשיהיו לו אשה ובנים והנה לדעת רבינו בפירושו למשניות כ' שם דר"מ דס"ל אינו אתנן משום דהותר מכללו אצל מי שיש לו אשה ובנים ושם לא פסקינן כוותיה י"ל דשאני התם דלאחר הותר ולדידיה לא הותר אבל יקשה דהא אם ישא אשה ויהיה לו בנים מותר ג"כ אבל יש לחלק בפשיטות דהכא בוודאי תהיה מותרת לו אח"כ משא"כ התם דילמא לא ישא אשה וא"כ לא תותר לו שפחה כנענית (ואי לא מסתפינא אמינא דהא דיש לו אשה ובנים רבו מוסר לו שפחה כנענית היינו דווקא בהיה לו אשה מקודם שנמכר לרבו אבל אם נכנס לו כשהוא פנוי ונשא אח"כ אשה והיו לו בנים אין רבו מוסר לו שפחה כנענית וכן משמע מדכתיב אם בגפו יבא בגפו יצא. על הביאה לרבו הקפיד רחמנא (אבל מסתפינא לחדושי זה מסברא דנפשאי) והנה אם הדין זה אמת א"כ אין התחלה לקושייתי כיון דמיירי דנכנס לרבו בלא אשה ובנים א"כ שוב אין לו היתר בשפחה כנענית וצ"ע בדין זה שוב מצאתי ברבינו בחיי פרשת משפטים שכתב שאם לא היה לו אשה מתחלה אסור לו ליקח אשה. ועיין קדושין ס"ט א', וצע"ג ועיין במל"מ פ"ג מהל' עבדים ה"ד יעו"ש היטב.

## הלכה ט

**א' מחייבי וכו'**. למד זה מהא דנדה דאע"ג דאשתו היא לא הוי אתנן משום דמותרת לו לאחר זמן משא"כ בנשא אחת מחייבי לאוין דכל ביאה וביאה באיסור א"כ הוי אתנן שפיר.

**והזכור אתננו וכו'**. שם כ"ט ב' מימרא דרב ועיין ספרי תצא פיסקא רס"א יעו"ש דאיתא שם אין לי אלא זונה אתנן כל עריות מנין וכו' יעו"ש היטיב.

**נתנה האשה וכו'**. שם ברייתא בשם רבי ובתוספתא שם.

## הלכה י

**הרי זה וכו'**. כמו שיתבאר. בפ"ג מהל' עבדים ה"ד יעו"ש היטיב ומה שהקשה מרן דאמאי לא כתב דאם נתן לה שכר הפקעתה דשרי י"ל מדלא כתב זה ממילא שמעינן דשרי מדלא כתב לאיסור וכמש"כ לעיל פ"ב ה"ד יעו"ש (ומ"מ צ"ע קצת דלא דמי כ"כ להתם).

**וה"ה באומר וכו'**. עיין מרן שכתב וז"ל קשה לי דפשיטא ומכ"ש אתא מעבד שאינו חייב בכל המצות כמו הישראלי עכ"ל וכוונתו דמה עבד עברי שהותר מכללו בשפחה כנענית ביש לו אשה ובנים ה"ז אתנן כ"ש בכה"ג בישראל שלא הותר לו שום איסור

ביאה בחייבי כריתות ובחייבי לאוין. וזה פשוט לדעתי כוונתו ובחנם תמה עליו המל"מ וברור הוא. ועיין תוס' ב"ק ע' ב' שם ובתוס' ב"מ צ"א א'.

## הלכה יא

**כולן אתנן וכו'**. שם בתמורה כ"ט א' ושם בספרי תצא פיסקא רס"א יעו"ש.

**נתן לה וכו'**. עד סוף ההלכה כל זה מבואר שם בגמ' ובע"ז ס"ג א'.

## הלכה יב

**ה"ז ספק וכו'**. שם בתמורה ושם בע"ז.

## הלכה יג

**שא"צ משיכה וכו'**. שם ושם. ומבואר מזה דרבינו ס"ל דעכו"ם קונה מטלטלין מישראל בכסף וכמש"כ מרן וכ"כ הה"מ ומרן בפ"א מהל' זכיה ומתנה הי"ד יעו"ש היטיב וכן מבואר בפי"ג מהל' מאכלות אסורות והובא ביו"ד סי' קל"ב סעיף ג' יעו"ש ובב"י ובש"ך ס"ק י"ז וע"ע לקמן בפ"ו מהל' בכורות ה"ה שפסק שם עכו"ם הנותן מעות לישראל קנה ופטור מן הבכורה יעו"ש היטיב. וכתבתי כל זה לפי שראיתי להצל"ח בפ"ב דפסחים ל"א ב' שכתב להשיג על הה"מ ומרן ומסיק דלרבינו עכו"ם מישראל לא קנה בכסף לחוד רק במשיכה יעו"ש ובמחילת כת"ר אשתמטתיה כל זה יעו"ש היטיב וכבר הארכתי מזה בתשובה שהשבתי בעזר ה' לשואלי דבר בענין בכור וכאן לא באתי כי אם כמזכיר. ומקור דין זה מבואר שם בתמורה ושם בע"ז יעו"ש היטיב ועי' ברא"ש בע"ז שם סי' ב' ובטור ושו"ע חו"מ סי' של"ו סעיף ג' ובסי' ע"ב סעיף כ"ו ובסי' ע"ג סעיף י"ז בהג"ה ובאחרונים שם ואין כאן מקומו.

## הלכה יד

**לפיכך אינו וכו'**. שם בתמורה ל' ב' ובתוספתא שם.

## הלכה טו

**שכבר נשתנו וכו'**. שם וכב"ה ועיין ב"ק ס"ה ב' וצ"ג ב' יעו"ש ובתוס' שם בב"ק ס"ו א' ד"ה הם וכו' ובתמורה שם ד"ה דניחא וכו'.

**לא נפסלו וכו'**. שם בתמורה ופסחים צ' א' יעו"ש וע"ע בזבחים קי"ד א' ברש"י שם.

**וכן אם וכו'**. שם ושם.

**אא"כ נתייאשו וכו'**. דאז קנתה הזונה ביאוש ושינוי רשות כמבואר בהל' גניבה פ"ה ה"ג יעו"ש.

**עופות אע"פ וכו'**. כתב הראב"ד וז"ל א"א לא כן אנו מקובלים שהעופות אם מוקדשין הן הרי אמרו פרט לנדור אלא בעופות של חולין היא שנויה והא קמ"ל אע"פ שאין המום

פוסל כאן אתנן ומחיר חל עליהן כדאיתא במתניתין דתמורה עכ"ל וכן פירש"י שם בתמורה דמיירי בעופות דחולין וכן איתא בש"ס בפסחים להדיא יעו"ש היטיב ומסתמא לא היתה הגירסא כן לפני רבינו ולא לפני הראב"ד דא"כ הו"ל להראב"ד להשיגו מהתם. ומש"כ מרן בשם מגדול עוז דרבינו מיירי בהקדיש אווזים ותרנגולים יעו"ש כבר היטיב השיגוהו מנוחה הדריכוהו הלח"מ והמל"מ יעו"ש היטיב ועיין מש"כ בזה הלח"מ יעו"ש היטיב שתירץ להשגת הראב"ד יעו"ש. ואי לא מסתפינא הו"א שט"ס נפל כאן וכן צ"ל אע"פ שהן מום קדושין אתנן חל עליהם וכו' ור"ל אע"פ שבע"מ אין פוסל בהן והו"א ק"ו ומה מוקדשין שהמום פוסל בהם אין אתנן ומחיר חל עליהן עופות שאין המום פוסל אינו דין שאין אתנן ומחיר פוסל בהן ועיי"ש בש"ס שם ושם ובתוספתא ובספרי שם ובתו"כ ויקרא פ"ז פרשה ו' יעו"ש ודחוק הוא ויותר נראה כמש"כ הלח"מ.

## הלכה טז

**הא לך וכו'**. תמורה ל' א'.

**וכן אם וכו'**. זה נלמד מדין שאחר זה.

## הלכה יז

**שעם הכלב וכו'**. שם במשנה ל' א'.

**דמו כדמי וכו'**. שם בגמרא אע"ג דאין ברירה בדבר כזה עיי"ש בתוס' כיון דהאיסור לא נודע מתחלה קודם בואו אל קרבנה אמרינן דמהני בזה ועיין תוס' בכורות נ"ו ב' בד"ה לברור וכו' וע"ע היטיב בתוס' סוטה י"ח א' ד"ה חזר וכו' יעו"ש היטיב ומבואר בבכורות נ"ז א' דזה לא מהני רק אליבא דמ"ד יש ברירה יעו"ש היטיב ומשמע לכאורה מכאן דרבינו ס"ל דיש ברירה ועיי"ש בתמורה בתוס' יעו"ש היטיב וצ"ע לכאורה. שוב מצאתי ראיתי זה ביש"ש בפ"ה דב"ק בדיני ברירה שהשיג על רבינו וע"ע במג"א באו"ח בסי' קנ"ג בסופו. ועיין בתוס' יו"ט כאן שהבין דלפי תירוץ התוס' מיושב נמי אפילו למאן דלית ליה ברירה יעו"ש ותמוה הוא מהסוגיא דבכורות ומההיא דהלוקח יין ומהך דיומא נ"ה ב' שהובא בתוס' יעו"ש גם דברי תוס' חדשים שכתבו דהקושיא קאי על ריש פרקין תמוה היא ובמחילת כבודו לא עיין בש"ס יעו"ש היטיב אבל עיי"ש בתוס' ר' עקיבא איגר שתירץ דמדאורייתא ברובא בטיל ורק משום דבע"ח חשיבי ומדרבנן לא בטיל ובדרבנן יש ברירה יעו"ש היטיב ועיין בהל' שקלים פ"ב ה"א. ומשם ראיה מוכחת לסברא זו דפסק התם כרבנן ולא כר' יהודה יעו"ש היטיב ודו"ק ובהא דלוקח יין וכו' י"ל משום דשם מוכרח להרים והבן.

## הלכה יח

**שהחליף וכו'**. כדלעיל הלכה ט"ו יעו"ש ומה שתמה מרן למה לא כתב דוולדותיהן מותרים יעו"ש תמוה הוא הא כבר כתב רבינו זה לעיל פ"ג הי"ב וכמו שתמה המל"מ ג"כ ועיין מש"כ בסוף פרקין מזה.

**אתנן כלב וכו'**. שם במשנה ל' א' יעו"ש היטיב.

**אבל גופן וכו'**. כן הוא שם בתמורה ובע"ז מ"ו ב' יעו"ש. והנה בע"ז שם פירש"י דנוי הוא יעו"ש ומשמע דווקא ריקועין הא מילי אחרניתא שרי כגון עצים ואבנים אמנם בתמורה שם כתב רש"י דאם נתן לה אבנים אסור יעו"ש ועל כרחך דריקועין לאו דווקא ואמנם מרבינו משמע דעצים ואבנים שרי דהם משתנים ורק ריקועין אסור ועיין בע"ז י"ז ח' תוס' ד"ה מהו וכו' מבואר משם דווקא לקדשי קדשים אסור הא להר הבית שרי ומייתי ראיה מפרה יעו"ש והנה בפרה ר"א דווקא הוא דמכשיר כמו דאיתא בע"ז שם ותמורה שם ושם בספרי וכמש"כ מרן בשם מסכת פרה יעו"ש אבל באמת לק"מ דהתוס' כתב שם ג"כ אליבא דר"א דיעקב איש כפר סיכנייא שאל זה לר"א יעו"ש ויש לעיין לדברי התוס' עזרה האיך דינה. אבל לכאורה פשיטא דדינו כקדשי קדשים דהכי איתא בתמורה שם ושם בתוספתא פ"ד דאפילו בית אחורי הכפורת והנה שם דינה כעזרה יעו"ש. והנה לכאורה יש לעיין דהא בתוספתא התם איתא וז"ל וכשם שאסורין באהל מועד שבמדבר כך אסורין באהל מועד שבגלגל וכשרין להקדש בדק הבית נתן לה זהב ר' יוסי בר"י אומר אין עושין ריקועין אפילו אחורי בית הכפורת עכ"ל ואם נימא דהא דמותרין לבדה"ב מיירי בנשתנו א"כ מאי איריא לבדה"ב הא אפילו למזבח מותר כה"ג ועוד זהב אין עושין אותו ריקועין מסתמא מיירי בכל גוונא אפילו זהב פריכא דדהבא ועשאן ריקועין אסור אף שנשתנו ובשלמא למש"כ רש"י בע"ז דהטעם משום נוי ניחא אולם למש"כ רבינו ורש"י בתמורה דאם לא נשתנו אף אבנים אסור צ"ע לכאורה א"כ מאי בין קדשי מזבח לקדשי בדה"ב וע"ע במג"א סוף סי' קנ"ג שתמה ומאי פסקא דקדשי בדה"ב משתנים הם וכי לא סגי דאינם משתנים גם מש"כ רש"י בתמורה דריקועים הם ציפוי למזבח יעו"ש לכאורה לא משמע כן מדסיים אפילו לאחורי בית הכפרת וכו' אלמא דלא מיירי ממזבח רק מכותלי העזרה או מההיכל ויש לעיין בכל זה. וה' יאיר עיני.

**לכל נדר וכו'**. עיין לח"מ וצ"ע. ודע כי איתא עוד בתוספתא וז"ל נתן לה חטים לעשות סולת ענבים לעשות יין זתים לעשות שמן בהמה מעוברת וילדה אצלו הרי אלו אסורין אבל נתן לה מעות לקחת בהן יינות שמנים וסלתות בהמה ונתעברה אצלו וילדה הרי אלו מותרין עכ"ל והנה בהא דחטין ועשאן סולת וכו' אתיא כב"ש דס"ל שינוי אינו כלום

אבל בבהמה מעוברת וילדה אצלה דאסורה לכאורה אתיא דלא כב"ש ודלא כב"ה דהא כולהו מודו דהם ולא וולדותיהם ואין לומר דסברי רק כשנתעברה אצלה זה אינו דהא על כרחך לא פליגי ר"א ורבנן רק בוולד נרבע ובשנרבעו ואח"כ עיברו ורבנן מתירים ולא אסרי רק בעיברו ולבסוף נרבעו מכלל דבאתנן גם בכה"ג מותר. ונ"ל דהתוספתא אתי כב"ש ובזה ס"ל כשיטת ר' אליעזר דר"א שמותי הוא ואסרי בנרבעת אפילו שנרבעו ואח"כ עיברו ומשום זה וזה גורם אסור ולכן ס"ל דבאתנן כה"ג מותר אבל בעיברו קודם שנעשו אתנן ואח"כ נעשו אתנן אה"נ דאסור אמנם רבינו פסק לעיל פ"ג הי"ב והי"ג אליבא חכמים דר"א. והבן היטיב ויש לעיין עוד בזה.

## פרק ה

### הלכה א

**אסורין לגבי וכו'**. האי דבש לאו דוקא דבש אלא ה"ה כל פרי שיש בה מתיקות בכלל זה עיין שבועות י"ב ב' ועיין ב"ב ע"ט א' ברשב"ם שם וכמש"כ המל"מ יעו"ש.

**ואיסורן בכל וכו'**. עיין מנחות נ"א א' ב' מחלוקת דאביי ורבא אם חייב על הקטרת חצי זית ועיי"ש כ"ו ב' פלוגתא דריב"ל ור' יוחנן דריב"ל ס"ל כרבא ור"י ס"ל כאביי יעו"ש היטיב. ועיי"ש בתוס' ד"ה אין הקטרה וכו' וד"ה יש הקטרה וכו' יעו"ש היטיב אמנם שם נ"ח א' ד"ה אביי וכו' כתבו דאפילו ר"י ס"ל להא דרבא יעו"ש והא דס"ל לר"י דיש הקטרה בפחות מכזית היינו היכא דמשלים אח"כ יעו"ש היטיב וכ"כ בזבחים ק"ז ב' בד"ה ר"י וכו' יעו"ש היטיב אך יש לעיין מש"כ בזבחים שם וז"ל ואע"ג דלעיל נ"ח חשיב ליה הקטרה גבי שאור ודבש דאמרינן יש קומץ פחות משתי זיתים ויש הקטרה פחות מכזית שאני הכא דכתיב קרא עכ"ל וצ"ע לכאורה הא התוס' מקשה אליבא דר"י ור"י ס"ל כרבא דאין הקטרה פחותה מכזית וצ"ל על כרחך דהכי כוונתם דהכא לכו"ע אין הקטרה בפחות מכזית והתם פליג אביי וס"ל דיש הקטרה לפחות מכזית ולפ"ז אין התחלה לקושייתם בתוס' דמנחות כ"ו ב' בד"ה אין הקטרה וכו' יעו"ש היטיב (ומלבד זה צ"ע על קושייתם דהתם דהא כתב שם וז"ל והשתא מר' יוחנן מיהא תיקשי דכר"א הוי ולא מצי למימר דלאפוקי מאביי דהא ר"י קאי כאביי עכ"ל דהא אפילו אי ר"י לא קאי כאביי מ"מ יקשה אמאי לא חשיב נמי שאור בל תקטירו ואדרבה אי קאי כאביי ניחא דלא חשיב שאור בל תקטירו משום דלאביי דחייב בכל שהוא א"כ לא משכחת לה דיהא היתר מצטרף לאיסור אבל אי נימא דלא ס"ל כאביי א"כ יחשוב נמי שאור בל תקטירו. והא דלא דריש לענין משרת דחייב בחצי זית י"ל משום דכתיב התם אכילה

ולא הוי בפחות מכזית וכמש"כ תוס' נזיר ל"ו א' ד"ה א"ה וכו' יעו"ש היטיב וצ"ע בזה).
**והנה** רבינו דפסק בכאן דאיסורן בכל שהן לכאורה הוא כאביי ותמוה למה פסק כאביי לגבי דרבא ועוד הא כתב בהלכה ב' דאין הקטרה פחותה מכזית וכ"כ לקמן פי"ג מהל' מעשה הקרבנות דאין קומץ פחות משני זתים יעו"ש ומש"כ מרן בזה וז"ל ואפשר שרבינו מפרש דרבא לא פליג אאביי דדריש מכל לרבויי חצי זית דשאור ודבש אלא שמוסיף נמי לחצי קומץ דתרווייהו משתמע עכ"ל ולא ידעתי האיך יפרש הך סוגייא דמנחות נ"ח דאיפליגו באין קומץ פחות משני זתים וביש בהקטרה פחות מכזית ולרבינו רבא נמי ס"ל דיש הקטרה לפחות מכזית וצריך לדחוקי ולומר דה"ק דאביי ס"ל יש קומץ פחות משני זתים ולכן קומץ שיש בו זית לא צריך לרבויי אבל לרבא דס"ל דאין קומץ פחות משני זתים א"כ גם חצי קומץ שיש בו זית צריך לרבויי. ובהא דהקטרה פחותה מכזית פלוגתא אחרינא הוא דאביי ס"ל דבחצי זית בעיניו חייבין עליו משא"כ לרבא דאין בהקטרה פחות מכזית ולפ"ז צ"ל חצי זית מעורב דווקא עם מצה בעינן שיהא בו כזית ולכן דעת רבינו דבחצי זית מעורב עם חצי זית אחר חייב דבאין הקטרה פחות מכזית פסק כרבא ובהכי ניחא הא דפסחים מ"ד א' איתא לאפוקי מאביי דלרבא אה"נ דהיתר מצטרף לאיסור דבפחות מכזית בעיניו אין חייבין עליו יעו"ש היטיב. וכ"ז דחוק מאד.
**ולא** ידעתי למה נדחק בזה ולשיטתו הו"ל לפרש דפסק כרבא דס"ל דאין קומץ בפחות משני זתים ואין הקטרה בפחות מכזית ופסק כזעירי שם בפסחים ובנזיר ל"ו א' דס"ל כרבא ומפרש הכי מקצתו מניין היינו חצי קומץ שהוא כזית שלם עירובו מנין היינו כחצי זית שאור וחצי זית מצה שנתערבו כשיטת תוס' שם ושם ובמנחות שם. לכן פסק דאפילו בכל שהוא שאור שהוא מעורב במצה ושניהם ביחד יש בהם כזית חייב. שוב ראיתי להלח"מ בפ"ג מהל' מעשה הקרבנות שכתב דרבינו מיירי כאן לא לענין מלקות רק לענין איסור בעלמא ומשום דחצי שיעור אסור מן התורה יעו"ש וגם אני עלה על דעתי כן מתחלה לולי שהיה קשה לי דל"ל לרבינו להביא הפסוק דכי כל שאור וכו' וכי זולת זה לא ידענו דח"ש אסור מה"ת דהא כללא הוא בכל התורה כולה. והנה במש"כ נתיישב קושיית הלח"מ כאן על מרן. ומה שהקשה עוד הא הך ברייתא אתיא כר"א ורבינו לא פסק כר"א לשיטת הה"מ בפ"א מהל' חמץ ומצה יעו"ש היטיב י"ל דרבינו ס"ל דזעירי מפרש להך מקצתו כמש"כ רש"י חצי זית שאור וחצי זית מצה ועירובו היינו שנתערב ורבינו בנתערב לא ס"ל רק במקצתו ודריש כי כל למקצתו וכל לא דריש וכעין זה מצאתי בצל"ח שם בפסחים שכתב כעין זה לענין מה שהקשה שם על דזעירי דמ"מ הו"ל למימר חמץ ושאור בל תקטירו יעו"ש היטיב והבן. ועיין רדב"ז ח"ה סי' פ"ז.

**אלא אם וכו'**. יבואר לקמן בהלכה ג' יעו"ש.
**אינו לוקה וכו'**. עיין לעיל פ"ג ה"ז (ועיין רדב"ז ח"ה סי' ט"ו).

## הלכה ב

**כל שהוא בקטרת וכו'**. עיין לעיל פ"ב מהל' כלי המקדש ה"ח יעו"ש היטיב.
**הקטיר ממנה וכו'**. שם הלכה י"א יעו"ש היטיב.
**ואין הקטרה וכו'**. עיין מש"כ לעיל ה"א יעו"ש בכל התוס' שציינתי שם ועיין זבחים ק"ט ב' ועיין כריתות י"ד א' ברש"י ד"ה גיליון יעו"ש היטיב ויש לעיין שם למה לא פירש כפשוטו משום דאי העלה חצי זית והו"ל חצי זית פגול וחצי זית נותר וזיל הכא לית ביה שיעורא וכן הכא וצ"ע ועיין מעילה י"ז ב' ובתוס' יו"ט שם יעו"ש היטיב (והנה אם נימא דהגיליון קאי בשיטת רש"י דלפנינו התם א"כ אין מקום לדברי התוס' יו"ט שם).

## הלכה ג

**לריח ניחוח וכו'**. זבחים ע"ז א' ובתו"כ ויקרא פי"ג פרשה י"ב יעו"ש ועיין בתוספתא פ"ד דמכות יעו"ש.
**דבר שאינו וכו'**. הראב"ד השיג ע"ז וכתב שעל אלו חייב אף בלא שאור ודבש ועל שאור ודבש חייב בלבד אף בלא דברים אלו ומרן יישב שגם דעת רבינו כן רק שכוונתו שאם הקטיר שאור או דבש לשם עצים והיה עמהם קרבן לא מיבעיא שהיה הקרבן מדבר שראוי להקטרה דוודאי חייב אלא אפילו אם היה הקרבן מדבר שאינו ראוי להקטרה כגון אחד מדברים אלו והשאור או הדבש העלה לשם עצים ג"כ חייב יעו"ש היטיב ועיין ק"א בתו"כ ויקרא פי"ג פרשה י"ב יעו"ש היטיב ועיין לח"מ שהביא מתו"כ זה סיוע לדעת רבינו יעו"ש היטיב והנה בפ"ו דמנחות בתוספתא איתא שם וז"ל המעלה מבשר חטאת מבשר אשם מבשר קדשי קדשים ומבשר קדשים קלים מותר העומר ושתי הלחם ולחם הפנים ושירי מנחות משאור ודבש עובר בל"ת עכ"ל וכ"ה בתוספתא פ"ד דמכות יעו"ש היטיב (וע"ע ירושלמי פ"ז דשבת ה"ב) ומבואר יפה כדעת רבינו וע"ע בזבחים קי"ד א' דקאמר התם אתנן ומחיר וכו' משכחת לה בוולדות קדשים וכו' והו"ל משכחת לה בעופות לדעת רבינו וי"ל דבעי לאשכוחי בבהמה אי נמי אגב אחרינא נקטיה וע"ע בנדה מ"א א' ברש"י יעו"ש היטיב והנה מרש"י וודאי לק"מ דאיהו ס"ל כהראב"ד וק"ל.

## הלכה ד

**או מבשר קדשים וכו'**. צ"ע אמאי לא כתב נמי מבשר קדשי קדשים והיינו כבשי עצרת שהן שלמי ציבור וכדאיתא בש"ס מנחות נ"ז ב' ובתוספתא שם ושם ובתו"כ שם.

**או מחטאת וכו'**. או מלוג שמן של מצורע. מנחות נ"ח א' וכר"ע דהלכתא כוותיה יעו"ש וכמש"כ מרן.

**בין למזבח וכו'**. זבחים ע"ז א' ומנחות נ"ז ב' ותוספתא פ"ד דמכות ופ"ו דמנחות ותו"כ ויקרא ספי"ג יעו"ש.

## הלכה ה

**אסור להקטיר וכו'**. אבל ע"ג הכבש לאו בכלל זה כדאיתא בזבחים ע"ז א' דדווקא שאור ודבש איתרבאי כבש כמזבח ולא למידי אחרינא ועיין מנחות נ"ז ב' ומש"כ התוס' שם נ"ח א' בד"ה ור"י וכו' עיין בזבחים שם בד"ה ורבנן וכו' מה שיישבו זה יעו"ש היטיב. והנה כאן לא כתב רבינו דלוקה וכתב מרן בהלכה ג' בד"ה וכתב הראב"ד וכו' וז"ל ואפ"ל שס"ל לרבינו שעיקר הלאו למקטיר שאור ודבש עם חלק מהקרבן שאינו ראוי להקטרה ולקי עליו ומדלא כתב אשה ממנו דרשינן דה"ה להקטיר דבר שממנו לאישים בלא שאור ודבש לדרשא בעלמא אבל לא ללקות עליו כיון דעיקר קרא לאו להכי אתא עכ"ל ויש לעיין דהא במנחות נ"ז ב' בפלוגתא דר"י ור"א איתא דר"י ס"ל חייב ור"א סבר פטור ועל כרחך לא פליגי רק בכבש אבל במזבח לכו"ע חייב ואין לומר דהתם מיירי בשאור ודבש זה ליתא דהא טעמא דר"א אותם הוא דכבש כמזבח אבל לא במידי אחרינא יעו"ש אלמא דפליגי לענין מעלה דברים אלו בלא שאור ודבש לכן נ"ל דהך סוגיא מפרש רבינו דמיירי במעלה הנך דברים עם שאור ודבש ושאור ודבש מעלה אותם לשם עצים ובהכי פליגי ר"א ור"י ובהא הלכה כר"י וחייב וכמו שפסק רבינו בהלכה ד' ובמעלה שאור ודבש עצמם לשם קרבן בהא כו"ע מודו דכבש כמזבח ובמעלה דברים אלו לחוד בלא שאור ודבש לכו"ע אין כבש כמזבח ונמצא פסק רבינו עולה יפה לפי סוגיית הש"ס ובהכי מתורץ נמי דהלכה כר"י לגבי ר"א תלמידו ודוק היטיב כי נכון הוא בעזר ה'.

**מפי השמועה וכו'**. עיין יומא מ"ז ב' יבמות ק' א' סוטה כ"ג א' זבחים ע"ו ב' מנחות נ"ח א' תו"כ ויקרא פי"ג פרשה י"ב יעו"ש היטיב.

## הלכה ו

**איברי בהמה וכו'**. עיין זבחים ל"ד א' שם מסיק הש"ס לפירש"י דכו"ע ס"ל דאינו לוקה דהוי לאו הבא מכלל עשה יעו"ש היטיב וכמו שהשיג הראב"ד ועיין מרן שיישב יפה ועיין בלח"מ והנה מש"כ הראב"ד דכן מסתברא דלא עדיפא מבע"מ. י"ל דכוונתו דמה בע"מ שמותר להדיוט אסור לגבוה ולוקין עליו טמאה שאסור להדיוט כ"ש דלוקין עליו אך לכאורה יש לומר טריפה תוכיח שאסור להדיוט ומ"מ אין לוקין עליו לגבוה כמבואר בפ"ג ה"י ובאמת כי לא נמצא לאו מפורש על טריפה וא"כ אין לוקין עליו וא"כ י"ל

שפיר יוכיח (ואין לומר דכוונת הראב"ד דטמאה כיון שאין במינו קרב א"כ גרע מבע"מ דיש במינו קרב דזה אינו דא"כ י"ל חיה תוכיח). ולכאורה י"ל דאם נימא דהוא רק עשה בעלמא ולאיסורא א"כ ל"ל קרא הא ממשקה ישראל נפקא אלא ודאי דהקרא אתי להורות דיש בה עשה מפורשת מה"ת והק"ו אתא ללקות עליו (משא"כ בטריפה דשם בעי תלתא פסוקי כל חד למילתיה אבל לא ללקות עליו כמבואר במנחות ו' א' ותמורה כ"ט א') אבל בהך קרא דמשקה ישראל לא הוי סגי לענין זה. וצ"ע בזה וע"ע בתוס' פסחים מ"א א' בד"ה איכא בינייהו וכו' ובאור חדש שם יעו"ש היטיב והרבה יש לדבר בזה. (ועי' בת"כ ויקרא פ"ב פרשה ב' ובשמיני פ"ג יעו"ש היטיב) וע"ע בס' שאגת אריה חי' מכות י"ח ב' ושם פ"א בכמה דוכתי יעו"ש.

**כמו שבארנו וכו'**. עיין בהל' מאכלות אסורות פ"ב יעו"ש היטיב ובהה"מ שם ועי' בלח"מ מש"כ בשם המזרחי ויש שם ט"ס וצריך להג"ה יעו"ש היטיב.

## הלכה ז

**הגונב או וכו'**. ב"ק ס"ו ב' וס"ז א'.

**והקב"ה שונאו**. סוכה ל' א'.

**ואפילו היו וכו'**. הראב"ד תמה על תיבת אפילו חטאת ועיין מרן. ובדרך פשוט יש ליישב דה"ק דאפילו לאכילה מותרת ולא מיבעיא דהורצה הקרבן (דבכמה דברים מצינן דנרצה הקרבן ואינו נאכל) וק"ל. ואפילו נודע קודם אכילה ועיין בחי' רשב"א ובירושלמי תרומות פ"ח ה"א ובהוריות פ"ג ה"א.

**כדי שלא וכו'**. פסק כרב יהודה בגיטין נ"ה א' יעו"ש והא דהקשה מרן הא רבינו ס"ל דיאוש כדי לא קנה וא"כ למה פסק כרב יהודה יעו"ש לכאורה יש ליישב משום דרבינו מפרש דהכא איכא יאוש ושינוי השם וכמש"כ התוס' בגיטין שם ובב"ק ס"ז א' וטעם עולא שאמר יאוש כדי לא קנה היינו משום מצוה הבא בעבירה יעו"ש ורבינו ס"ל כי מצוה הבא בעבירה לא נפסל בדיעבד לכן פסק כרב יהודה. שוב ראיתי כן להלח"מ פרק י"ח הי"ד יעו"ש היטיב ולפנינו אי"ה יבואר עוד מזה. ומה שתמה מרן למה השמיט רבינו הא דאיתא בירושלמי התם וכמה רבים ג' עיין מראה הפנים שם שכתב שסמך רבינו על מש"כ בהל' נזירות פ"ז (צ"ל פ"ט) ופ"ט מהל' שאר אבות הטומאה יעו"ש.

**וכן העולה**. צ"ע מאי וכן הא כ"ש הוא דבעולה וודאי שייך הטעם שיאמרו מזבח אוכל גזילות ויש לעיין בזה.

## הלכה ח

**נתכפרו בה וכו'**. ב"ק ע"ו א' ובירושלמי שקלים פ"ב ה"ב יעו"ש ושם מבואר בהדיא דבשוחט סתם חזרה לבעלים הראשונים וכן מבואר בב"ק שם שתירץ ששחט שלא לשם בעלים יעו"ש אלמא סתמא חזר לבעלים הראשונים יעו"ש הן אמת כי ממה שאמר ששחט לשם בעלים הראשונים משמע לכאורה איפכא ועיין מרן.

## הלכה ט

**לא מן הטבל וכו'**. הא דמדומע וערלה וכלאי הכרם מבואר בזבחים פ"ח א' ובתוספתא דמנחות פ"ח ובפ"ק דמעילה יעו"ש. ובתוספתא דמנחות שם איתא וז"ל מכאן אמרו אין מביאין מנחות ונסכים מנחת בהמה ולחמה של תודה מן הטבל ומן התבואה מעשר ראשון שנטלה תרומתו ומע"ש והקדש שנפדו מן המדומע ומן החדש ומפירות שביעית ואם הביא הרי אלו פסולין ואצ"ל מן הערלה וכלאי הכרם עכ"ל והנה יש לעיין ממעשר ראשון שנטלה תרומתו ומע"ש והקדש שנפדו אמאי לא והנה י"ל לכאורה דמיירי ממע"ר שנטלה תרומת מעשר ולא נטלה תרומה גדולה ממנו ומיירי שהקדימו הלוי לכהן בכרי ומע"ש והקדש שנפדו מיירי שנפדו ולא כהלכתן דהיינו שפדאן בקרקע או מע"ש פדה באסימון עיין ברכות מ"ז ב' ושבת קכ"ח א' ועירובין ל"א ב' ופסחים ל"ה ב' אבל תמוה הוא דבכל מקומות הנ"ל קרי לזה מע"ר שלא נטלה תרומתו ומע"ר והקדש שלא נפדו. והנה במעילה הגי' שם כך וז"ל מכאן אמרו אין מביאין מנחות ונסכים ומנחת בהמה ולחמה של תודה מן הטבל ומן התרומה ממע"ר שלא נטלה תרומתו ממע"ש והקדש שלא נפדו מן המדומע מן החדש מפירות שביעית וכו' וכן עיקר הגי' ג"כ במנחות שם (והתימה על המפרש שלא הגיה ולא הרגיש בזה).

**והנה** הא דטבל נזכר ג"כ בש"ס פסחים מ"ח א' וז"ל ממשקה ישראל מן המותר לישראל מכאן אמרו אין מביאין נסכים מן הטבל. והא דחדש נזכר במנחות ה' ב' ושם ס"ח ב' והיינו טעמא משום דבעינן ממשקה ישראל כדאיתא שם ה' א' יעו"ש. והא דשביעית במנחות ונסכים ומנחה של בהמה אתי שפיר בפשיטות משום לאכלה ולא לשריפה אמר רחמנא עיין מנחות פ"ד א' ובכורות י"ב ב' יעו"ש היטיב אבל בלחמי תודה לכאורה יש לעיין אמאי הא שפיר מיקרי לאכלה ואי משום דאי מיטמאים לשריפה קיימי מ"מ עיקרה לאו לשריפה וכדאיתא בבכורות שם. הן אמת דבפ"ח דשביעית מ"ז איתא וז"ל אין מבשלין ירק של שביעית בשמן של תרומה שלא יביאנו לידי פסול וכתב שם רבינו וז"ל שאם נפסל בשביל התרומה ישרף הכל מפני שגורם לפירות שביעית שלא יאכלו עכ"ל ועיין בפ"ה מהל' שמטה ויובל ה"ד ולכאורה תמוה הא בזבחים ע"ו א' איתא להא

משנה ומשמע התם דקאי מחמת שגורם פסול להתרומה דאחר הביעור יאסר ומוקמי לה בתרומת ירק דרבנן יעו"ש היטיב וכן פי' שם הר"ש יעו"ש היטיב ובאמת יש לתמוה הא כיון דאין עיקרו עומד לכך לית לן בה וכנ"ל והנה זה יש ליישב דהא דאמרינן טעמא כיון דאין עיקרו עומד לכך לית לן בה היינו דווקא לענין לאכלה ולא לשריפה אבל מטעם אין מביאין קדשים לבית הפסול אה"נ דאסור וכמבואר שם בזבחים וש"נ. אבל יש לעיין דא"כ למה לא אסרו שם מטעם דאין מביאין קדשים לבית הפסול הא דעיסת שביעית לענין חלה שם במנחות ובכורות וי"ל משום דהוי כדיעבד דא"א בענין אחר כמבואר שם בזבחים אבל מהך דזבחים קשה דמבואר הוא דמטעם הפסד תרומה קאתינן עלה ולא מטעם הפסד שביעית. ומצאתי להגר"א בשנות אליהו שכתב שם וז"ל שלא יביאנו לידי פסול קאי אשביעית שאם יטמא את התרומה יהיה מהצורך לשרוף הכל ורחמנא אמר לאכלה ולא להפסד ומאי דאיתא בזבחים דר' שמעון אית ליה מביאים קדשים לבית הפסול משמע דקאי אתרומה באמת שלא יביאנו קאי גם אתרומה אבל משמעות המשנה דאיירי כאן במס' שביעית דקאי אשביעית עכ"ל והנה לפי"ז יהי' טעם נכון ג"כ אהך דאין מביאין ממנה לחמי תודה וק"ל. אמנם באמת א"צ לכל זה כי משנה מפורשת איתא שם בשביעית מ"ח וז"ל אין מביאין קיני זבים וקיני זבות וקיני יולדות מדמי שביעית ואם הביא יאכל כנגדן והובא בהל' שמטה ויובל פ"ו ה"י יעו"ש היטיב והיינו טעמא דאין מביאין אלא מן החולין יעו"ש וא"כ אתי שפיר בפשיטות דברי התוספתא הנ"ל.

**והנה** בהא דהמדומע פירש"י בזבחים פ"ח א' דטעמא דבעינן המותר לישראל וזה אינו מותר אלא לכהנים בלבד והתוס' שם בד"ה מן וכו' השיגו עליו ופי' דמיירי במדומע במעורב בערלה וכלאי הכרם יעו"ש היטיב אולם בתוספתא שם איתא שם וז"ל מכאן אמרו אין מביאין מנחת נסכים וכו' יעו"ש היטיב משמע דהטעם משום דבעינן מן החולין ולפי"ז י"ל הטעם דמדומע ג"כ מה"ט משום דבעינן חולין גמורים וכ"כ המפרש לתוספתא ועיין לקמן פ"ב מהל' מעשה הקרבנות הי"ג יעו"ש היטיב. והנה במש"כ רבינו ואצ"ל מערלה וכלאי הכרם מפני שהיא מצוה הבאה בעבירה לכאורה קשה תיפוק לי מטעם משקה ישראל ודרשא גמורה היא כדאיתא במנחות הא' ו' א' ותמורה א' ועוד לפי מש"כ התוס' בסוכה ל' א' ד"ה משום וכו' דזה לא מיקרי מצוה הבאה בעבירה יעו"ש היטיב ועיין רש"י פסחים ל"ה ב' דאוכל מצה של איסור מיקרי מצוה הבאה בעבירה יעו"ש וה"נ י"ל כן דעושה איסור בדבר שנאסר בו הנאה וה"נ משמע בתוס' גופייהו שם בסוכה דהקשו ל"ל למעוטי במצה באוכל טבל משום דכתיב לא תאכל עליו חמץ וכו' תיפוק לי משום מצוה הבאה בעבירה יעו"ש היטיב אלמא דבכה"ג חשיב ליה מצוה הבאה

בעבירה יעו"ש היטיב אבל יש לחלק דבשלמא במצה אילולי שעבר האיסור והיה אוכל דבר האסור לא יצא וא"כ הו"ל שפיר מהב"ע דאילולי העבירה לא היה מקיים המצוה אבל גבי לולב ואתרוג א"כ כיון דמצות לאו ליהנות ניתנו א"כ לא עבר בזה שום עבירה בנטילתו לכן לא הוי מהב"ע וא"כ כאן נמי אם מקריב דבר שחייב באחריותו הרי נהנה בזה שפורע חובו באיסור הנאה אבל אם בנדבה מייתי לה אה"נ דלא הוי מהב"ע וראיתי להשאגת אריה בסי' צ"ט שהקשה על דברי רבינו בזה יעו"ש וכוונתו למש"כ וע"ע בנוב"י מהדו"ת חלק או"ח סי' קל"ד ובתשובות חתם סופר או"ח סי' ק"פ יעו"ש היטיב ולא רציתי להאריך בזה.

**ואם הביא וכו'**. כן הוא בזבחים פ"ח שם אין קדוש ליקרב אבל קדוש ליפסל ועיין מרן ולח"מ ששניהם במחכ"ת אישתמיט מינייהו זה וכבר הרגיש זה בשאגת אריה סי' צ"ו יעו"ש (ושוב מצאתי בלח"מ לקמן פ"ג מהל' פסולי המוקדשין ה"כ שכ"כ בעצמו יעו"ש).

## הלכה י

**מן החדש וכו'**. עיין מנחות ס"ח ב' ועיין תו"כ אמור פי"ב יעו"ש ועיין לקמן פ"ז מהל' תמידין ומוספין הי"ז יעו"ש היטיב והנה מבואר שם במנחות דנסכים עצמן שהוקרבו קודם לעומר כשרים יעו"ש ותמוה על רבינו שפסק בהלכה ט' שאם הביא לא נתקדשו ומשמע דקאי ג"כ על נסכים ובאמת הלשון בתוספתא דמנחות פ"ח משמע כן קצת אבל י"ל דאגב אחריני נקטיה יעו"ש ומרן כתב בהלכה דלעיל וז"ל ומש"כ ולא מן החדש וכו' לא אמנחות בלבד קאי אלא אף אנסכים כדאיתא בפ' כל הקרבנות ציבור עכ"ל וכוונתו למה דאיתא שם פ"ד ב' יעו"ש ועוד הא מבואר כן בתוספתות הנ"ל והו"ל לבאר ג"כ דאם הביאן בדיעבד כשר. ושוב מצאתי בתוס' יו"ט פ"י דמנחות מ"ו שהאריך בזה וכתב דדעת רבינו לפסול אף בדיעבד יעו"ש היטיב. ועיין בסיפרי פינחס פיסקא קמ"ח.

**ודע** דעוד אני תמה למה לא כתב רבינו כאן דאסור לכתחלה להביא נסכים מן החדש קודם לשתי הלחם ומ"ש מבכורים דאסורין לכתחלה כמבואר במנחות ס"ח ב' ועיי"ש ברש"י ד"ה קודם לשתי הלחם וכו' (וט"ס שם ברש"י מש"כ לקמן פ"ג וצ"ל פ"ד ב' יעו"ש) יעו"ש היטיב ועוד יש להקשות הא שם במשנה מבואר דאם הביא בכורים קודם לשתי הלחם כשר יעו"ש ובפ"ב דבכורים ה"ו כתב רבינו דאם הביא אין מקבלין ממנו יעו"ש היטיב וצ"ע בכל זה והנה שוב ראיתי בירושלמי ספ"ד דחלה והובא שם בר"ש פ"ד דחלה משנה יו"ד יעו"ש היטיב שהקשה קושיא זו האחרונה אמנם על מש"כ רבינו אין מביאין מנחות קודם שתי הלחם וכו' ולא הביא הא דנסכים צע"ג לדעתי וע"ע בתו"כ ויקרא פי"ג פרשה י"ב יעו"ש. וה' יאיר עיני.

**ומביאין נסכים וכו'**. פסחים מ"ח א'.

## הלכה יא

**חוץ מיין הנסכים וכו'**. עיין מנחות כ' א' וכ"א א' ותו"כ ויקרא פי"ד פרשה י"ב. והנה דם אימעיט התם מדכתיב על מנחתך ולא על דמיך ועצים לרבנן דלא נקראו קרבן לכן לא בעו מלח ורק לרבי בעו מלח עיין בתוס' כ' ב' ד"ה מלמד וכו' יעו"ש היטיב. יין ונסכים משמעינן התם דאינם עולים לאישים ומשמע דזה לכו"ע דהא הש"ס מגיה ברייתא דאיתא שם כ' א' דצריך לסמות עצים ולעייל נסכים במקומה אלמא דכו"ע ס"ל נסכים אין מולחין אותם אבל קטרת בעי מלח דרק ר' ישמעאל בנו של ר"י בן ברוקה ס"ל דקטרת לא בעי מלח אבל רבנן פליגי עליה יעו"ש היטיב ועיי"ש כ"א ב' בראשו של מזבח ששם מולחין הקומץ והלבונה והקטרת ומנחת כהנים ומנחת כהן משיח מנחת נסכים ועולת העוף עכ"ל אלמא חשיב קטרת ולא חשיב נסכים עצמן. וזה דלא כמרן שכתב דפסק כר"י בנו של ריב"ב ועיין לח"מ מש"כ בזה ועיין תוספתא מנחות פ"ו וז"ל בשלשה מקומות היתה מלח ניתנה בלשכת מלח וע"ג כבש ובראשו של מזבח קרן דרומית מערבית המלח שבלשכת המלח היו מולחין בה את האיברים. שבראשו של מזבח קרן דרומית מערבית היו מולחין פסולי קדשי קדשים ואימורי קדשים קלים הקומץ והלבונה ומנחת כהנים ומנחת כהן משיח ועולת העוף עכ"ל והנה פתח בשלשה ומפרש שנים ועוד דקאמר המלח שבלשכת המלח היו מולחין בה את האיברים ובאמת בש"ס מבואר שבה היו מולחין את העורות לכן נראה שט"ס הוא וצריך להגיה כך המלח שבלשכת המלח בה מולחין את העורות שבכבש בה מולחין את האיברים שבמזבח בקרן דרומית מערבית בה מולחין אימורי קדשי קדשים ואימורי קדשים קלים וכו' ואי לא מסתפינא אמינא דהך אימורי קדשי קדשים ואימורי קדשים קלים הן נמלחים בכבש מקום שהאיברים נמלחים מדלא חשבינהו בגמרא ע"ג המזבח אלמא דהם בכלל האיברים ויש לעיין בזה. והנה בתוספתא לא נזכר הקטרת כלל ואולי דאתי כר' ישמעאל בנו של ריב"ב ואולי גם זה ט"ס הוא וצ"ל כמו שהוא בגמרא וק"ל.

**ודבר זה וכו'**. עיין במרן ולח"מ מש"כ בזה ועיין בפי' המשניות לרבינו בפ"ג דמנחות במשנת לא יצק וכו' יעו"ש היטיב.

**ומצוה וכו'**. **לצלי וכו'**. שם במנחות כ"א א' כיצד הוא עושה מביא האבר ונותן עליה מלח וחוזר והופכו ונותן עליה מלח ומעלהו אמר אביי וכן לקדרה עכ"ל והנה רבינו גורס וכן לצלי ועיי"ש בתוס' ובתוס' חולין י"ד א' ד"ה ונסבין וכו' ובפסחים ע"ד א' ד"ה האי מולייתא וכו' יעו"ש ועיין בפ"ו מהל' מאכלות אסורות ובב"י יו"ד סי' ע"ו יעו"ש היטיב.

**ואם מלח וכו'**. עיין מרן שכתב שרבינו פי' כן הא דאיתא התם במנחות תקריב כל שהוא יעו"ש ולענ"ד נראה דיצא לו כן מהא דאיתא התם מהו דתימא מישדא ביה משהו למצוה בעלמא יעו"ש אלמא דלמצוה במשהו סגי ופשוט (וכן מצאתי במל"מ) ומש"כ מרן וז"ל ובת"כ ובתוספתא דמנחות ספ"ט משמע כפי' רבינו עכ"ל עיינתי שם ולא מצאתי שום משמעות ולא ידעתי מה יש שם יותר ממאי דאיתא בש"ס.

**הקריב בלא וכו'**. והא חשוב כמעשה מה שמקריב בלא מלח (ועיין ב"מ צ' ב') ופשוט. וכתב המל"מ וז"ל תניא בפ' הקומץ כ"א א' ולא תשבית מלח הבא מלח שאינה שובתת ואיזו זו מלח סדומית ומנין שאם לא מצא מלח סדומית שמביא מלח אסתרוקנית ת"ל תקריב תקריב כל שהוא תקריב מכל מקום תקריב ואפילו בשבת תקריב ואפילו בטומאה ולא ידעתי למה השמיט רבינו ברייתא זו עכ"ל ובריייתא זו שנויה בתו"כ ויקרא פי"ד פרשה י"ב ובתוספתא דמנחות פ"ט יעו"ש והנה בהא דשבת וטומאה וודאי דלק"מ דבמקום שכתב רבינו דדוחה שבת וטומאה מדלא כתב שם דאין מולחין בשבת וטומאה מבואר דדוחה שבת וטומאה. ומה שלא הביא מלח סדומית יש ליישב קצת על פי מש"כ בקרבן אהרן שם בשם הראב"ד דלעתיד לבא יהא נרפאים המלח ולא יהא מלח סדומית בעולם ורבינו כתב דינו לע"ל יעו"ש היטיב. אך יש לעיין ע"ז ממש"כ לעיל פ"ב מהל' כלי המקדש ה"ב יעו"ש היטיב ויש לעיין בזה.

## הלכה יב

**חוץ מן וכו'**. ואע"ג דאיתא במנחות י"ח א' לא מלח כשר הא אסיקנא התם כ' א' דלא מלח כהן אלא זר משום דכתיב ביה ברית כמאן דתנא ביה דמי יעו"ש היטיב ועי' במרן ולח"מ מש"כ בזה. ודע דברע"ב כתב שם דהאי לא מלח ר"ל לא מלח כל המנחה רק הקומץ לבדו יעו"ש ואולי כ"כ דעל אוקימתא לא מלח כהן אלא זר כבר פריך עלה בש"ס וכי תעלה על דעתך שזר קרב לגבי מזבח יעו"ש לכן אוקמה שלא מלח רק הקומץ לבד ולפי' זה מסכים לשון רבינו שכתב שהמלח מעכב בקמיצה אלמא שמפרש כן שאינו מעכב במנחה רק בקומץ ועיין פי"א מהל' פסולי המוקדשין הט"ז יעו"ש אבל לא משמע כן בגמרא דהתם דמשמע אפילו לכתחלה אין טעון מלח רק הקומץ ולא כל המנחה דחשיב התם לבונה הבאה בפ"ע עם אימורי קדשים ואיברי קדשים יעו"ש היטיב (שוב ראיתי בתוס' ר' עקיבא שם שהרגיש בזה ותמה על הרע"ב יעו"ש היטיב ונהניתי שכוונתי לדעתו הרמה) ועיין מש"כ בשער המלך על דברי הרא"ש דפסחים פ"ב סי' כ"ג על הא דחלות תודה יעו"ש והקשה דאכתי תקשה מכל מנחות שעולות ע"ג המזבח וכ"ת כהנים זריזין הם א"כ לישני הכי גם על חלות תודה יעו"ש היטיב ודבריו צ"ע דגם משאר מנחות

לק"מ דמנחות האפויות וודאי לק"מ דהיה מולח את האפוי ולכן אין בו משום חימוץ וגם אותן הנקמצות כשהן עיסה מ"מ לא היה מולח רק בראשו של מזבח ושם לא הספיק להחמיץ וגם מש"כ דבחלות תודה יש ג"כ לומר כהנים זריזים הם צ"ע קצת דבשלמא כל המנחות היו נעשים במקום זריזין משא"כ חלות תודה דכל אחד היה עושה בביתו כדמוכח בנדה ו' ב' וג"כ מוכח בפסחים שם. וגם כן צע"ק על הרא"ש יותר הו"ל לדחות דהמלח שאחר האפייה אינו מחמיץ. ואולי האמת נקיט. וצע"ק.

### הלכה יג

**של ציבור וכו'**. עיין מנחות כ"א ב' ובתו"כ שם.

**בלשכת המלח וכו'**. עיין לעיל פ"ה מהל' בית הבחירה הי"ז יעו"ש היטיב ומש"כ רבינו בלשכת המלח היו מולחין וכו' ר"ל במלח שבלשכה זו היו מולחין עורות קדשים יעו"ש וכאן בלח"מ.

**ובראשו של וכו'**. עיין לעיל הי"א ומש"כ שם.

## פרק ו

### הלכה א

**תמים ונבחר וכו'**. לעיל פ"א ה"א ופ"ב ה"ח ופ"ג הי"א יעו"ש היטיב.

**הנסכים יהי' וכו'**. מנחות פ"ג ב' מנחות פ"ז א' ועיין ספרי פרשת פינחס פיסקא קמ"ט יעו"ש (ומכאן ראיה מוכרחת למש"כ מרן דכו"ע מודו דבעינן נסכים תמימין יעו"ש).

**לא מיין וכו'**. שם פ"ו ב'.

**ולא סלת וכו'**. שם פ"ה א'.

**שריחו רע וכו'**. שם פ"ז ב' ופ"ו א'.

### הלכה ב

**לא יהיה וכו'**. עיין לעיל פ"ו מהל' ביאת מקדש הי"ב במדות פ"ב מ"ה מנחות פ"ה ב' ק"א א' ועיין תענית ל"א א' ברש"י ותוס' ובירושלמי שם ה"ז וב"ב קכ"א ב' ועיין ברשב"ם יעו"ש היטיב (ועיין במדרש רבה איכה).

**גורר את וכו'**. שם פ"ה ב'.

**ועצי סתירה וכו'**. עיין פ"א מהל' בית הבחירה ה"כ יעו"ש היטיב ואע"ג דבמנחות כ"ב א' איתא זה לר"א בן שמוע דאיהו נפקא ליה מעל העצים אשר על האש אשר על המזבח לומר לך מה מזבח שלא נשתמש בה הדיוט אף עצים ואש שלא נשתמש בהן הדיוט אולם לר"א בן שמעון דס"ל מה מזבח של ציבור אף עצים ואש של ציבור ומשמע דלא

ס"ל כר"א בן שמוע ולעיל פ"ה הי"ג פסק רבינו דיהא משל ציבור א"כ משמע דלית הלכה כר"א בן שמוע מ"מ פסק רבינו כמותו משום דבזבחים קט"ז ב' מבואר דהלכה כמותו ושם בסי' א' נתבאר מזה. והא דעצים משל ציבור פשיטא דהלכה כן ועיין במנחות כ"ב א' תוס' ד"ה ועצים וכו' יעו"ש היטיב והבן והנה כו"ע מודים דשל ציבור ולא פליגי רק אי בעי חדתי עיין בתו"כ ויקרא פ"ו פרשה ד' ובק"א שם ועיין בלח"מ. ומש"כ הלח"מ דלהכי פסק כר"א בן שמוע משום דהתוספתא מסייע ליה לא צריך לזה דהכי מבואר בזבחים שם דעבדי עובדא כוותיה וק"ל.

## הלכה ג

**אם דומים וכו'**. בסלת פסולה ובעצים פסולים הוא במנחות פ"ה ב' ובשמן פסול הוא שם פ"ו א' וביין פסול שם פ"ז א' הכל בעיות דנשארו בתיקו לפיכך פסק דאינו לוקה ומכין אותו מכת מרדות. והנה בהא דעצים כתבו התוס' שמה בד"ה בעי רבא וכו' דהבעיא אינה רק אליבא דרבי אבל לרבנן ווודאי דאינה כבע"מ יעו"ש וצ"ל דלרבינו לא ס"ל כתוס' בזה וכ"כ המל"מ יעו"ש היטיב (וראיתי להצאן קדשים דבר תמוה שדעתו דרבינו ס"ל כרבי יעו"ש והא וודאי ליתא דלרבי טעינן הגשה וקמיצה ומלח כמבואר בש"ס והבן. ומה שחקר המל"מ אם חייב אהקרבה והקטרה והביא מש"כ התוס' ביומא ס"ג ב' בד"ה זריקת דמים יעו"ש היטיב ועיי"ש עוד בתוס' שכתבו תירוץ אחרינא דלהכי כתוב בזריקה דחייב על בע"מ כדי לגלות דחייב ג"כ על השחיטה ועל ההקדש יעו"ש היטיב ולפ"ז י"ל דשפיר חייב על הקמיצה וההקטרה ודו"ק. וע"ע במל"מ שכתב בשם התוס' דבמנסך מים אין משום בע"מ יעו"ש היטיב.

## הלכה ד

**אין פודין וכו'**. עיין מנחות ק' ב' שם כל הסוגייא ועיין תו"כ בחוקותי פ"ט יעו"ש היטיב ועיין יומא מ"א ב' ומעילה י"ב א'.

**כל שישנו וכו'**. וכ"כ ג"כ בהל' ערכין פ"ה ה"ט יעו"ש וצ"ע דהא בתו"כ שם נפקא לה מדכתיב והעמיד את הבהמה לפני הכהן בהמה נפדית ואין העופות והעצים והלבונה וכלי שרת נפדים עכ"ל וכ"מ מלשון משנתינו במנחות שם דאיתא התם וז"ל שלא נאמר פדיון אלא בבהמה יעו"ש ושם ק"א א'. ועוד יקשה לדידיה הא בעופות מצינו העמדה שיכולים לעמוד ועיין תמורה ל"ג א' ובכורות י"ד ב' דלוי ס"ל דהכל היו בכלל העמדה והערכה ואפילו חיות ואפילו עופות יעו"ש היטיב אלמא דישנם בהעמדה שוב ראיתי בתוס' יו"ט בד"ה שלא נאמר וכו' שכתב לתמוה על רבינו בזה וכתב ע"ז ואפשר לי לומר דניחא ליה למנקט דרשא ממקרא הכולל לכולם לעופות ואינך עכ"ל וזה תימה בעיני

הא לעופות אין טעם זה נכון כלל. ולכן נ"ל כי דעת רבינו שזה פשיטא טעם על העופות דלא כתיב רק בהמה והעמיד את הבהמה אבל לא נימא כיון דלא כתיב בהמה רק לגבי העמדה ולא לגבי הערכה הו"א דלהקל אתי וה"ק בהמה צריכה העמדה ולא עופות ושאר דברים לכן נקט רבינו כיון דשאר דברים אינם בהעמדה ממילא אינם בכלל הערכה ואולי לזה כוונת התוס' יו"ט. ועי' בפי' רבינו במשניות פ"ו דכריתות יעו"ש היטיב. והנה בהא דעופות כתב תוס' שם בד"ה העופות וז"ל בשקדם הקדישן למומן מיירי אבל קדם מומן להקדישן נפדין כדתניא בתוספתא ובפ"ב דתמורה ל"ג א' דתני לוי הכל היה בכלל העמדה והערכה ואפילו בע"מ מעיקרו וכן תני לוי במתניתיה אפילו חיה ואפילו עופות עכ"ל והנה בתמורה שם פירש"י דמיירי באווזין ותרנגולים יעו"ש וכ"כ שם התוס' בד"ה אפילו חיה וכו' יעו"ש היטיב אמנם בתוספתא פי"ב שם איתא וז"ל המקדיש את העוף ונולד בו מום יש לו פדיון הקדישו בע"מ אין לו פדיון אין לך שטעון פדיון אלא בהמה בלבד עכ"ל ועל כרחך ט"ס הוא וצ"ל להיפך ונולד בו מום אין לו פדיון הקדישו בע"מ יש לו פדיון אין לך שמועיל פדיון וכו' וכ"כ המפרש שם. אמנם בלא"ה דברי התוס' מיושבים היטיב דלענין זה שוה בע"מ מעיקרו לדבר שאין כיוצא בו קרב ע"ג המזבח שא"צ העמדה והערכה כלל כמו שכתבתי מזה לעיל פ"א הי"א יעו"ש היטיב.

## הלכה ה

**אבל קודם וכו'**. קאי על כל הני דברים דלעיל הסולת והשמן והיין והלבונה והעצים עיי"ש ק"א א' דמיירי בעצים ששיפן לגיזרים ולבונה שנתקדשה בכלי שרת והא דחילקה המשנה לתרתי בבי וכתב החילוק דבין נתקדשו בכלי או לא דווקא במנחות ונסכים ולא בכולהו אינך דמשמע דשאר דברים אף דלא נתקדשו בכלי אין להם פדיון וכמו שהקשה הלח"מ. כבר מצאתי תירוץ נכון בתוס' יו"ט שם ד"ה והעצים וכו' שלכן חלקן המשנה משום דהמנחות והנסכים מקבלין טומאה קודם שנתקדשו בכלי שרת משא"כ הנך דלא מקבלי טומאה כל זמן שלא נתקדשו בכלי וכיון דבמשנה נאמר שנטמאו ע"כ מיירי שנתקדשו בכלי משא"כ רבינו דכולל ג"כ פסול אחרינא בהדי טומאה לכן כתב החלוקה הזאת על כלם יעו"ש היטיב ונכון הוא. ועיין היטיב בתוס' מנחות שם ד"ה אע"ג וכו' יעו"ש היטיב שכתבו די"ל דקודם שנתקדשו בכלי שרת מקבלין טומאה מדרבנן ואח"כ מקבלים טומאה מדאורייתא יעו"ש היטיב וי"ל דרש"י לשיטתו אזיל דס"ל דעצים ולבונה אין מקבלים טומאה מדאורייתא כלל עיין תוס' זבחים ל"ד א' ד"ה ואפילו וכו' יעו"ש היטיב.

**והנה** עיינתי בסוגיא וראיתי שכל הסוגיא מיירי בלא נתקדשו בכלי וה"ק התם הש"ס

דהני עצים ולבונה וכלי שרת אע"ג דנטמאו כטהורים הן דע"כ לא מקבלי טומאה רק כששיפן לגיזרים ולבונה שנתקדשה בכלי אבל בלא"ה לא מקבלי טומאה ולכן במשנה דמיירי שלא נתקדשו בכלי שרת אה"נ דטומאתן לא חשיבא ודינן כטהורין יעו"ש היטיב ברש"י ותוס' ותראה ברור שכן הוא ולפ"ז לכאורה דלא כדברי התוס' יו"ט דכתב דמיירי בנתקדשו בכלי שרת ואדרבה איפכא הוא. אבל באמת היטיב אשר דיבר דממנ"פ אין נפדים דלאחר שנתקדשו בכלי הו"ל קדושת הגוף וקודם שנתקדשו הוו טהורים ממש וטהורים אינם נפדים אפילו בלא נתקדשו ולכן בכל ענין אינם נפדים בין קודם שנתקדשו בין לאח"כ. ופשוט (וע"ע תוס' מנחות כ"א ד"ה יצאו וכו' (שם ע"א יעו"ש היטיב דמשמע קצת דמיירי שם בתר דשפינהו לגיזרי ועיי"ש היטיב ויש לעיין בזה).

**אבל טהורין וכו'**. שם בגמרא דעת רב כהנא ור' אושעיא (בלישנא קמא) וכר"א דאסיק הכי יעו"ש היטיב ועוד דלישנא דמתניתין הכי משמע.

**חוץ ממנחת וכו'**. שם ועיין כריתות כ"ז ב' ובתו"כ ויקרא פי"ז פרשה י' יעו"ש ועיין לקמן פ"ט בהל' שגגות הי"ב יעו"ש.

**וכל הנסכים וכו'**. עיין זבחים צ"ב א' ועיין תוספתא ספ"ד דתמורה יעו"ש והנה רש"י פי' התם דשורפן על הרצפה יעו"ש והובא בלח"מ ועיין מש"כ בזה ודבריו אינם מוכרחים די"ל דכוונת הש"ס להוציא את הבית הדשן וק"ל.

## הלכה ו

**כמו שיתבאר וכו'**. בפ"ב מהל' טומאת אוכלין הכ"א.

**ואם הקדישן וכו'**. עיין פסחים ל"ד ב' ושם משמע דדווקא הקדישן בכלי אבל הקדישן בפה שפיר מהני השקה וע"ע בירושלמי ספ"ט דתרומות יעו"ש היטיב.

## הלכה ז

**דורכן פחות וכו'**. עיי"ש בפסחים ל"ג ב' ול"ד ב' וע"ע ירושלמי בספ"ט דתרומות יעו"ש.

## הלכה ח

**שאין זריעה וכו'**. שם ל"ד ב' מהא דמבואר לעיל הלכה ו' יעו"ש היטיב.

**וכן העצים וכו'**. שם כ"ד ב' ל"ה א' זבחים ל"ד א' מ"ה ב' מ"ו ב' חולין ל"ו ב' ועיי"ש תוס' ד"ה והבשר וכו' שנשארו בתימא דמנלן דעצים ולבונה מיטמו דילמא דווקא לבשר אתי וקמ"ל דלא בעי הכשר יעו"ש וכן הקשו בזבחים ל"ד א' בד"ה והבשר וכו' יעו"ש היטיב. והנה בזבחים ל"ד א' איתא דאם נתקדשו בכלי יש בהם לאו וכרת יעו"ש היטיב ושם מ"ו ב' אי' דפסולא בעלמא יעו"ש היטיב וכתב שם רש"י דהכי איתא בפסחים כ"ד דאין לוקין עלי' יעו"ש ולא ידעתי מקום זה אנה מצא כן בפסחים שם (ואולי כוונתו על הא

דפסחים ל"ה א' וצ"ע בזה). וע"ע בזבחים ל"ד א' בתוס' ד"ה והבשר וכו' יעו"ש היטיב והן אמת שי"ל דהסוגיא דשם מ"ו ב' אזלא אליבא דר"ש אבל אליבא דרבנן אה"נ דמילקא לקי יעו"ש היטיב והכי מבואר שם ובשבועות ז' א' ולכאורה יש לעיין למה להו להתוס' למשכוני נפשייהו (בכל המקומות שציינתי לעיל פ"ג מהל' ביאת מקדש ה"ט) להשיג על רש"י ז"ל שפי' התם דמדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא יעו"ש ודילמא רש"י כוונתו דלר"ש לא הוי רק אסמכתא בעלמא אבל לדינא מודה רש"י דעצים ולבונה מקבלים טומאה מדאורייתא ויש לעיין קצת (ונ"ל כי בתוס' מנחות כ"א א' שם יש ט"ס וצ"ל דלר' שמעון דאמר פסולא וכו' וכוונתם למש"כ והבן). וע"ע תוס' מנחות כ"א א' ד"ה יצאו וכו' שכתבו דהא דמרבה עצים לטומאה אינו רק לרבי ולא לרבנן יעו"ש היטיב ומדברי רבינו אין נראה כן דאיהו אינו פוסק כרב ומ"מ פוסק להא דעצים יעו"ש ולכן נ"ל דתוס' לא דייקי כן רק מטעם שכתב דהא דעצים אין להם פדיון היינו מדרבנן יעו"ש היטיב וכ"כ שם בתוס' ק' ב' ד"ה וכלי שרת וכו' יעו"ש היטיב אמנם רבינו ס"ל דמדאורייתא אין להם פדיון והיינו משום הא דהכריחו התוס' דאינן נפדין רק מדרבנן מהא דאסיק הש"ס שם דהא דאין נפדין משום דאינם שכיחין יעו"ש והיינו למ"ד טהורין נפדין ג"כ אמנם לפי מה שפסק רבינו לעיל הלכה ה' דטהורין אינם נפדין א"כ הדבר כפשוטו גבי לבונה ועצים משום דאינם אוכלים גמורים כטהורים דמי וכמו דמבואר שם בש"ס א"כ לפי זה י"ל דלכו"ע עצים ג"כ מקבלי טומאה ודו"ק היטיב בזה (מ"מ יש לעיין בזה). ועיין מרן שמשמע מדבריו דרבינו ס"ל דעצים ולבונה אינם מקבלין טומאה רק מדרבנן יעו"ש ועיין לקמן פי"ח מהל' פסולי המוקדשין הכ"ד יעו"ש היטיב דמבואר שם ממרן דס"ל דמקבלים טומאה מדאורייתא יעו"ש היטיב וכן מצאתי להתוס' יו"ט בזבחים פ"ד מ"ה שתמה עליו בזה יעו"ש ועיי"ש מש"כ הלח"מ בזה ומש"כ המל"מ יעו"ש היטיב ובמקו"א יבואר עוד אי"ה מזה.

## הלכה ט

**המתוק והמעושן וכו'**. ונראה מדברי רבינו שמפרש לסטיו דשם היינו שנתחמם בשמש וכמו שפי' שם בפי' המשניות וקושיית הש"ס שם במנחות פ"ז א' היינו מאלסטיון אמבושל ומשני חוליא דשימשא לא מאיס והיינו אלסטיון וחוליא דפירא מאיס היינו שנתבשלו עד שנתן בו טעם בישול אמנם לפי"ז לא יתכן גירסא חוליא דפירא אמנם רש"י פי' שם חוליא דשימשא היינו שנמתקו ע"י השמש וחוליא דפירא היינו שנמתקו מחמת עצמן יעו"ש היטיב וראיתי בערוך שפי' כרבינו במלת האלסטיון יעו"ש היטיב.

**וכן יין וכו'**. ב"ב צ"ז ב' יעו"ש וכ"ה בתוספתא פ"ט דמנחות יעו"ש.

**שלא שהה וכו'**. כן הוא בתוספתא שם ועיין תוס' מנחות פ"ז א' ד"ה מתוק וכו' יעו"ש ועיין סנהדרין ע' א' יעו"ש.

**ויין הדליות וכו'**. כ"ז במנחות פ"ו ב' והנה שם במנחות לא נזכר בהדיא דאם הביא כשר רק איתא שם אין מביאין מן הדליות אלא מן הרגליות ומן הכרמים העבודין ולא נזכר שם כלל אי הביא בדיעבד בין להכשר בין לפסול ועיין בתוספתא דמנחות פ"ט וז"ל אין מביאין לא מן הכדמת ולא מן הדלית וכו' יעו"ש ולא ידעתי מהו הכדמת. ודע דאיתא שם פ"ז א' תנא כרמים העבודין פעמים בשנה. ויש לעיין למה לא הביא רבינו זה. שוב ראיתי שהביא זה לקמן פ"ז ה"ו יעו"ש. והנה הלח"מ תמה למה לא הביא הא דהכושי והבודק המוזכר בב"ב שם (וכ"ה בתוספתא שם במנחות פ"ט) יעו"ש היטיב ואולי י"ל דרבינו ס"ל דהא דבעא מיניה רב כהנא חמוה דרב משרשיא מרבא חמר חיוורין מהו א"ל אל תרא יין כי יתאדם. וחמר חוורין היינו הבודק דלעיל כמו שפירשב"ם שם ופשוט ליה להתירא דהאדום הוא גריעותא (ועיין תוס' פסחים ק"ח ב' ד"ה אל תרא וכו' וכבר דברתי על התוס' בפי' להגדה דפסח יעו"ש) ולכן אין שינוי מראה פוסל אפילו לכתחלה וצ"ע בזה. ועיין מש"כ לקמן פ"ז ה"ז יעו"ש מזה. וע"ע מה שהקשה אמאי לא הביא הא דקוסס מזוג ושל שמרים ושריחו רע דאם הביא אפילו בדיעבד פסול יעו"ש היטיב ועיין בהל' שבת פכ"ט ויתיישב קצת. וצ"ע בזה.

## הלכה י

**פסול לגבי וכו'**. ב"ב צ"ז ב' סוכה מ"ח ב' ועיין בירושלמי שם יעו"ש היטיב.

**מפני שנשתנה וכו'**. בכורות י"ז א'.

## הלכה יא

**מפני שהתליע וכו'**. מנחות פ"ה ב' ותוספתא פ"ט דמנחות יעו"ש.

**התליע רוב וכו'**. שם במנחות בעי ר' ירמיה ברוב חטה או ברוב סאה תיקו ופירש"י וז"ל ברוב חטה שאינה פסולה עד שיתליע רוב כל חטה עכ"ל מבואר מזה דה"פ דמי בעינן שיתליע דווקא רוב כל חטה אבל אם לא התליע רוב כל חטה אע"ג דהתליע רוב סאה או כל הסאה כשרה או דלמא כל שהתליע רוב סאה אע"ג דהחטים בעצמן לא התליע רובן מ"מ פסולה אולם מרבינו מבואר דמפרש איפכא מי בעינן דווקא רוב חטים שבסאה יהיו מתולעות אבל אם חטה אחת התליע אפילו כולה כשרה או דילמא כל שהתליע רוב חטה אחת ה"ז פסול והוי איבעיא דלא נפשטה ועיין מרן שכ"כ גם הוא אבל מהתימה שלא הזכיר שרש"י ז"ל פי' כן בהדיא כהפי' קמא שכתב מרן יעו"ש.

**וכל סולת וכו'**. מבואר ממרן שבהתחלת הלכה י"ב.

**מכניס הגזבר וכו'**. שם במנחות פ"ה א' ובתוספתא פ"ט שם: **בבית השלחים וכו'**. שם במשנה: **שלא נרה וכו'**. י"ל דמכ"ש מהך דלעיל נפקא לי' דבדיעבד כשר ועיין מרן.

## הלכה יג

**או עדיין וכו'**. עיין מנחות ס"ט א' ועיין בלח"מ כאן יעו"ש היטיב.

## הלכה יד

**שמן של וכו'**. מנחות פ"ה ב' ותוספתא פ"ט: **או שמן וכו'**. שם פ"ו א' ותוספתא שם: **שנטעו בבית וכו'**. שם פ"ה ב'.

**שלא בשלו וכו'**. שם פ"ה ב' ופ"ו א' וגורס במשנה אין מביאין שמן אנפקינן ואם הביא כשר עיי"ש בתוס' פ"ו א' ד"ה ואם הביא וכו' וי"ג שם ואם הביא פסול ופריך מהך דתניא ואם הביא פסול מפני שהוא שרף דמשמע דאינו שמן כלל ואיך חשבו המשנה בכלל השמנים הפסולים יעו"ש בתוס' ורש"י וזה שלא כדברי מרן שכתב והתניא ואם הביא כשר וכו' יעו"ש היטיב ובאמת כ"ה בתוספתא פ"ט שם כגי' התוס' ורש"י יעו"ש (ועיין בצאן קדשים שג' כמרן וגורס תניא אם הביא פסול וכו' והתניא אם הביא כשר וכו' יעו"ש היטיב ודבריו אינם מוכרחים יעו"ש.

## הלכה טו

**כשרים מארץ וכו'**. מנחות פ"ג ב' ושם בתוספתא פ"ט ועיין מש"כ מרן ולח"מ פ"ח מהל' תמידין ומוספין ה"ב ומשם בארה אי"ה ורק באתי להעיר מש"כ התוס' שם בד"ה מתניתין וכו' דכל מקום שנאמר אינן באין אפילו בדיעבד משמע יעו"ש היטיב ומדברי רבינו לא משמע כן דהא לעיל הלכה ט' פסק ביין הדליות דכשר בדיעבד אם לא שנחלק בין לשון אין באין דמשמע אפילו בדיעבד נמי ובין לשון אין מביאין דמשמע לכתחלה דווקא אבל מהלח"מ מבואר שם דאין דעתו כן יעו"ש היטיב וא"כ לכאורה ראיה מכרחת דרבינו לא ס"ל הא דתוס' ושם יבואר אי"ה בזה.

# פרק ז

## הלכה א

**לא יביא וכו'**. לא ידעתי אמאי כתב היה חייב הא בנדבה ג"כ כן דינו שיביא מן המובחר עיין יומא ל"ד ב' ושם ע' ב' מגילה כ"ח א' ועיין ב"ק ע"ז ב' וע"ע כריתות י' ב' ובתוס' ד"ה מכלל וכו' וזבחים מ"ח א' תוס' ד"ה וחטאת וכו' ומנחות ק"ז ב' תוס' ד"ה כבש וכו' יעו"ש היטיב.

## הלכה ב

**ומביאין כבשים וכו'**. עיין מנחות פ"ז א' וכגי' התוס' בד"ה שגובהן וכו' וכן הוא בתוספתא פ"ט שם.

**מחברון**. כ"ה שם במנחות ובתמורה י"ד ב' סוטה ל"ד ובתוספתא שם הגירסא כבשים ממדבר יעו"ש היטיב.

**עגלים וכו' וגוזלות וכו'**. שם ושם ועיין ברכות מ"ד א'.

**ומביאין יין וכו'**. שם במנחות פ"ו ב' הגירסא קדוחים ועטולין יעו"ש ובמשניות הגירסא קרותים והטולין יעו"ש ושם איתא עוד שניה להן בית רימה ובית לבן בהר וכפר סגנה בבקעה יעו"ש היטיב.

**וסולת ממכמש וכו'**. שם במנחות פ"ג ב' הגירסא מכניס וזחטא ובמשניות הגירסא מכמס ומזוניחה ושם איתא ושנייה להם עפריים בבקעה (ובמשניות הגירסא חפריים) ועיי"ש פ"ה א' יעו"ש.

**ומביאין שמן וכו'**. שם במנחות פ"ה ב' ושם איתא אבא שאול אומר שניה לה רגב בעבר הירדן.

## הלכה ג

**העצים החדשים וכו'**. לאפוקי עצי סתירה דלא עיין בפ"ו ה"ב יעו"ש היטיב.

**משום יישוב וכו'**. דע כי במס' תמיד פ"ב כ"ט א' ב' שם איתא כל הסוגיא מזה הענין. ולהבינך בקצרה דעת המפרש לשם אעיר בקצרה. הנה בתוספתא פ"ט דמנחות איתא וז"ל כל העצים כשרים לגבי מזבח חוץ משל זית וגפן ר' אליעזר מוסיף חמשה עצים פסולים אף של שקמה ושל חרוב ושל דקל ושל מים (ט"ס וצ"ל מייש כדאיתא בש"ס שם ועיין מדרש רבה פרשת ויצא בענין הדודאים. והמפרש לא הרגיש בזה) ושל אלון ושל סתירה מ"מ הרי אלו פסולין (בש"ס ליתא להאי של סתירה וכ"נ דקאמר מתחלה חמשה וחשיב אח"כ ששה. אי נמי י"ל דה"ק ושל סתירה לכו"ע פסול ור"א מוסיף אלו חמשה ושוב חזר לדברי הת"ק ואמר ושל סתירה מ"מ וכו' ודו"ק) אבל באלו רגילין במדבריות של תאנה (ט"ס וצ"ל במורביות של וכו' וכ"כ המפרש אי נמי י"ל ה"ק ברעות של תאנה שהם מדבריות דבגמרא קאמר שהם תאני חיוורתא והם גדלים ביערים עיין תוס' ר"ה ט"ו ב' ד"ה בנות שוח וכו' שבועות י"ב ב' ד"ה כבנות שוח וכו' וע"ז י"ד א' ד"ה בנות שוח וכו' יעו"ש היטיב ודו"ק וע"ע בפי' משניות לרבינו יעו"ש היטיב) ושל שמן ושל אגוז עכ"ל אמנם בתו"כ ויקרא פ"ו פרשה ד' איתא וז"ל על העצים אשר על האש עצים נתונים (ובש"ס הגירסא נתוכים) להיות אש וכי כל העצים כשרים למערכה

הן כל העצים כשרים למערכה חוץ משל זית ושל גפן אבל באלו רגילים במוריות של תאנה ושל אגוז ושל עץ שמן ר"א מוסיף אף של חרוב ושל דקל ושל שקמה ושל מייש ושל אלון עכ"ל ולכאורה משמע דר"א מוסיף אף אלו להתיר כמו בשל תאנה ושל אגוז ושל שמן. וכתב המפרש דעיקר הגי' היא כמו דאיתא בתוספתא דר"א מוסיף לחומרא דאף אלו חמשה פסולין ומפרש שם בש"ס דמ"ט דפסול זית וגפן וקאמר רב פפא משום דיש בהם קשרים והם לחים ואינם נשרפים יפה אבל שאר דברים אין בהם קשרים ורב אחא בר יעקב מוסיף דיש עוד טעם לפסול לבד טעם הקשרים והוא משום ישוב א"י וקמקשה התם הש"ס מהא דר"א מוסיף אלו לחומרא ות"ק מורה בהם להתירא ובשלמא למ"ד משום קשר א"כ בהני מיקל ת"ק כיון דקשרים שלהם אינם אלא מאבראי ור"א פוסל אף בכה"ג אלא למ"ד משום ישוב א"י נמי פסול א"כ מ"ט דת"ק דמכשיר בדקל הא האי נמי משום ישוב א"י (דדקל נמי משבעת המינים שנשתבחה בהן א"י) בשלמא בתאנה ניחא דיש דלא עבדי פירי הא מדקלים קשה ומשני דמיירי מדקלים דלית בהו פירי. כ"ה תורף הסוגייא לפי' המפרש וסיים וכתב וז"ל וכמו שברייתא שנוייה בתו"כ אין אדם יכול ליישב עכ"ל ור"ל כגי' התו"כ (וכ"ה גירסת הש"ס שלנו) דר"א פליג וס"ל דבאלו היו רגילין וס"ל לקולא אין אדם יכול ליישב זה.

**והנה** באמת לכאורה קשה על המפרש דהא אף אם נימא דר"א לקולא פליג וס"ל דבאלו ג"כ רגילין הא יכולין לפרש הכי דת"ק ס"ל כיון דקטרי מבראי אסורות ור"א ס"ל כיון דלא קטרי מגואי שרי ולית לן בה אלא למ"ד משום ישוב א"י א"כ קשה לר"א למה מיקל בשל דקל וכ"כ באמת המל"מ וז"ל והנה אף לגי' המפרש דגריס קטרי יכולים אנו לומר דר"א קאי על דברי ת"ק דאמר באלו היו רגילין ואתי איהו והוסיף אף החרוב ובהא פליגי דלת"ק לא היו מביאים הני דר"א משום דאע"ג דלא קטרי מגוואי כיון דקטרי מבראי לא מייתינן ור"א ס"ל דכיון דלא קטרי מגוואי אף דקטרי מבראי מייתינן עכ"ל והוא באמת לכאורה תשובה נצחת. אבל כד דייקת שפיר לק"מ דמאי קושיא על דר' אחא בר יעקב דילמא באמת ר"א לית ליה טעמא דמשום ישוב א"י ולא קאמר טעמא רק את"ק אבל ר"א ס"ל הטעם משום קטרי. ואי דהקושיא היא על ת"ק גופיה למה קאמר דגפן וזית פסול ולא קחשיב דקל א"כ זה הקושיא הו"ל להקשות על המשנה גופה למה לא חשיב דקל ולמה ליה להש"ס לאתויי כלל הברייתא והמחלוקת בין ר"א לרבנן. ובשלמא לפי' המפרש ניחא דמייתי ראיה דלא נימא דת"ק תנא ושייר אף של דקל פסול להכי מייתי הברייתא מדהוסיף ר"א זה ש"מ לת"ק כשר וא"כ קשה למ"ד משום ישוב א"י אבל אי נימא דר"א מיקל והת"ק ס"ל דדקל נמי פסול א"כ מאי מייתי מהברייתא וכנ"ל ולענ"ד

זה ברור בעזר ה'.

**אמנם** הקרבן אהרן ובעל באר שבע שניהם לדבר אחד נתכוונו להעמיד הגי' כמו שהוא בתו"כ דר"א לקולא פליג וס"ל דאף באלו החמשה היו רגילין וגרסי ברב פפא הטעם דזית וגפן פסולות משום דקטמי שממהרים להיות אפר ומפרש דלמ"ד משום דקטמי ניחא דת"ק ס"ל כיון דקטמי מאבראי היינו שהקליפה שלהם ממהר להיות אפר אע"ג דלא קטמי מגוואי אסור ור"א ס"ל כיון דלא קטמי מגוואי אע"ג דקטמי מאבראי לית לן בה אבל למ"ד משום יישוב א"י וכי דקל לית ביה משום ישוב א"י יעו"ש היטיב והובא במל"מ יעו"ש היטיב והנה הגי' זו הובא בילקוט ויקרא רמז תמ"ד יעו"ש היטיב דגרס דקטמי במקום דקטרי יעו"ש היטיב (ויש שם ט"ס בילקוט וחסר שם וכצ"ל דלא קטמי ואזלי מיקטם מתוכו וכי כל העצים כשרים למערכה הן כל העצים כשרים חוץ מן זית וגפן אבל באלו היו רגילין במרביות של תאנה ושל אגוז ועץ שמן ר"א מוסיף אף של מייש וכו' כצ"ל).

**אך** לא ידעתי מה הועילו בזה מחמת קושיות שכתבתי לעיל ואי לא חיישי להנך קושיות א"כ יכולים לפרש כן לפי הגי' דקטרי ולמה להו לחדושי גירסא חדתא בש"ס לדעתייהו (ר"ל מאחר שלא הביאו הילקוט) וזה כוונת המל"מ שהקשה עליהם יעו"ש. והנה אי לא מסתפינא אמינא לחדש שיטה ופי' אחר. והוא דהא דזית וגפן פסולים הטעם פשוט כי מהם עצמם קרבים לגבי המזבח יין ושמן וכל עיקר השקלא וטריא לפרושי אמאי היו רגילים בתאנה ואגוז ועץ שמן ולא בשאר עצים כמו רמון וארז (ולכן בגמרא בפיסקא נרשם שם כך חוץ משל זית וגפן וכו' הני מ"ט וכו' ותיבת וכו' מורה דקאי הש"ס לפרושי הא דלקמיה על באלו היו רגילין וכו' וקמפרש רב פפא משום דשאר עצים קטרי (או קטמי) משא"כ הנך ור"א מוסיף להתיר אף באלו אבל ברמון וארז וכה"ג מודה דלא היו רגילין וע"כ מוכרח ר"א להודות לחד מהנך טעמי ופריך שפיר בשלמא לר"פ פליגי דת"ק ס"ל כיון דקטרי מאבראי (או דקטמי מבראי) אפילו דמגוואי לא קטרי מ"מ לא מייתי ולר"א לא חיישי להא דבראי כיון דבגוואי ליכא קטרי אבל לרב אחא בר יעקב דס"ל הטעם משום יישוב א"י א"כ אמאי מיקל בשל דקל וכי לית ביה משום ישוב א"י וע"כ מוכרח להודות להך טעמא דאל"כ למה ס"ל דהיו רגילים באלו דווקא ואין לומר דס"ל הטעם משום דקטרי או דקטמי ולא ס"ל משום ישוב א"י דזה דוחק דא"כ ל"ל לחדושי טעמא אחרינא לת"ק והו"ל לומר הטעם דכו"ע מודו בה (ולפ"ז באמת יש ליישב ג"כ קושיא שהקשיתי לעיל לפי' הקרבן אהרן והבאר שבע שפי' דר"א לקולא וי"ל דהקושיא היא אליבא דר"א דמיקל בדקל וע"כ לא ס"ל דטעמא משום יישוב א"י וא"כ על כרחך

ת"ק לא ס"ל נמי הך טעמא וכנ"ל אבל יקשה קושיא השניה דהו"ל להקשות את"ק גופיה אמאי לא חשיב דקל לפסולא וכמש"כ למעלה וזה הפי' מרווח יותר בלישנא דש"ס והבן היטיב.

**והנה** מצאתי ראיתי בתוס' חדשים שהביא להך טעמא שהבאתי לפסול בגפן וזית בשם המדרש רבה ויקרא. ובאמת כן הוא שם בפ"ז ונהניתי כי כוונתי לדעת רז"ל בעזר ה'. אך פי' זה שכתבתי יתכן לגי' הש"ס אמנם בילקוט הגי' הני מ"ט לא ועל כרחך קאי אגפן וזית ויש לעיין בזה הרבה. ומעתה נבא לדברי רבינו. משכ"כ **ולא היו מביאין משל זית ולא משל גפן משום יישוב א"י**. והנה מדכתב הטעם משום יישוב א"י א"כ של דקל נמי פסול בדעביד פירי והא דלא כתב כן י"ל משום דזית וגפן בכל ענין אסור אפילו בדלית להו פירי משום דס"ל נמי הטעם משום קטרי או משום קטמי וכמש"כ המפרש רק הא דהביא הטעם משום ישוב א"י כי היכי דנלמד מזה דמתאנה ודקל בדאית בה פירי אסור ג"כ כן היה נראה לכאורה אמנם הלח"מ כתב דזה אינו דא"כ הו"ל להזכיר ג"כ הטעם דקטרי ולמה לא הזכיר טעמא דקטרי. וכתב דבשלמא במשנה אתי שפיר דלא חשיב דקל משום דמילתא דפסיקא נקט זית וגפן אסור בכל גוונא אפילו בדלא עביד פירי יעו"ש.

**והנה** המל"מ עמד ג"כ על דברי רבינו וביאר זה בשני פנים. הפן הראשון. דר"א לחומרא פליג וס"ל דאף אלו פסולים מטעם קטרי או קטמי ולא נחלקו רק בדברי ת"ק דרב פפא ס"ל כי טעם דת"ק נמי משום קטרי וקטמי ולא פסיל רק בקטרי מגוואי ולא מבראי ור"א ס"ל דמבראי נמי פסולים. ורב אחא בר יעקב ס"ל דאם היו הת"ק חושש לקטרי או לקטמי לא היה מחלק בין גוואי לבראי ורק דת"ק ס"ל דהטעם משום יישוב א"י ולכן כשרים בכל הני דפוסל ר"א ומקשה הש"ס את"ק דמ"ט מכשיר בשל דקל ומסיק דמיירי דלא עביד פירא. והפן השני דר"א לקולא פליג. והנה בטעם פסול גפן וזית נחלקו אי מטעם קטרי וקטמי וס"ל לר"פ דבאית ביה קטרי מגוואי פסולים מן הדין ובדלית בה קטרי רק מבראי כשרים מן הדין ומ"מ אין רגילין להביא מהם והטעם דנחלקו באית ביה מבראי ולא מגוואי דלת"ק אין מביאין ולר"א מביאין ורב אחא בר יעקב ס"ל דעיקר הפסול מן הדין מטעם ישוב א"י ובחרוב ושקמה ואינך דלית ביה משום ישוב א"י כשרים מדינא ומ"מ אין מביאין משום קטרי ור"א ס"ל כיון דמן הדין כשרים אף בקטרי מגוואי לכן בהנך דהקטרי מבראי אף לכתחלה מביאין יעו"ש היטיב. והנה בדבריו הקדושים הונח לנו מה שהקשה הלח"מ וכתב וז"ל עוד יש להקשות לדברי רבינו ז"ל מה שהקשה המפרש לסתור פי' זה דאדפריך בגמרא למ"ד משום ישוב א"י מדקל דהיכי קאמר ת"ק דמותר ליפרוך ליה מר"א דמוסיף לאיסור של אלון וכו' דמאי טעמא הא בהנהו ליכא

ישוב א"י ואולי י"ל לדעת רבינו ז"ל דהנהו נמי כיון דצריכים לא"י איכא בהו קצת יישוב א"י עכ"ל וזה נגד דעת המפרש שכתב בהדיא דכל דאינו משבעת המינים אין בהו משום יישוב א"י וכמו שהובא במל"מ ועיי"ש והנה יש ליישב קצת דבהא פליגי ר"א ורבנן ר"א ס"ל בהנך נמי אית בהו משום יישוב א"י ות"ק ס"ל דבהנך לית בהו משום יישוב א"י וכ"מ קצת לשון הש"ס דקאמר דקל מי לית ביה משום יישוב א"י ר"ל אבל בהנך י"ל דפליגי בהכי ת"ק ור"א. אולם לדברי המל"מ א"צ לכל זה והנה בפן הראשון י"ל דר"א וודאי ס"ל הטעם משום דקטרי וקטמי ורק רבנן לא ס"ל רק הטעם דיישוב א"י. ולפן השני י"ל דר"א מיקל וס"ל רק הטעם משום יישוב א"י ורבנן ס"ל דטעם דקטרי וקטמי אינה לפסול רק לענין לכתחלה לא יביא. והבן.

**אמנם** יש לעיין לפי' המל"מ דכל עיקר הפסול הוא משום ישוב א"י והיינו על כרחך דווקא בזתים וגפנים דיש בהן פירי א"כ ה"ה דקל ותאנה דאית בהו פירי נמי אסורים ולמה לא כתב דקלים נמי דאית בהו פירי ובשלמא בתאנה דאם אין בה פירי לכתחלה מייתינן לה לכן לא הביאה אמנם דקל דדמי ממש לזתים וגפנים למה השמיטה ומש"כ הלח"מ דהזכיר המינים החשובים שבז' המינים וה"ה לאינך יעו"ש תמוה הוא אדרבה הו"ל להזכיר מינים שאינם חשובים והוי כ"ש אינך משא"כ עכשו דהזכיר המינים החשובים וא"כ לא ידעינן לאינך. ואי לא מסתפינא אמינא כי רבינו מפרש כאן כהפי' חדש שכתבתי לעיל דטעם פסול הגפן והזית משום שקרבין לגבי המזבח וכאן צריך להג"ה קטנה וכצ"ל ומשום יישוב א"י באלו היו רגילין במורביות של תאנה וכו' וה"ק דזית וגפן פסולות הם. ומפני ישוב א"י לא הותר רק תאנה של חרשים ולא של יישוב ולפ"ז ה"ה דקלים של יישוב אסורות וס"ל לרבינו נמי הטעם דקטרי או קטמי ולכן לא הותר כ"א מורביות של תאנה ושל אגוז ושל שמן וכנ"ל. כן נראה לענ"ד בזה והבוחר יבחר.

**אמנם** נ"ל כי אין וודאו של התוספתא דמבואר שם כי ר"א לחומרא אינו כדאי להתבטל מפני ספיקו של גי' התו"כ ודו"ק היטיב.

**במורביות של וכו'**. עיין מפרש שם כ"ט א' וז"ל מורביות הם חריות וענפים והם נוחים יותר להשרף מטעם שאין בהם כ"כ קשרים כמו בזקנים או שאינם מעלין עשן כ"כ יעו"ש היטיב ועיין תוס' יו"ט פ"ג דשביעית מ"ה ובמל"מ כאן.

**עץ שמן וכו'**. המפרש כתב לפרש עץ שמן שדולקים כמו נר אמנם עיין ברע"ב שכתב שהוא עץ הגדל עליו שמן אפרסמון וע"ע שם מש"כ בזה וע"ע בסוכה מ' ב' ובב"ק ק"א ב' יעו"ש היטיב.

**אמה וכו'. גדיש וכו'.** ט"ס וצ"ל כמחק גודש של סאה. ועיין זבחים ס"ב ב' והטעם דבעינן שלא יהיו יוצאים ממקום המערכה כלום כדאיתא התם ובתו"כ ויקרא פ"ו פרשה ד' יעו"ש לפי שמקום המערכה של מזבח הנחשת שעשה משה היה אמה על אמה (ועיין במש"כ בפ"ב מהל' בית הבחירה הי"ז) וא"כ לדורות שהיה מקום המערכה כ"ד על כ"ד מנלן דהגיזרים היו אמה על אמה ואולי אפ"ל על פי מאי דאיתא בתו"כ שם וז"ל יכול המתנדב עולה יהא מביא עצים ואישיה עמה ת"ל על העצים אשר על האש אשר על המזבח מה המזבח משל ציבור אף אש ועצים משל ציבור דברי ר"א בר' שמעון ר"א אומר מה מזבח שלא נשתמש בו הדיוט אף עצים ואש שלא נשתמש בהן הדיוט ד"א על העצים אשר על האש אשר על המזבח שלא יהיו הגיזרין יוצאין חוץ למערכה עכ"ל ממילא ללשונות הראשונים אין הטעם משום שלא יצא חוץ למערכה והנה אנן קי"ל כלשונות הראשונים כמבואר במנחות כ"ב א' וכמו שנתבאר למעלה פ"ה הי"ג ופ"ו ה"ב ממילא לית הלכתא דבעינן שלא יהיה יוצא חוץ ממקום המערכה והא דעשה מרע"ה אמה אורכן ואמה רוחבן לא מטעם זה עשה אלא מטעמא אחרינא וזהו טעם ר' ירמיה שהצריך לאמה גדומה (לרש"י ז"ל) או אמה גרומה (להתוס' ז"ל) יעו"ש היטיב אבל לפ"ז יש לעיין למה לא כתב דבעינן אמה גדומה או אמה גרומה ואולי לפי שלא הוכרע בש"ס כמאן הלכתא כר' ירמיה או כרב יוסף לכן לא דבר מזה כלל אולם לדורות פסק להחמיר דבעינן שיהא אמה על אמה ויש לעיין בזה. ואולי כוונת רבינו כי כמו שעשה משה כן היו עושין לדורות שלאחריו כל זמן שמזבח הנחשת היה עומד. ומינה ה"ה בבית עולמים לא היו הגיזרין גדולים יותר ממקום המערכה וצ"ע בזה. אמנם עיין ירושלמי שקלים פ"ו ה"ד שם הוא מקור נאמן לדברי רבינו ולדעת הראב"ד לקמן פ"ב מהל' תמידין ומוספין ה"ז בפשיטות ניחא ועיין לעיל פ"ב מהל' בית הבחירה ה"ח והי"ז יעו"ש היטיב.

## הלכה ד

**היו עושין וכו'**. בלשון המשנה מנחות פ"ה א' מבואר דזה היה בסולת. ונסכים לא הוזכר שם דוק שמה ותשכח וכ"מ שם בכל הסוגייא והא דנסכים אין מבואר שם כלל עד פ"ו ב' ולכן דברי רבינו צל"ע ולא ידעתי להם מקום. וה' יאיר עיני.

**נר חצי וכו'**. לדעת רש"י ז"ל שם פ"ה ב' דבשנה ראשונה נרה כולה וזורע חצייה ובשנה השניה זורע מחצית שלא זרע ונר החצי שזרע בראשונה וכן חוזר חלילה. וי"ל שכן היא דעת רבינו ומש"כ נר חצי השדה בשנה ראשונה ר"ל שחצי השדה מניח ניר וזורע חצי האחר אבל באמת נר בשנה ראשונה כל השדה וכדעת רש"י ז"ל אבל מרן כתב וז"ל ופי' רבינו בה מבואר ורש"י פי' בע"א עכ"ל נראה מזה שהבין שדעתו של רבינו דבשנה

הראשונה לא היה נר רק אותה החצי שזרע ומניח חצייה האחר בור לגמרי. ולפענ"ד דדברי רבינו מבוארים כרש"י דנר כולה וזרע חצייה. וראיתי להלח"מ שכתב וז"ל ובפי' נר חציה וזורע חציה כתב רש"י ז"ל שנרה כולה בשנה אחת ובשניה נר חציה וזורע חציה אבל רבינו ז"ל אינו נראה שמפרש כן אלא בראשונה נר חציה וזורע חציה עכ"ל ובהיות כן י"ל שמרן ג"כ הבין כן מדעת רש"י שבשנה הראשונה היה נרה כולה ומניחה בורה. אבל יש לתמוה עליהם. הן אמת שבמשנה כתב שם רש"י וז"ל נרה שנה ראשונה ומניחה בורה עכ"ל אבל שם ב' בברייתא כתב וז"ל ניר חציה וזורע חציה כגון שנירה כולה בשנה ראשונה וזורע חציה ובשנייה ניר חציה וזורע חצייה עכ"ל א"כ גם דעת רש"י כרבינו. (ובפי' ההלכה מש"כ הלח"מ היטיב אשר דבר ויש ט"ס ברש"י ד"ה הא לא קשיא וכו' וכצ"ל שם אבל מתניתין אם היתה עבודה לא ידענא וכו' וא"כ דבריו מוסכמים עם מש"כ הלח"מ יעו"ש ודו"ק) ודע כי בפי' המשניות לרבינו כתב וז"ל וניר הוא ההפוך שמהפכין הארץ ומניחין אותה שנה ראשונה ובשנייה מהפכין אותה פעם שנייה וזורעין אותה עכ"ל והנה במשנתינו גם הוא לא הזכיר שהיו זורעין מחציתה בשנה ראשונה וכמש"כ רש"י ז"ל במשנה. ואולי לפי שלא נזכר במשנה זריעה בשנה הראשונה לכן גם הם לא זכרוהו.

**אבל** מה שיש לעיין לכאורה הא אסיקנא בש"ס דא"צ להפוך את הקרקע בשנה השנייה רק הוא זורעה במקום שהיפך בשנה הראשונה על סמך ההיפוך הראשון ולמה כתב רבינו בפי' המשניות שבשנייה מהפך עוד פעם. והרע"ב כתב וז"ל בגמרא מסיק דשנה ראשונה הוא נר כולה וזורע חצייה ומניח חציה ניר וכן בשנייה חורש כולה וזורע החצי שלא זרע אשתקד עכ"ל והנה תיקן במה שכתב דבשנה הראשונה זורע חציה אמנם במש"כ דבשנייה חורש כולה לכאורה הוא נגד מסקנת הש"ס. לכן נ"ל שהם לא פי' כרש"י ז"ל שפי' דמסקנת הש"ס דא"צ לחרוש פעם שניה מקום שזורע בשנייה והם ז"ל פי' איפכא דמסקנת הש"ס דצריך בשנייה לחרוש כל השדה כולה וס"ל כיון דהברייתא נקטה חד לישנא ניר חצייה וזורע חציה בשתי השנים אלמא כמו בשנה הראשונה חורש כולה וזורע חצייה ה"נ בשנה השנייה. אמנם כאן מדלא כתב רבינו שצריך לחרוש כולה בשנה שנייה ונראה שחזר בו וס"ל כפירש"י ותמיה בעיני על מפרשי ונו"כ הרע"ב שלא הרגישו בזה ולא העירו כלום בזה.

**ומש"כ קודם לפסח שבעים יום**. עיין בתוס' שם ד"ה וזורע וכו' שכתבו דהיינו דווקא בשעורים אבל בחטים לא משיך זמן זריעה כולי האי יעו"ש וא"כ דווקא בעומר הדין כן ולא בסולת של מנחות אמנם בתוס' ב"מ ק"ו ב' ד"ה וקיימא וכו' כתבו דקרקע חשובה

שזורעין בה לצורך העומר נמשך שם ימי הזרע יותר יעו"ש א"כ י"ל ה"ה בשדות הנזרעים חטים לצורך מנחות ג"כ חשובות הנה ונמשך שם זמן הזרע יותר עוד כתב שם וז"ל א"נ דבתחלת שבט של חמה הוא דקיימא כימה להדי ריישייהו ואין תחלת שבט של חמה מתחיל ברוב שנים יותר משבעים יום לפני הפסח עכ"ל א"כ משמע לכאורה דבכל זריעות עד שבעים יום הוא. אבל יש לעיין הא מסיק שם הש"ס לא קשיא הא דקבלה מיניה בחרפי הא דקבלה מיניה באפלי יעו"ש והנה אפלי הוא שעורים וחרפי הוא חטים יעו"ש ברש"י ובר"ן בחי' יעו"ש היטיב וע"ע בטור ושו"ע חו"מ סי' שכ"ב סעיף ב' והוא דעת רבינו בהל' שכירות פ"ח דתלוי במנהג המקום לזריעה יעו"ש היטיב ועיין בלח"מ כאן וע"ע תוס' מנחות פ"ה א' ד"ה אין מביאין וכו'.

**ואם לא וכו'**. שם בברייתא פ"ה א' ובתוספתא שם פ"ט. וי"ל דרבינו קאי על השנה השנייה שבשנייה חורש ושונה א"נ קאי ג"כ על השנה הראשונה דזורע חצייה הוא חורש ושונה ואח"כ זורע חצייה עיין בלח"מ יעו"ש היטיב.

**וברור החטים וכו'**. שם פ"ה א' וקוצר ומעמר ודש וזורה וברור וטוחן ומרקיד עכ"ל וכ"ה בתוספתא שם.

**ואח"כ שף וכו'**. מנחות ע"ו א' יעו"ש ובתוספתא שם פ"ח יעו"ש ופסק כת"ק דר' יוסי יעו"ש ועיין פסחים ל"ז א'.

## הלכה ה

**שף אחת וכו'**. שם ברייתא.

**וחושב ההובאה וכו'**. שם בעיא דר' ירמיה ולא איפשיטא והולכין להחמיר וכעין זה בפ"ט מהל' איסורי ביאה הל"ז ועיין ב"ק קי"ט ב' ועיין תוס' מנחות ס"ב א' ד"ה כדי וכו' יעו"ש. ובסוכה ל"ז ב' תוס' ד"ה כדי וכו'.

**ואח"כ טוחן וכו'**. שם ע"ו ב' ובתוספתא פ"ח יעו"ש.

## הלכה ו

**מביא ענבים וכו'**. מנחות פ"ו ב' ושם פ"ז א' ועיין תוספתא פ"ט.

**וכונסין אותו וכו'**. שם במשנה איתא ולא כונסין אותו בחצבין גדולים אלא בחביות קטנות. ובש"ס שם פ"ז א' איתא תנא חביות כדיות לודיות ובינונית עכ"ל ומבואר שם דבבינונית היו כונסין אותו וכן הוא בתוספתא שם פ"ט איתא וז"ל לא היו בוצרין ענבים וכורמין אותם אלא בוצרין אותן ודורכין אותן מיד ולא היו כונסין אותן לא בחצבין גדולים ולא בחביות קטנות אלא בכדידות בינונית עכ"ל והנה מש"כ רבינו ודורך כוונתו שתיכף כשבוצרין היו דורכין אותו וכמו שמבואר בתוספתא דלא היו כורמין אותו. אמנם מש"כ

וכונסין אותו בחביות קטנות לכאורה צ"ע שהוא נגד הש"ס והתוספתא. ואולי רבינו מפרש שמאי דאיתא בש"ס חביות כדיות לודיות ובינונית הוא פי' על חצבין גדולים שבמשנה ולפ"ז אין כונסים רק בקטנות וכפשטא דלישנא דמתניתין וההוא דתוספתא פליגא ופסק כסתם משנתינו וכפי שנתפרש בש"ס וק"ל.

**ואין מניחין וכו'**. עיין בלח"מ.

**ואינו ממלא וכו'**. שם פ"ו ב' ובתוספתא שם פ"ט איתא וז"ל ואינו ממלא חבית על פיה אלא שתי ידות בה כדי שיהא ריחה נודף עכ"ל ורבינו לא הזכיר זה.

**אלא משלישה וכו'**. עיין מרן ז"ל מש"כ בזה והיותר נראה שגורס משלישה ומאמצעית ואזיל לשיטתו שהיו נותנין שלש שלש וכמש"כ הלח"מ יעו"ש.

## הלכה ז

**שיראה שינוי וכו'**. שם פ"ז א' יעו"ש ועיין תוספתא שם ושם איתא וז"ל כיצד בודק הגזבר קנה בידו כיון שנזרק גיר של שמרים אומר ומעבירין אותה מפניו ומביאין אחרת תחתיה והן אומרים בואו וקחו לכם פסולת המזבח עכ"ל ובאמת תמוה הוא לכאורה כי הדבור רע ליין כמו דאיתא שם בש"ס ובכריתות ו' ב' יעו"ש היטיב וצ"ל דהאי אומר היינו שהיה מקיש בקנה שהוא סימן להפסקה.

**מאחר ארבעים וכו'**. פלוגתא דרבי ורבנן שם פ"ו ב' ופ"ז א' ופסק כרבנן דלכתחלה יביא והנה שם בגמרא מסקינן טעמא דרבי משום דבעינן יין אדום ויותר משנה אחת כהה אדמימותו יעו"ש ועיין בתוספתא שם פ"ט וז"ל רבי אומר יין בן שתי שנים ובן שלש שנים שדהה מראיה או שנשתנה מראיה לא יביא ואם הביא כשר עכ"ל (ועיי"ש במפרש שהגיה ג"כ כך) והנה טעמא דרבי משום דכתיב אל תרא יין כי יתאדם וא"כ לדידן דלא ס"ל כרבי א"כ לא חיישינן למראה א"כ בפשיטות ניחא דלא הביא רבינו לעיל פ"ו ה"ט הא דיין הבורק יעו"ש בס"ק כ"ד ולפי הנ"ל ניחא בפשיטות וק"ל ומש"כ מביא מאחר ארבעים יום עיין לעיל שם ס"ק כ"ג מש"כ בזה.

**עד וכו'**. **מכמה וכו'**. עיין מרן מש"כ בזה. ואולי יצא לו כן מדאיתא במשנה מחלוקת רבי ורבנן רק ביין ישן משמע אבל במיושן כו"ע מודו דאין מביאין לכתחלה ושם פ"ז א' איתא דפליגי ביין בן שתי שנים ובתוספתא איתא בן שתי שנים או שלש שנים ולכאורה קשה דאם בן שתים לא יביא כ"ש בן שלש ואם קמ"ל לענין דיעבד א"כ לאשמעינן דבן שלש שנים בדיעבד וכ"ש בן שתים אלא ודאי קמ"ל דה"ה אפילו טובא כשר בדיעבד (עיין תוס' שבת ס' ב' ד"ה דהשתא וכו' ובעירובין ב' ב' ד"ה עד וכו' ותוס' יומא כ"ג א' ד"ה שתים וכו' וסוכה ב' ב' ד"ה עד וכו' ותוס' כתובות נ"ז א' ד"ה ב' וכו' ושם ס' א' ד"ה

ר' יהושע וכו' וב"מ ע"ט ב' ד"ה השתא וכו' ותוס' נדה ל"ז ב' ד"ה ארבעה וכו') ומדלא הזכיר בש"ס רק בן שתי שנים אלמא דבזה פליגי רבנן על רבי אבל ביותר משתי שנים גם רבנן מודו דבדיעבד כשר ולא לכתחלה. ויש לעיין עוד בזה.

**שלא יפסד וכו'**. עיין מרן ז"ל מש"כ בזה דלא עדיף מהא דלעיל פ"ו ה"ט.

## הלכה ח

**מינים בשמן וכו'**. כ"ז מבואר במנחות פ"ו א' יעו"ש ובתו"כ אמור פי"ז פרשה י"ג יעו"ש.

**זית שגרגרו וכו'**. היינו שליקט גרגירים אותם שנתבשלו היטיב בראש הזית או שעשה סימן בהמתבשלים ראשונה עד שיהיו מבושלים היטיב ואח"כ תולשן מהאילן אותם שעשה סימן בהם והשאר מניחם על האילן ולא הוי כמו מין שמן הב' שתולש הכל ביחד ושוב בורר מהן הטובים והמבושלים כמש"כ לקמן זתים שמסקן כולן בערבוביא וכו' ועיין תוס' שם ד"ה שלשה זתים וכו' מש"כ בשם הערוך יעו"ש היטיב והנה לדינא אין נפק"מ בין אי תולש המבושלים ובין אם עושה סימן בין המבושלים ובזה מתורץ קושיית הלח"מ והבן.

**ונתנו לסל וכו'**. עיי"ש במשנה ופסק כת"ק דמתניתין ודלא כר' יהודה יעו"ש.

**פעם שניה וכו'**. לכאורה נראה שהוא ט"ס וצ"ל פעם שלישית לפי סידור הלשון של רבינו.

## הלכה ט

**הראשון אין וכו'**. עיי"ש בש"ס ובתו"כ שם. ועיי"ש תוס' ע"ב בד"ה שוין למנחות וכו' וז"ל אבל למנורה אינן שוין דאין זך אלא נקי והראשון לעולם נקי ופי' הקונטרס עיקר דאי כדפרישית מרישא שמעינן הראשון למנורה והשאר למנחות עכ"ל וביאור דבריהם נ"ל כי הם פי' דהראשון נקי ושאחריו אין נקי וא"כ הראשון מובחר מהשני למנחות נמי דבעינן מהמובחר כמש"כ בהלכה א' והלכה י"א וא"כ למאי קאמר דהשני והרביעי שניהן שוין הא מצוה מהמובחר להביא הרביעי יותר מהשני דהרביעי הוא נקי משא"כ השני ועל כרחך ה"ק דלענין מנחות שניהם כשרים לדינא אבל באמת אין שוים לגמרי ולפ"ז יקשה הא מרישא שמעינן דכשרים למנחות מדקאמר הראשון למנורה והשאר למנחות אלמא דכשרים למנחות ולהשוותם לגמרי לענין לכתחלה שמאיזה שירצה יביא זה אינו דהא ראשון שבשני מובחר יותר מהשני שבראשון אולם רש"י פי' במתניתין שם ע"א וז"ל (בד"ה השני שבזית וכו') ואע"ג דשני שבראשון וראשון שבשני שוין למנחות אפ"ה לא אתי השני שבראשון למנורה דהא אמרינן בגמרא דלמנורה בעינן כתית ולא הוי כתית אלא הראשון שבכל זית עכ"ל וא"כ מבואר דדעתו ז"ל דלענין נקי שניהם שוים

רק דנפק"מ מטעם כתית וא"כ במנחות דלא בעינן כתית שניהם שוים ואיזה שירצה יביא וא"כ שפיר קמ"ל זה דמרישא לא ידעינן רק דכשרים למנחות אבל לא ידעינן דשניהם שוים לכתחלה נמי כן נראה לענ"ד בביאור דבריהם בזה.

**וראיתי** להצאן קדשים שכתב שם וז"ל פי' דאתי לאשמעינן דווקא למנחות שוין אבל למנורה שני שבראשון פסול דזה מרישא שמעינן דאינו כשר למנורה אלא ראשון אבל לפי' הקונטרס אתי לאשמעינן דאפילו ראשון שבשני כשר למנחות דזה לא שמעינן מרישא עכ"ל ודבריו תמוהים לכאורה ואין להם הבנה דמהיכי תיתי דהראשון שבשני יהיה פסול למנחות כיון דנקט והשאר למנחות כ"ש ראשון שבשני דכשר למנורה פשיטא דכשר למנחות ואולי כוונתו דאתי לאשמעינן דראשון שבשני שוה עם השני שבראשון דהו"א דשני שבראשון עדיף מראשון שבשני וקמ"ל דלא. אבל הוא דחוק מאד והעיקר לפענ"ד כמש"כ כנ"ל.

**אבל** גם לפירושי יש לעיין דא"כ יותר הו"ל לתוס' להקשות דאם נימא דהראשון והרביעי והשביעי עדיפי יותר למנחות והא דקאמר שהם שוים היינו דכשרים בדיעבד א"כ למה מנה דרגות דרגות הא כולהו שוים בדיעבד לענין מנחות ולכתחלה הא באמת אינם שוים לגמרי ובזה יש לדחוק דמ"מ קרובים אלו להדדי מה שחשב בחד דרגא ועדיפי יותר מהדרגא שלמטה ממנה ודו"ק היטיב.

## הלכה י

**אלא וכו'. מן הכתוש וכו'**. שם פ"ו ב' וכר"י דהלכה כוותיה בהא כדאיתא שם א' במשנה ומסיק שם בש"ס דבזה ס"ל להמתניתין כר' יהודה יעו"ש.

## הלכה יא

**אבל למנחות וכו'**. שם ע"א במשנה וז"ל אף כל המנחות היו בדין שיטענו שמן זית זך מה מנורה שאינה לאכילה טעונה שמן זית זך מנחות שהן לאכילה אינו דין שיטענו שמן זית זך ת"ל זך כתית למאור ואין זך כתית למנחות עכ"ל ושם בש"ס ב' איתא וז"ל יכול יהא זך כתית פסול למנחות ת"ל ועשרון סלת בלול בשמן כתית א"כ מה ת"ל למאור אלא מפני החסרון עכ"ל ועיי"ש בתו"כ פרשת אמור פי"ז ובקרבן אהרן שם מש"כ בזה יעו"ש היטיב ועיין בלח"מ מש"כ בזה.

**המשובח ביותר וכו'**. עיין לעיל הלכה א' ובמש"כ שם.

**הקדיש דבר וכו'**. עיין בפ"ה מהל' תרומות ה"א ועיין ילקוט ראה רמז תתצ"ה יעו"ש היטיב ודברי רבינו אלו הובאו ביו"ד סי' רמ"ח סעי' ח' יעו"ש היטיב.